

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU VE TÜRKİYE'DE
GÖÇMENLERİN SOSYAL UYUMUNA YÖNELİK
KAMU POLİTİKALARININ İNCELENMESİ**

Mihriban KARADAĞ

Zonguldak 2024

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU VE TÜRKİYE'DE
GÖÇMENLERİN SOSYAL UYUMUNA YÖNELİK
KAMU POLİTİKALARININ İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
Mihriban KARADAĞ**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Özcan SEZER**

Zonguldak 2024

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda ve basımda enstitü tez yazım ve basım yönergesine uygun davranıldığını taahhüt ederim.

Mihriban KARADAĞ

13.08.2024

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında 215282116006 numaralı Mihriban Karadağ'ın hazırladığı **“Göçmenlerin Entegrasyonu Ve Türkiye’de Göçmenlerin Sosyal Uyuma Yönelik Kamu Politikalarının İncelenmesi”** başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 18/07/2024 Perşembe günü saat 14.00’da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Prof. Dr. Özcan SEZER
(Başkan/Tez Danışmanı)

Doç. Dr. Aysun ÖCAL
Üye

Doç. Dr. Seda TAPDIK TERZİOĞLU
Üye

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 20...

Doç. Dr. Yücel NAMAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum	: ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Göçmenlerin Entegrasyonu ve Türkiye’de Göçmenlerin Sosyal Uyumuna Yönelik Kamu Politikalarının İncelenmesi
Tez Yazarı	: Mihriban KARADAĞ
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Özcan SEZER
Türü, Yılı	: Tez, 2024
Sayfa Adedi	: 121

Göç, tarihin her döneminde çeşitli nedenlerle meydana gelen bir olgudur. Bulundukları yerden farklı yerlere göç eden insanların yapmış olduğu hareketlilik toplumsal yapının şekillenmesine katkı sağlamakta ve çeşitli kültürlerin oluşmasına da sebep olmaktadır. Göçmenler kendi kültürleriyle göç ettikleri yerin kültürünü bütünleştirmek ve yeni kültüre uyum sağlamak durumundadır. Ülkemize yönelik olarak özellikle son yirmi yılda önemli göç hareketliliği yaşanmaktadır. Göçmen ya da mülteciler, ülkemizde uzun süreli kalmakta bu kalış süresi uzadıkça toplumsal yaşamdaki entegrasyon da önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda ülkemizde bulunan göçmenlerin uyum sorunlarına yönelik olarak çeşitli kamu politikaları geliştirilmektedir. İlgili politikaların yapım ve uygulama süreçleri kurum ve aktörler özelinde ele alınacaktır. Uygulanan ve geliştirilen kamu politikalarının göçmenlerin entegrasyon sürecini ne yönde etkilediği araştırmaya konu edinilmiştir. Araştırma konusu teorik bilgilerle sınırlı olmayıp pratikteki yansımaları detaylı bir şekilde incelenmektedir. Çalışmanın sorunsalı yoğun biçimde göçe maruz kalan Türkiye’nin süreci sağlıklı bir şekilde yöneteceği politikaların yeterli gelmemesidir. Tüm bu hususlar neticesinde mevcut politikaların uygulamaya aktarılması ve yaşanan problemlere çözüm niteliğinde politikaların üretilmesi göçmenlerin problemlerini belli ölçüde ortadan kaldıracağı yapılan görüşmeler neticesinde tespit edilmektedir. Bu bağlamda göçmenlerin entegrasyonu konusunda farkındalığı arttırması ve kamu politikaları uygulayıcılarına fikir vermesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Uyum, Kamu Politikaları

ABSTRACT

Institution : ZBEU, Institute of Social Sciences, Department of Political Science and Public Administration

Thesis Title : “Integration of Immigrants and Analysis of Public Policies for Social Adaptation of Immigrants in Turkey”

Thesis Author : Mihriban KARADAĞ

Thesis Adviser : Prof. Dr. Özcan SEZER

Type, Year : MSc Thesis, 2024

Number of Pages : 121

Migration is a phenomenon in which various plants emerge at every time of the day. The mobility of people migrating from different places contributes to the shaping of social segments and causes the extinction of various cultures. Immigrants have to integrate their own culture with the culture of the place they migrate to and adapt to the new culture. There has been significant migration movement towards the region, especially in the last twenty years. Immigrants or refugees stay permanently for long periods of time, and as this duration of stay gets longer, integration in social life becomes more important. Various public policies are being developed to address the adaptation problems of immigrants living in this region. The production and implementation parts of relevant policies can be selected specifically for institutions and actors. The subject is how the implemented and distributed public policies will differentiate the integration process of immigrants. The limitation of theoretical knowledge on the subject of research and its reflections in practice are examined in detail. The problem of the study is that Turkey is heavily exposed to immigration and the policies that will manage the remaining Turkey's process in a healthy way are not sufficient. The content of all these situations is determined within the scope of the discussions held to develop existing policies and to eliminate the problems of the services to a certain extent. In this context, it is aimed to increase knowledge about student exchange and generate ideas for public policies.

Key Words: Migration, Immigrant, Integration, Public Policies

ÖN SÖZ

Yıllardır ciddi bir emek ve özveriyle hazırladığım Yüksek Lisans tezimi tamamlamamın heyecanını ve gururunu yaşıyorum. Yapmış olduğum bu çalışmanın da akademi dünyasına kaynak olmasını diliyorum. Öncelikle danışmanlığımı üstlenen, çalışmamda beni sınırlamayıp özgür bırakan ve yeterliliğimi gösterme imkânı sunan Sayın Prof. Dr. Özcan Sezer hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca akademik yolda yürüme şevki kazandıran ve bilgileriyle yoluma ışık tutan Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu yönetimi Anabilim Dalında bulunan tüm hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Mülakatlara katılmayı kabul eden, zamanını ayıran ve tüm samimiyetiyle kendini ifade etme çabasında olan tüm katılımcılara,

Haklarını asla ödeyemeyeceğim beni bugünlere getiren, hayatımın her evresinde arkamda duran, desteklerini bir an olsun esirgemeyen ve sevginin en güçlü halini hissettiren canım aileme; babam Alırıza Karadağ ve annem Serengül Karadağ'a varlıklarından güç bulduğum abim Aykut Karadağ ve yengem Başak Karadağ'a,

Bu çalışmanın tanışmamıza vesile olduğu, Yüksek lisans eğitiminin hayatıma kattığı en anlamlı şey olan, bana zaman ve yürek veren, beni tamamlayan ve hayatımın her yolculuğunda bana desteğini esirgemeyecek olan nişanlım Kürşad Başer'e teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1
1.GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, ÖZNESİ, OLGUSU VE EYLEMLERİ	5
1.1. Göç ve Göçe İlişkin Kavramlar.....	5
1.1.1. Göç Kavramı	5
1.1.2. Göçmen Kavramı.....	6
1.1.3. Mülteci Kavramı.....	7
1.1.4. Sığınmacı Kavramı.....	7
1.1.5. Yabancı Kavramı.....	8
1.1.6. İltica Kavramı	9
1.1.7. Geçici Koruma.....	9
1.1.8. Entegrasyon Kavramı	10
1.2. Göç Türleri	12
1.2.1. Oluşum Nedenlerine Göre Göç Türleri	12
1.2.1.1. Düzenli Göç	12
1.2.1.2. Düzensiz Göç	13
1.2.2. Sürelerine ve Mesafelerine Göre Göç Türleri	13
1.2.2.1. İç Göç.....	13
1.2.2.2. Dış Göç	15
1.2.2.3. İşgücü Göçü	15
1.2.2.4. Mevsimlik (Geçici) Göç	16
1.2.2.5. Sürekli Göç	16
1.2.2.6. Beyin Göçü	17
1.2.2.7. Transit Göç	17
1.2.2.8. İklim Göçü	18
1.3. Göçün Nedenleri	19
1.3.1 Ekonomik Nedenler.....	20
1.3.2. Sosyo-Kültürel Nedenler	21

1.3.3. Kurumsal ve Siyasi Nedenler	21
1.3.4 Tarihsel ve Yapısal Nedenler	22
1.3.5. Birikimsel Nedenler.....	23
2. GÖÇMENLERİN SOSYAL UYUMUNA YÖNELİK GELİŞTİRİLEN POLİTİKALAR VE GÖÇ YÖNETİMİ	25
2.1. Dünya’da Göç Yönetimi	25
2.1.1. Dünya’da Göç Olgusu ve Sorunu.....	25
2.1.2. Göç Yönetiminde Uluslararası Aktörler ve Türkiye	28
2.1.2.1. Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği.....	28
2.1.2.2 Dünya Gıda Programı (WFP)	32
2.1.2.3. UNICEF	33
2.1.2.4. Avrupa Birliği	33
2.1.2.5. Uluslararası STK'lar.....	37
2.1.3. Dünya'da Bazı Ülkelerde Göçmen Entegrasyon Sürecindeki Politikalar	38
2.1.3.1. ABD	38
2.1.3.2. Almanya.....	40
2.1.3.3. Kanada	42
2.1.4. Göçmenlerin Entegrasyonunda Uluslararası Düzenlemeler ve Politikalar	43
2.2. Türk Kamu Yönetimi Açısından Göç Politikası ve Teşkilat Yapısı	45
2.2.1. Göç Yönetiminde Merkezi Düzeyde Teşkilatlanma	46
2.2.1.1. Türkiye Göç Yönetimi ve Kurumsal Aktörler	47
2.2.1.2. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	47
2.2.1.3. AFAD.....	49
2.2.1.4. Kızılay.....	50
2.2.1.5. Milli Eğitim Bakanlığı	51
2.2.1.6. Sağlık Bakanlığı.....	52
2.2.1.7. Diğer Hizmet Kuruluşları	53
2.2.2. Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Teşkilatlanma.....	54
2.2.3. Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İşbirliği	55
2.2.4. Yerel Yönetim Düzeyinde Yapılan Örnek Uygulamalar	57
2.2.4.1. İstanbul.....	57
2.2.4.2 Gaziantep	58
2.2.4.3. Hatay	59

2.2.4.4. Yerel Yönetim STK İşbirlikleri	59
2.3. Türkiye’de Göçe İlişkin Politikalar ve Yıl Bazında Hareketlenmeler	62
2.3.1. 1923-1960: Erken Cumhuriyet Dönemi Göçler ve Politikaları.....	64
2.3.2. 1960-2000: Yıllarındaki Göçler ve Politikalar	65
2.3.3. 2000 Yıllarındaki Göçler ve Politikalar	67
2.3.4. 2010 Sonrası Dönem Göçler ve Politikalar	68
2.3.5. Göçmenlerin Sosyal Uyumuna İlişkin Merkezi ve Yerel Yönetim Düzeyindeki Politikalar.....	69
2.4. Türkiye’de Göçmenlerin Sayısal Dağılımı ve Entegrasyon Süreci	71
2.4.1. Türkiye’de Göçmenlerin Sayısal Dağılımı.....	71
2.4.2. Türkiye’de Göçmenlerin Sektörel Bazda Dağılımı.....	72
2.5. Göçmenlerin Uyumsuzluk Kaygısı, Yaşadıkları Engeller ve Problemler ..	73
2.5.1. Göçmenlerin Bölge Halkı İle Yaşamış Oldukları Kültürel, Sosyal ve Politik Ayrılmalar.....	75
2.5.2. Göçmenlerin Sosyal Uyum Kapsamındaki Haklara Erişim	77
2.5.2.1. Eğitim Hakkına Erişim	77
2.5.2.2. Sağlık Hakkına Erişim	78
2.5.2.3. Konut-Barınma Hakkına Erişim	79
2.5.2.4. İstihdam Hakkına Erişim	80
2.6. Göçmenlerin Bulundukları Bölgeye Adapte Olmaları için Yapılması Gerekenler.....	81
3. TÜRKİYE’DE GÖÇMENLERİN UYUM SÜRECİNE YÖNELİK GELİŞTİRİLEN KAMU POLİTİKALARINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA	83
3.1. Araştırmanın Amacı	83
3.2. Araştırmanın Evreleri, Örneklemi ve Yöntemi	84
3.3. Veri Toplama Süreci, Verilerin Analizi ve Sınırlılıkları.....	85
3.4. Alan Araştırması ve Sonuçları	86
3.4.1. Araştırma Kapsamında Görüşme Yapılan Göçmenlere Dair Demografik Bilgiler	87
3.4.2. Göç ve Göçmene Dair Boyutlar	88
3.4.2.1. Göçmenlerin Türkiye’ye Geliş Süreçleri	88
3.4.2.2. Göçmenlerin İstihdam Alanları ve Koşulları.....	89
3.4.2.3. Göçmenlerin Yaşama Dair Yansımaları ve Dil Boyutu	90
3.4.3. Göçmenlere Yönelik Politikalar İle İlgili Boyutlar	91
3.4.3.1. Göçmenler Gözünden Sosyal ve Mali İmkânlar.....	91
3.4.3.2. Yapılan Politikaların Göçmen Vatandaşlar Üzerindeki Etkileri....	93

3.4.3.3. Göçmenlerin Ülke Vatandaşları ile ilişkileri ve Uyum Konusu	97
3.4.3.4. Göçmenler ve Yasal Haklar Çerçevesi	99
3.4.3.5. Göçmenlerin Ülkemize Katkısının Boyutları	100
3.4.3.6. Göçmenlerin Kamu Kurumlarına Erişimi.....	100
SONUÇ	103
KAYNAKÇA.....	107
EKLER	117
EK 1: Mülakat Soruları	117
EK 2: Etik Kurul Kararı	120
ÖZ GEÇMİŞ	121

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Türkiye’ye Gelen ve Giden Göçün Cinsiyetlere Göre Dağılımı	72
Tablo 1.2: Türkiye’de Göçmenlerin Sektörel Dağılımı.....	73
Tablo 1.3: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunda Yer Alan Demografik Bilgiler	87

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
ECHO	: Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Koruma
EYDAS	: Elektronik Yardım Dağıtım Sistemi
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
İHH	: İnsani Yardım Vakfı
KAGEM	: Kadın Aile Ve Gençlik Merkezi
KYK	: Kredi Yurtlar Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
SDYV	: Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı
SSGSK	: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
UDEF	: Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
WFP	: Dünya Gıda Programı

GİRİŞ

Göç, sosyal bilimlerin üzerinde önemle durduğu bir noktadadır. Bu durumun nedeni olarak insanoğlunun göç ederek yeni medeniyetlerin oluşmasına katkı sağlayacak kültürel etkileşimlerinin var olması yer alır. Bu etkileşim göç eden bu kişilerin yerli halk ile ekonomi, iletişim, dini, sosyal gibi alanlarda kendini göstermektedir. Göç olgusu, toplumların yaşamlarını her dönem etkilemektedir. İnsan yaşamının her alanında yer alan göç olgusu, toplumsal yapının şekillenmesine katkı sağlamıştır. Bu durumun başlıca nedeni toplumda çeşitli kültürlerin var olmasıdır. Bu kültür çeşitliliği göçmenlerin yaşamını sosyal, dini ve kültürel bakımdan oldukça değişime uğratmaktadır. Bu yüzden ülkemizde çeşitli uyum çalışmaları yapılmakta ve yaşanan sorunlara çözüm aranmaktadır. Yapılan araştırmalara göre göçmenler uyum sürecine hazırsa uygulanacak politikalar ve onlara yönelik yapılacak çalışmalarda daha etkili sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Dünyada, ulaşım olanaklarının kolaylaşması göç olgusunu giderek kolay bir hale getirmiştir. Göç olgusunun giderek kolay hale gelmesi göçü arttırmış ve göçmen sorununu gündeme getirmiştir. Türkiye'nin gerek coğrafi konumu gerekse diğer ülkelerdeki savaş hali durumu ülkemizde de göç olgusunun gündeme gelmesine neden olmuştur. Ülkemize göç olgusunun gündeme gelmesiyle birlikte pek çok sıkıntı da beraberinde gelmiştir. Sıkıntı yaşanan başlıca konular ekonomik, sağlık, barınma gibi konulardır. Yaşanılan bu sıkıntılar göçmenlerin entegrasyon süreçlerini de zorlaştırmaktadır.

Göç Hareketleri, toplumsal yapının tekrardan şekillenebilmesi noktasında önemli bir role sahiptir. Toplumlar, çeşitli grupları ve farklı kültürleri içinde barındırmaktadır. Bu anlamda göç unsuru, toplumda yer alan bu farklılıkları göz önüne alarak toplum ile birey arasında etkileşimi bütünleştirmeli ve göç edilen yerleri daha yaşanılır bir konuma getirmeyi hedef almalıdır. Bu açıdan söz konusu bütünleşmeyi sağlama noktasında rasyonel politikalar üretmek önemli bir yere sahiptir. Çünkü devletler, toplumların yapısına etki edecek her türlü göç olaylarının getirmiş oldukları olumsuzlukları en aza düşürmekte sorumludur. Bu yüzden yapılacak politikalar, göç eden kişilerin toplumsal yapısını bozmayacak ve

bu kişilerin yaşamlarını uyum içinde sürdürebilecek düzeyde olması gerekmektedir.

Kamu politikaları son zamanlarda üzerinde önemle durulan tartışma konusudur. Literatürde kamu politikalarının tanımında mutabık tek bir tanım bulunmamaktadır. Ancak en genel haliyle kamu politikaları toplumun ekonomik veya sosyal durumlarını iyileştirmek maksadıyla yapılan müdahalelerdir. Başka bir tanımda ise kamu politikaları, hükümetlerin toplumun ihtiyaçlarını ve beklentilerini giderme noktasında çeşitli faaliyetler yürütmesidir. Belli olay ve durumlar karşısında yapılması gereken programların düzenlenmemesi de kamu politikaları tanımında yer almaktadır. Dolayısıyla hükümetlerin yapmamayı veya yapmayı tercih ettiği konuları kamu politikaları olarak tanımlamak mümkündür.

Kamu politikalarında amaçlanan husus toplumun sorunlarını tespit etmek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmaktır. Bu hususta sorunların çözümüne yönelik kanun çıkartma, idari düzenlemelerde bulunmak, kurum ve aktörlere belli düzenlemelerin yapılması için yetkilerin verilmesi kamu politikalarıdır. Hükümetler yani siyasi yöneticiler aldıkları kararlar ve uygulamalarla bu görevi üstlenmiş güçlerdir (Eryılmaz, 2000, s. 9).

Ülkelerin kamu politikalarının bir boyutunu da göç konusu oluşturmaktadır. Türkiye açısından da göç olgusu son zamanlarda hassas bir hal aldığı tecrübe edinilen bir durumdur. Suriye, Pakistan, Afganistan, Irak gibi iç savaş yaşayan göçmenlerin ülkemize göç edip kalma isteği ya da refah seviyesi yüksek Avrupa ülkelerine gitme isteği politikalar bağlamında inceleme yapılmasını gerekli kılmıştır. Çünkü yaşanan göçler ülkelerin kaderlerini etkilemektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki mevcut durumu anlamlandırabilmeyi hedef edinilmiş ve tezin bölümleri bu minvalde hazırlanmıştır.

Göç kavramı literatürde birçok tanıma karşılık gelmektedir. Göçün tanımında çeşitliliğin olması bazı araştırmacıların göçün farklı noktalarını ele almasından kaynaklanırken göç kavramının sahip olduğu özellikler bu çeşitliliğin diğer sebebini oluşturmaktadır. Göç, en geniş anlamıyla algıdaki değişimle başlayıp bir mekândan başka mekâna gitme işi olarak devam eden ve gidilen noktada uyumla tamamlanan süreçlerin yaşandığı bütündür (Yazıcı, 2019, s. 74-

76). Başka bir ifadeye göre ise göç, “*iyi tanımlanmış coğrafik bölgeler veya idari alanlar arasındaki yerleşim yeri değişiklikleridir*” (İnan, 2016, s. 14). Erder, yapmış olduğu göç tanımında bir yerden başka bir yere sebeplerin farklılığı ile hareket edilmesinin yanında bu hareketliliğin belli bir süre ve anlamlı olacak bir mesafeyle gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmektedir (Erder, 1986, s. 9). Göç kavramı kendi içinde birçok çeşitliliği de içinde barındırır. İç göç kavramı Bostan’a göre; ülke sınırları içinde yerleşim yerinin değiştirilmesidir (Bostan, 2017, s. 5). Bostan’ın yapmış olduğu tanımda günümüzde hızını arttıran köylerden kente göç edilmesi örneği verilebilir. Dış göç kavramı ise yaşanan ülkenin sınırlarının aşılmasıyla farklı bir ülkeye gidilmesi anlamını taşımaktadır. Ülkemiz bağlamında verilecek en güzel örnek 1960’larda başta Almanya olmak üzere Türk işçi göçleridir (Koçak & Terzi, 2012, s. 172).

Entegrasyon kavramı, entegre olmak fiilinden türemiştir. Bu terim büyük bir bütünde bir araya gelmek, birleşmek olarak ifade bulmaktadır. TDK sözlüğü “uyum” ve “bütünleşme” olarak ifade eder (TDK, 2021). Bu kavram çoğunlukla göçmen vatandaşların gittikleri yere dâhil olmaları anlamında kullanılır. Suriye’de çıkan iç savaşın etkisiyle 2011 yılı itibarıyla Türkiye, dünyada en fazla mülteci bulunduran ülke konumunu almıştır. Bugün Türkiye’de varlığını sürdüren kayıtlı ve kayıt dışı birçok mülteci, sığınmacı ve göçmen vatandaşın bulunması entegrasyon ve sosyal uyum politikalarına olan ihtiyacı gündeme getirmiştir. Fakat Türkiye, günümüz siyasi koşullarında yaşanan kutuplaşma, ekonomik kriz ve beraberinde gelen ayrımcılık, kabul görmeme gibi durumların içinde bulunduğu bir süreçtedir. On yıla aşkın bir sürenin geçmesine rağmen göçmen vatandaşlarının kendi ülkelerine geri dönecekleri algısı Türkiye toplumunda yaygın olan bir düşüncedir. Bu geçicilik ve belirsizlik entegrasyon sürecini de olumsuz etkilemektedir. Nitekim entegrasyon ve göçmenlerin sosyal uyumuna yönelik yapılan politikalar da önem arz etmektedir. Bu çalışma bu minvalde hazırlanmıştır.

Çalışmanın genelinde literatür tarama yöntemi kullanılmış olup konuyla ilgili kaynaklar taranmış ve çalışmanın kurumsal çerçevesi çizilmiştir. Yapılan literatür taraması neticesinde çalışmanın son bölümünde gerçekleşen mülakat görüşmesinde bazı hususlara dikkat edilmiştir. Görüşme yapılacak göçmenlerin

lkelerinin farklı olmasına zen gösterilmiş olup çalışma tek bir ülke bağlamında sınırlı tutulmamıştır. Diğer dikkat edilen husus ise görüşmeye katılan göçmenlerin ülkeye göç etme sebeplerinin farklı olması durumudur. Kimi göçmenler savaş sebebiyle gelirken kimi göçmenler ise eğitim ya da iş sebebiyle ülkeye göçü gerçekleştirmektedir. Nitekim çalışmadaki dikkat edilen bu çeşitlilik uyum sürecini tek bir odak noktasında bağlı kılmayıp uyum süreçlerinin analizini göçü farklı yaşayan bireyler arasında değerlendirmeye tabi kılmıştır. Tüm bu hususlar neticesinde görüşme yapılan göçmenlerinin ülkelerinde çeşitlilik olması ve göçü gerçekleştirme sebeplerinin farklı olması bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran bir niteliği barındırmaktadır. Bu alışma 3 ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde gn hayatımıza getirmiş olduğu bazı kavramlar vardır. Bu kavramların açıklanmasına yer verilerek konunun kavramsal olarak çerçevesinin çizilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümde göçmenlerin sosyal uyuma entegrasyonu, bu süreçte yapılan politikalar ve g yönetiminden bahsedilmiştir. Dünya’da yaşanan göç olgusu ve sorunları uluslararası aktörler bağlamlarında açıklaması yapılarak uluslararası düzenlemeler ve politikalara yer verilmiştir. Çalışma daha özele indirgenerek Türk kamu yönetimi açısından g politikaları ve teşkilat yapısı incelenmiştir. Göçmen vatandaşlarımızın bölge halkıyla yaşamış olduğu kültürel, sosyal ve politik ayrılımlar ele alınmış ve göçmen vatandaşlarımızın yaşamış oldukları sıkıntılara çözüm olması adına konuların detaylı incelemesi yapılmıştır.

Çalışmanın son bölümde ise ilk iki bölümde anlatılan teorik bilgilerin yansımalarının pratikte tespitinin yapılması amaç edinilmiş ve ülkemizde bulunan göçmen vatandaşlar ile derinlemesine mülakat/görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılacak olan mülakat görüşmesine iki ana sorunsal etrafında cevaplar aranmaya çalışılmıştır. Ülkemize göç eden göçmenlere yönelik uygulanan kamu politikalarının ne olduğu ve mevcut politikaların yeterliliğinin göçmenlerin uyum süreçlerini ne derecede etkilediği sorularına cevap aranacaktır.

1. GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, ÖZNESİ, OLGUSU VE EYLEMLERİ

1.1. Göç ve Göçe İlişkin Kavramlar

Göç kavramı literatürde birçok tanıma karşılık gelmektedir. Göçün tanımında çeşitliliğin olması bazı araştırmacıların göçün farklı noktalarını ele almasını neden olurken göç kavramının sahip olduğu özellikler bu çeşitliliğin diğer sebebini oluşturmaktadır. Bu çeşitlilik nedeniyle kavramların açıklamasına yer verilerek konuya netlik kazandırılacak konunun kuramsal çerçevesi çizilecektir.

1.1.1. Göç Kavramı

Göç, en geniş anlamıyla algıdaki değişimle başlayıp bir mekândan başka mekâna gitme işi olarak devam eden ve gidilen noktada uyumla tamamlanan süreçlerin yaşandığı bütündür (Yazıcı, 2019, s. 74-76). Başka bir ifadeye göre ise göç, “*iyi tanımlanmış coğrafik bölgeler veya idari alanlar arasındaki yerleşim yeri değişikliklerdir*” (İnan, 2016, s. 14). Erder ise yapmış olduğu göç tanımında bir yerden başka bir yere sebeplerin farklılığı ile hareket edilmesinin yanında bu hareketliliğin belli bir süre ve anlamlı olacak bir mesafeyle gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmiştir (Erder, 1986, s. 9).

Göç, sosyal bilimlerin üzerinde önemle durduğu bir noktadadır. Önemle üzerinde durulmasının nedenlerinin arasında insanoğlunun göç ederek yeni medeniyetlerin oluşmasına katkı sağlayacak kültürel etkileşimlerinin var olması yer alır. Bu etkileşimi Durugönül yapmış olduğu göç tanımında, insanların içinde bulundukları sosyo kültürel ve coğrafi bölgeden ayrılarak diğer bir sosyo kültürel ve coğrafi bölgeye gitmesi olarak ifade etmiştir (Durugönül, 1997, s. 7). Göç eden bu kişilerin etkileşimi yerli halk ile ekonomi, iletişim, dini, sosyal gibi alanlarda kendini göstermektedir. Göç olgusu, toplumların yaşamlarını her dönem etkilemekte ve toplumsal yapının tekrardan şekillenebilmesi noktasında da önemli bir role sahip olmaktadır. Toplumlar, çeşitli grupları ve farklı kültürleri içinde barındırmaktadır. Bu anlamda göç unsuru, toplumda yer alan bu farklılıkları göz önüne alarak toplum ile birey arasında etkileşimi bütünleştirmeli ve göç edilen yerleri daha yaşanılır bir konuma getirmeyi hedef almalıdır.

Görüldüğü üzere göçü ifade eden ortak bir tanım bulunmamaktadır. Sosyoloji başta olmak üzere coğrafya, siyaset bilimi, tarih, ekonomi, psikoloji ve hukuk gibi alanlara mensup araştırmacılar tarafından farklı tanımlar yapılmıştır. Bu farklı tanımların ise ortak unsuru yer değiştirmedir. Yani göç en sade anlamıyla yer değiştirmek olarak tanımlanabilir (Akıncı & Nergiz & Gedik, 2015, s. 2004).

1.1.2. Göçmen Kavramı

Göçmen, göç kararını veren ve bu kararı eyleme geçiren kişilerin daha iyi bir yaşam sürmek amacıyla bir yıldan fazla yabancı bir ülkede ikamet etmelerine denir. Göçmen kavramı başka bir ifadeyle kendi ülkesinden ayrılarak diğer bir ülkeye yerleşmek amacı taşıyan muhacir (aile veya topluluk, kimse) olarak tanımlanmaktadır (Yazıcı, 2019, s. 77). Göçmen kavramı, ekonomik beklentilerini karşılamak üzere gönüllü olarak yapılan bir faaliyet olarak ifade edilmektedir. Göçmen kavramında tanım birliği bulunmamaktadır. Ancak sığınmacı ve mültecilere göre göç kararında göçmenleri zorlayıcı etkenlerin olmadığı görülmektedir (Aktel & Kaygısız, 2018, s. 52). Göçmen, kendi ülkesinden ayrılırken göç ettiği ülkede nelerle karşı karşıya kalacağını bilmemektedir. Yaşayacağı zorluklar sadece kültürel dönüşüm olarak karşılarına gelmemektedir. Çeşitli kaynaklarda, yaşanan göçlerin bazı sorunlara sebebiyet verdiği vurgulanmaktadır. Bu sorunların başında toplumsal travmalar, bulaşıcı hastalıklar, yoksulluklar, ölümler ve psikolojik sorunlar gibi durumların yer aldığı görülmektedir (Kaya & Erdoğan, 2015, s. 5).

Türkiye'nin 1934 yılına ait eski, 2006 yılına ait ise yeni İskân Kanunu, göçmen kavramını uluslararası literatürden farklı bir anlam ile ifade etmiştir. Bu kanunlara göre göçmen terimi Türk soylu olanları kapsamaktadır. Her iki kanununda da göçmen, Türk kültürüyle bağlı olup Türk soyundan olan kişilerin yerleşmek gayesiyle Türkiye'ye geldiklerini ifade etmektedir (Önder, 2020, s. 36).

Göçmen iyi yaşam koşullarına ulaşma gayesinde olup bu umudu içinde yaşayan kişidir. Yaşayacağı zorlukları göze almasının bir sebebi de bu umudu içinde taşımasından kaynaklanır. O halde, alınan her göç kararı daha iyiye ulaşma umudu olarak görülse de ihtimallere de açık bir yolculuk olacaktır. Her göçmen için yaşanan sonuç farklı olsa da tüm göçmenler için geçerli olan durum eski

yaşam biçimlerinden uzaklaşacak olmalarıdır (Yazıcı, 2019, s. 78). Dolayısıyla göç değiştirirken göçmen ise değişecektir.

1.1.3. Mülteci Kavramı

Mülteci, kişinin siyasi olaylardan dolayı vatandaşı olduğu ülkeden göç eden ve yaşadıkları korku nedeniyle ülkesine geri dönmek istemeyen kişidir (Asar, 2018, s.187). Mültecilerin göç kararını vermesinde siyasi düşünce, din, ırk, yoksulluk, kıtlık, savaş gibi nedenler yer alırken bu kişilerin yaşam hakları da tehlikededir (Özkan, 2013, s. 73).

1951 yılında yapılan Cenevre Sözleşmesi mülteci terimini beş temel gerekçeyle diğer bir ülkeye sığınan kişiler olarak ifade etmektedir. İfade edilen beş temel gerekçe dini, ırkı, toplumsal gruplara mensup olmaları, tabiiyeti ve siyasi düşünceleri gerekçeleriyle zulüm görme korkusu olan kişiler olarak ifade edilmektedir. Yapılan ifadelerden de anlaşılacağı gibi mültecilik ve göçmenlik arasındaki en temel fark zorunluluk ve gönüllülük esasıdır. Bir taraf daha iyi bir yaşama sahip olma umuduyla yerini gönüllülük esasına dayandırarak değiştirirken diğer taraf yaşam hakkını tehdide sokmasıyla zorlama ve baskı gibi nedenlerle göç kararını almaktadır (Önder, 2020, s. 38).

1.1.4. Sığınmacı Kavramı

Sığınmacı, ülkesinden ağır zulüm ve insan hakları nedeniyle ayrılarak, başka ülkeden koruma talep edip sığınan kişilere denir. Bu anlamda mülteciler hukuki bir statünün varlığının kazanılmasıyla sığınmacılar ise hukuki statüyü kazanana kadar kısa süreliğine barınmayı ifade eder (Elçin, 2016, s. 44). Bu anlamıyla sığınmacı terimi mülteci statüsü daha tanımlanmamış ve işlemleri devam eden bireyler olarak ifade edilmektedir. 1948 tarihli İnsan Hakları Beyannamesinde zulüm karşısında herkes diğer ülkelere sığınma imkânlarından faydalanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu ifade uluslararası hukukta bağlayıcı nitelikte olmasa da sığınma hakkı ifadesine katkıda bulunmuştur (Özkan, 2013, s. 57). Başka bir ifadeyle sığınma kavramı, uluslararası hukukta temel bir hak olarak görülmemektedir. Ancak teamül olarak kabul görmekle beraber geri göndermeme ilkesi gereğince kişinin zulüm göreceği yere geri gönderilmemesi sorumluluğu yüklenmiştir (Öztürk, 2017, s. 203).

Sığınmacı kavramı, Cenevre Sözleşmesine coğrafi sınırlama olarak taraf olduğu için Türk hukukunda farklı bir anlam kazanmıştır. Ülkemizde mülteci kavramı yalnızca Avrupa'dan gelenlere tanımlanan bir ifade olarak yorumlanmaktadır. Avrupa harici gelen bu kişilerin mülteci olarak tanımlanmadığı için sığınmacı üçüncü bir ülkeye gidene kadar ülkede bulunmasına izin verilen kişi olarak tanımlanır. İlgili uluslararası belgeler neticesinde de sığınmacı, gittiği ülkede mülteci olarak görülmek istenen, bu statü için başvuruda bulunan ve sonuç bekleyen kişiler olarak ifade edilmektedir (Önder, 2020, s. 39).

Doğal afet, savaş gibi nedenlerden kendi ülkesinden ayrılmak zorunda olan sığınmacı/mülteciler istihdam bakımından düzensiz veya düzenli göçmen statüsüne girmektedir. Bu durumu açıklamak gerekirse çalışma izni ya da oturma izni almış olan sığınmacı düzenli göçmen sınıfına girerken kayıt dışı yollar ile kaçak bir şekilde istihdam edilen sığınmacı ise düzensiz göçmen sınıflandırılmasına dâhil edilmektedir (Kara, 2017, s. 34).

1.1.5. Yabancı Kavramı

Göçmen kavramı uluslararası göç ve iç göçte genellikle kullanılan bir terim olmakla beraber konu uluslararası göç olduğunda bahsedilmesi gereken bir diğer kavram ise 'Yabancı' kavramıdır. Bir ülkede genellikle kendi vatandaşları yaşamlarını sürdürmektedir. Her devletin anayasası o ülkede yaşayan vatandaşların haklarını düzenlemektedir. Sınırlar arasındaki göç hareketliliğinde en az iki ulus devlet söz konusudur. Her iki devlette de hukuki bakımdan aynı kişiye farklı hakların tanınması ve eşit muamele edilmemesi göç hareketliliğinin ayırt edici yönünü vurgulamaktadır (İçduygu, 2014, s. 28). Sınırlar arası göç hareketliliğinde mevzu olan kişi bahsi geçen iki devletten birinde vatandaş statüsündeyken diğer devlet için yabancı statüsündedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde yabancı kavramı, konu olan devletin, vatandaşı olmayan bireyini tanımlamaktadır. Vatandaşlık haklarından mahrum olan bu bireyler, vatansız kişiler olarak ifade edilmektedir. Uyrukluk bağı bulunmayan bu kişiler göç ettikleri devlet açısından da vatansız olarak görülüp yabancı olarak tanımlanmaktadır (Uzun, 2019, s. 33).

Yabancı kavramının siyasi anlamı dışında başka anlamları da bulunmaktadır. Yabancı kavramı, sosyolojik anlamda yaşadığı ülkede bulunduğu topluma ait görülmeyen kimse olarak ifade edilmektedir. Kişi bu toplumun içindedir ancak bu toplumun bir parçası olarak kabul görülmemekte ve dışlanmaktadır. Bu açıdan yabancılık kavramı kişinin göç ettiği ülkede vatandaşlık hakkını alsa da bu statüden kolayca kurtulamayacaktır (Bartram, vd., 2019, s. 31-32). Çiçekli, yabancı kavramını göçmenlerin tehlike olarak görüldüğü ülke sınırları içindeki topluma veya kimliğe yabancı oldukları düşüncesiyle bu kişilerin dışlanması, reddedilmesi, kötülenmesi ve kabul görülmeyen tutum ve davranışları içermesi olarak açıklamaktadır (Çiçekli, 2013, s. 117).

1.1.6. İltica Kavramı

Bu kavram en yalın haliyle sığınma anlamını taşır. Bu anlamla beraber iltica, uluslararası hukuk çerçevesinde insan hakkıdır. İltica hakkı, zulüm gören herkesin başka ülkelere sığınma hakkını 1948 yılındaki İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde düzenlemiştir (Uzun, 2022, s. 64).

Günümüzde iltica ya da sığınma terimlerinin yanında uluslararası koruma kavramı da kullanılmaktadır. Bu kavramda iltica eden kişilere sağlanan korumanın özellikleri ifade edilmektedir. Kendi ülkesinden ayrılarak diğer bir ülkeye sığınan ve başvuruda bulunan kişiler aynı zamanda uluslararası koruma başvurusunda da bulunmuş sayılmaktadır (Uzun, 2022, s. 66).

1.1.7. Geçici Koruma

Geçici Koruma, ülkesinden kitlesel olarak acil ve geçici olarak ayrılmaya zorlanmış olan yabancılara imkân sağlayan koruma statüsüdür (AKP Sosyal Koruma Politikalar Başkanlığı, 2017, s. 8). Geçici koruma kavramı, kitlesel olarak yerinden edilen kişilerin devletler tarafından mültecilik statüsünü tek tek vermesinin imkânı olmadığı acil durumlar için ortaya atılmış bir kavramdır (Topal, 2015, s. 14).

Geçici koruma kavramının ilk örnekleri 1970’li yıllarda Asya’da iç savaş sonucunda yerlerinden edilen insanlar için çıkarılmıştır. Burada büyük çaplı olaylarda uzun vadede bir çözüm getirilene kadar geçici koruma kavramıyla bir korumanın sağlanması amaç edinilmiştir (Koyuncu, 2014, s. 28).

Ülkemiz son zamanlarda hem kitlesel hem de münferit göçlere şahitlik etmektedir. Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle ülkemiz kitlesel göç akınına yakın bir zamanda maruz kalmıştır. Yaşanan kitlesel göç akını geçici koruma kavramını da gündeme gelmesine sebep olmuştur. Bunun üzerine Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun ’da (YUKK) geçici koruma kavramı ifade edilmiştir. 1994 yılında yapılan iltica ve sığınma yönetmeliğiyle geçici koruma kanunu ilk defa yasal olarak düzenlenmiştir (Topal, 2015, s. 9).

Suriyelilerin ülkemize kitlesel olarak gelmesiyle uluslararası literatürde geçici koruma üç unsuru ile birlikte ifade bulmuştur. Geri göndermeme ilkesi, açık kapı politikası ve ülkemize gelenlerin temel sayılan ihtiyaçlarının karşılanması olarak üç temel unsur açıklanmaktadır. Geçici koruma statüsünden faydalanabilecek kişiler 2014 yılındaki “Geçici Koruma Yönetmeliği”nde düzenlenmiştir. Bu kavram özellik bakımından uluslararası bir koruma olmadığı sayıca fazlalığın bulunduğu kitlesel hareketlerdeki yabancılara yönelik çözüm yöntemi olup güvenli bölgelere yerleştirmek amacı taşıyan bir korumadır. Dolayısıyla, hukuki bir statünün varlığından ziyade uluslararası korumanın sağlanamadığı durumlarda ortaya çıkan bir kavramdır (Çiçekli, 2016, s. 305-306). Geçici koruma statüsünden yararlanmak isteyen yabancılar için belli şartlar aranmaktadır. Bu şartların başında kişi acil olarak geldiği ülkede koruma amacı taşımalıdır. Bu kişiler ülkelerini terk etmeye zorlanmış ve kendi ülkelerine geri dönemeyecek durumda olmalıdır.

Bu kişiler sayıca fazla olduğu kitlesel hareketler ile ülkeye gelmeli ve sığınma talebinde bulunmuş olmalıdır. Bu kararların uygulanabilmesi için son olarak geçici koruma kararının alınmış olması gerekmektedir (Ekşi, 2015, s. 167).

1.1.8. Entegrasyon Kavramı

Yaşanan göç hareketleriyle beraber göçmenler farklı etnik yapılara sahip gruplarla ve farklı kültürlerle tanışma imkânı bulmaktadır. Farklı kültürleri de içinde barındıran bu kişiler topluma adaptasyon ve uyum süreçleri ile ilgili olarak göç alan ülke tarafından oluşturulan politikalar, entegrasyon terimi ile tanımlanmaktadır. Entegrasyon kavramı, göç hareketleri esnasında meydana gelen farklı kültürlerin kaynaşma süreçleri yaşanırken devletlerin uygulamış oldukları politikaları ifade etmektedir (Ateş &Yavuz, 2017, s. 1297).

Entegrasyon kavramı, entegre olmak fiilinden türemiştir. Bu terim büyük bir bütünde bir araya gelmek, birleşmek olarak ifade bulmaktadır. TDK sözlüğü ‘‘uyum’’ ve ‘‘bütünleşme olarak ifade eder (TDK, 2021). Bu kavram çoğunlukla göçmen vatandaşların gittikleri yere dâhil olmaları anlamında kullanılır. Fakat entegrasyon kavramı birçok disiplin alanında ele alınmış olmasından da kaynaklı ortak bir tanım ile ifade edilememektedir. Birden fazla tanımın bulunma nedeni ise topluma dâhil olacak bu kişilerin kim olduğu, topluma dâhil olma düzeyleri, nasıl olacakları gibi durumların değişkenlik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Yine de siyasetçiler ve bilim insanlarının bir kısmı entegrasyon kavramını, çok kültürcülük olarak ifade ederken bir kısmı ise asimilasyon olarak ifade etmektedir. Göçmenler için durum asimile olmak mı yoksa kendi değerlerini koruyarak çok kültürlü bir yapıya mı kavuşacakları belirsizdir. Dolayısıyla entegrasyon kavramının ikili durumu geniş bir tanımlama yelpazesi sunmaya sebebiyet verecektir (Erat, 2018, s. 81).

Farklı yaşam alanlarına göç eden göçmenlerde belirsizliğin var olması bu kişilerde kaygı yaratmaktadır. Bu kaygının nedeni belirsizlikten kaynaklanmakla birlikte sadece kişisel boyutta değil kültürler arası farklılıkların bulunması da etkili olacaktır. Farklı kültürlerin yaşandığı ortamlarda farklı kuralların, yönetimin ve yasaların bulunması gibi farklı yaşama tarzlarıyla karşılaşan göçmenler uyum veya uyumsuzluk sürecini belli kaygılar içinde yaşamaktırlar (Çelebi, 2015, s. 28). Göçü gönüllü olarak yapan bireyler bütünleşme ve entegrasyon sürecini zorunlu göç yapanlara göre daha kolay sağlamaktadır. Çünkü zorunlu göç yapan bireyler, hazırlıksız ve birikim yapmadan yerleşim birimini değiştirmektedir. Bu da uyum süreçlerini daha zor olmasının nedenleri arasındadır. Göçmenlerin yeni geldikleri toplumun dini, kültürü, dili, yaşama tarzları gibi pek çok alanda yaşayacağı yabancılık, uyum süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Göçmenin, gittiği yerde eğitimini sürdüremediği, işini bulamadığı, sağlık sorunlarına çözüm bulunamadığı veya kurumlardan faydalanamadığı ve başını sokabileceği bir konuttan yararlanamadığı ölçüde uyumsuzluk sorunları başlar. Bu sorunlarla mücadelede ihtiyacını ve beklentilerini karşılayamayan göçmenler, dayanışma ağını oluşturmaktadır. Benzer sorunlar yaşayan göçmenler bir araya gelerek uyumsuzluk ve bütünleşme sorununa bir noktada çözüm getirmektedir (Şentürk, 2019, s. 29-30).

1.2. Göç Türleri

Önceleri doğal sebeplerden göç eden insanlar, teknolojinin de gelişmesiyle birlikte pek çok sebebe bağlı olarak göç etme durumunda kalmışlardır. Bahsedilen sebepler bu başlık altında anlatılacaktır.

1.2.1. Oluşum Nedenlerine Göre Göç Türleri

Oluşum nedenlerine göre göç türleri düzenli göç ve düzensiz göçler olarak ikiye ayrılmaktadır.

1.2.1.1. Düzenli Göç

Düzenli Göç terimi, kendi ülkesinden farklı bir yaşam alanı olan ülkeye göç eden bireyin, göç sürecinde gerekli yasal kanalları kullanması, gittiği ülkede kanun ve yönetmeliklere uygun şekilde statüye alınmasını ifade etmektedir (İOM, 2009, s. 15). Bu bireyler yasalara uygun şekilde ikamet izni alarak göç hareketini gerçekleştirmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun 'da düzenli göç kavramından bahsedilmiş ve yabancıların kanunlara uygun biçimde ülkeye gelişini, ülkede bulunuşunu ve ülkeden gidişini belirtmiştir (YUKK, 2013, md. 3/I, s. 2). Başka bir ifadeyle göç düzenlemeleri sonucunda, bireylerin gitmiş olduğu ülkede girişini yaparak orada çalışma, oturma gibi gerekli izin ve belgelerin alınmasıyla gerçekleşen göç türüdür.

Bu kavram evlilik, eğitim, iş imkânları dâhilinde alınan kısa süreli izinlerle birlikte uzun sürede kalmak amacı taşıyan kişileri de kapsamaktadır. Başta kısa süreliğine gelmiş olsalar da uzun süre kalmaya karar veren bireylerde bu kavramın içine dâhil edilmektedir. Bu tanımlamaya en güzel örnek, ülkede eğitim almak için bulunan kişilerin sonraları iş imkânlarının elverişli olmasıyla ülkede kalmaya devam etmesidir. Evlilik dışında olan eğitim ve çalışma gayesi taşıyan göçler yüksek vasıflı göç olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamanın nedeni ise göç alan bu ülkelerin ekonomisine çalışma ve eğitim olumlu yönde katkı sağlayacak olmasıdır. Bu yönüyle göç, desteklenen niteliktedir (Kalaylıoğlu, 2014, s. 35).

1.2.1.2. Düzensiz Göç

Düzensiz göç kavramı geniş anlamda uluslararası göç hareketliliğinin ülkeler tarafından gözetlenemeyen ve kontrolünün yapılamadığı boyutlar olarak ifade edilmektedir (Topçuoğlu, 2012, s. 501). Yasadışı ülkeye giriş yapıp bu şekilde ülkede kalmaya devam edenler veya yasal kanallar aracılığıyla ülkeye giriş yapıp verilen yasal sürede bitiminde ülkeden çıkış yapmayanlar düzensiz (yasadışı) göç kavramını oluşturmaktadır (Kara, 2017, s. 33).

Düzenli göç yapan bireyler gidecekleri ülkelerin vize politikalarına uygun şekilde giriş yapmaktadır. Ülkede kaldıkları sürede gerekli ikamet izni gibi belgeler ile ülkede kalmaları haklı sebeplere dayandırılmaktadır. Ancak düzensiz göç durumunda bireyler bulundukları ülkelerde izin ve belgeler olmadan kaçak şekilde kalıp çalışmaktadır. Bu durumun tespiti halinde bu kişiler ülkeden sınır dışı edilmektedir (Önder, 2020, s. 34).

Bu kavram genel olarak ülkeye yasal olmayan durumlarla giriş yapmak, yasa dışı ülkede kalmak ve yasal sürenin bitimi durumunda çıkış yapmamak olarak tanımlanmaktadır. Bu üç durum ayrı olarak değerlendirilmelidir. Ülkeye giriş yapacaklar açısından yasa dışı gelmeleri ve belirlenen sürede çıkış yapmayan kişiler olarak ifade edilirken çıkış yapanlar açısından ise gerekli görülen kanun ve yönetmeliklere uygun bir şekilde ülkeyi terk etmeme durumunu ortaya koymaktadır. Geçiş ülkesi olarak kullanan kişiler ise gidecekleri ülkeye varmak için yasadışı şekillerde ülkeye giriş yapıp burayı transit olarak kullanan kişilerdir.

1.2.2. Sürelerine ve Mesafelerine Göre Göç Türleri

Sürelerine ve mesafelerine göre göç türleri sekiz ana başlıkta açıklanmıştır.

1.2.2.1. İç Göç

Bu kavram ülkenin sınırları içinde gerçekleşen bir göç türünü anlatmaktadır. Ülke sınırları içerisinde gerçekleşen yer değiştirme süreklilik arz edeceği gibi kısa süreliğine de gerçekleşebilen bir hareket olarak görülebilmektedir. Yaşanan iç göç hareketiyle göç veren yerin nüfusunda bir düşme görülürken göç alan yerde nüfusun yükseldiği görülmektedir (Koçak & Terzi, 2012, s. 169).

Göç hareketliliğinin tarım toplumlarında meydana gelmesi için yaşamış oldukları topraklardan ayrılma kararını kişinin vermiş olması gerekir. Çünkü bu toplumlarda toprağa adanmışlık en önemli özelliği taşımaktadır. Oluşan işsizlik ve makineleşmenin artış göstermesi topraklarından ayrılma nedenlerinde etkili olmuştur. Kente çeken etkenlerin başında eğitim, güvenlik, sağlık, işgücü, sosyal yaşam gibi olanakların fazlalığı yer almaktadır. Ülkemizdeki şehirleşmenin temelinde de iç göç hareketliliği yer almaktadır (Koyuncu, 2014, s. 53).

İtme ve çekme kuramıyla göç hareketliliğinin nedenleri açıklanmaya çalışılmaktadır. Kırsal alanlarda ortaya çıkan sorunlar itme hareketi görülerek göçe sebebiyet vermektedir. İtici nedenlerin başlıca örnekleri arasında sosyal ve kültürel nedenler, kan davaları ve nüfusun plansız artışı vardır. Kentte yaşayan bireylerin iyi koşullara sahip yaşaması kırsal kesimdeki bireyler için her zaman cezbedici olmuştur. Bu durumlar ise göç hareketinin çekici nedenlerini oluşturmaktadır. Modern dönemde teknolojiye ve iletişim ağlarındaki ilerlemesi ile insanlar bulundukları ortamı ve göç etmeyi düşündüğü bölgelerin imkânlarını kolay bir şekilde kıyaslayabilmektedir. Bu kıyas göçü tercih etmelerindeki en önemli etkeni oluşturmaktadır.

Göç etme kararını veren bireyler için bulundukları coğrafyayı bırakıp yeni bir toplum ile bir arada yaşama tercihi oldukça zor bir karardır. Çünkü alışmış oldukları yaşam alanlarını terk edip başka yaşam alanlarında bulunmaları kültür şokuna neden olacaktır. Özellikle kırdan kente göç eden kişiler kırdaki genellikle tarım ve hayvancılık ile ilgilendikleri için göç ettikleri yerlerde iş sorunları ile karşılaşmaktadırlar. Durumu bu açıdan değerlendirmek gerekirse kırdaki yaşadıkları yoksulluk kentte de devamına neden olmaktadır (Erkan & Bağlı, 2005, s. 122).

Göç, insanların bulunduğu her yerde kaçınılmaz bir olaydır. Göç olayına sebep olan etkenler dünyanın hemen her yerinde benzerlik göstermektedir. Bazılarına göre göç hareketi modern olmanın bir şartıyken bazılarına göre ise alışlagelen yaşam tarzlarının zarar görmesi, şehir kültürünün yozlaşması olarak görülmektedir. Bu şekilde yapılan değerlendirmelerin yanında göçün karışık toplum yapısını ortaya çıkarttığı düşünceleri de vardır. İç göçlerin yaşanması sonucunda yatırımlar ve nüfus dengesiz bir dağılım içindedir. Göç hareketleri

belirli bir bölgeye yapılması durumunda ise gecekondulaşma gibi konut problemlerini de ortaya çıkarttığı görülmektedir.

1.2.2.2. Dış Göç

Ekonomik beklentilerin karşılanması hususunda sıkıntı yaşanması, açlık, savaş, işsizlik ve iyi bir yaşam imkânının olmaması gibi pek çok sebepten dolayı insanlar yaşamış oldukları ülkeleri terk etmek durumunda kalmaktadır. Bu göç hareketliliğine dış göç adı verilmektedir (Polat, 2020, s. 6). Dış göç kavramı başka bir ifadeyle kendi ülkesinin siyasi sınırlarını aşarak diğer bir ülkeye yapılan göç dalgası olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2019, s. 23-24). İç göç kavramından farklı olarak dış göç kavramı, mülteci göçü ve uluslararası göç gibi kavramlara kaynak oluşturmaktadır.

Toplumlar dış göç hareketliliğini gerçekleştirme nedenlerinin başında ülkelerin gelişmişlik düzeylerindeki farklılıklar yer almaktadır. Küreselleşmenin etkisi ile bu durum bazen televizyon bazen internet gibi kitle iletişim araçların vasıtasıyla başka ülkelerin imkânlarından bireyleri haberdar ederek toplumların göç hareketlerinin sebeplerini oluşturmaktadır. Bu hareketlilik yasal yollarla olabileceği gibi yasal olmayan yollarla da gerçekleştirilmektedir (Polat, 2020, s. 6).

1.2.2.3. İşgücü Göçü

Küreselleşmenin artış göstermesiyle birlikte bölgeler arası tarım, sanayi ve hizmet sektöründeki farklılıklar daha görünür bir hal almıştır. Bununla beraber sanayi alanında gelişmiş ülkelerde işgücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu durum nüfus hareketliliğinde artmasına sebep olmuştur. Dünyada sanayi, hizmet ve tarım alanlarında çalışmak sebebiyle kendi ülkelerinden ayrılarak farklı ülkelere yasal ve yasal olmayan şekillerde pek çok göçmen akışı sağlanmıştır (Yıldız, 2022, s. 46).

Tarihsel sürece bakıldığında ülkemiz karışık bir nüfus hareketliliğine ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye bulunmuş olduğu coğrafi konum nedeniyle çevresindeki ülkelerin yaşamış olduğu siyasi krizlerden etkilenmektedir. Ülkemiz bu anlamda kaynak ülke olmasa da yaşanan krizler konum itibarıyla etkisini fazlasıyla hissettirmektedir (Yıldız, 2022, s. 57). Son zamanlarda Ortadoğu eksenli siyasi krizlerin getirmiş olduğu iç savaşlar, kişilerin göç hareketini

başlatmasına neden olmuş ve bu kişiler işgücünün gelişmiş olduğu hedef ülkelere gelerek istihdam etmeyi amaç edinmişlerdir.

1.2.2.4. Mevsimlik (Geçici) Göç

Göç kavramı en geniş tanımıyla mekân değiştirme olayıdır. Hiç şüphesiz bireyler bulundukları mekândan başka bir mekâna gitmektedirler. Bu durum daimi suretle olabileceği gibi geçici olarak yerleşme amacı da taşımaktadır. Ancak bahsedilen yerleşme olayı her sene düzenli periyotlarda gerçekleşmektedir. Bu duruma mevsimlik (geçici) göç denilmektedir. Dolayısıyla bireyler senenin belirli süreçlerinde iki veya daha fazla yerde göç hareketinde bulunmaktadır. Bu bireyler yaptıkları mevsimlik göç ile birçok kültürel ve sosyal yapı ile bir arada yaşamaktadırlar. Kısa süreli çalışmak amacıyla veya eğitim görmek amacıyla mekân değiştiren bu kişilerin hareketliliği göç kapsamına girip girmeyeceği tartışma konusudur (Sağlam, 2006, s. 34).

1950-2000 yılları arasında ortaya çıkan iç göçler süreklilik gösterse de bu dönemde mevsimlik (geçici) göçler artış göstermektedir. Sanayi, tarım ve hizmet alanındaki gelişmeler kırsal alanda yaşayan bireylerin göç etmesine imkân tanımıştır. Tarım sektöründe üretim faaliyetlerinin dönemlik olarak yaşanması mevsimlik göçünde yaşanmasına neden olmuştur (Yıldız, 2022, s. 57).

1.2.2.5. Sürekli Göç

Sürekli göç kavramı, bireylerin çeşitli nedenlerden kaynaklı yaşamış oldukları yeri bırakarak yaşamlarının geri kalanını başka bir yere göç edip orada devam ettirmesi olarak ifade edilmektedir. Bu kavramdan bahsedebilmemiz için bireylerin gittikleri yerlere daimi olarak yerleşmesi gerekmektedir. Sürekli göç kavramının ortaya çıkması, mevsimlik (geçici) göç kavramı ile bağlantılı bir durumdur. Çünkü bireyler geçici olarak geldiği bu yerlerde daha iyi yaşam koşullarının meydana gelmesinden kaynaklı gelmiş oldukları yerde kalıcı olmayı ve geri dönmeyi tercih etmektedir (Mutlu, 2022, s. 9).

1.2.2.6. Beyin Göçü

Beyin göçü kavramı, mecazi bir anlam taşımaktadır. İleri düzeyde bilgi birikimine sahip meslek grubuna mensup kişilerin başka ülkeye çalışma gayesi içinde giderek orada yerleşmesi olarak ifade edilmektedir (TDK, 1998, s. 178). Başka bir ifadeyle yükseköğrenim görmüş, yüksek kapasiteye sahip kişilerin çeşitli nedenlerle kendi ülkesinden daimi olarak ayrılması ve gitmiş oldukları ülkelerde çalışmasıdır (Kurtuluş, 1996, s. 173).

Günümüze gelene kadar başka coğrafyalarda ve başka zaman dilimlerinde yaşayan bu bilgi birikimine mensup kişilerin göç etme sebeplerinin başında bilginin güven vermesi yatar. II. Dünya savaşı yaşanmadan önce pek çok bilim insanının ülkemize gelerek hizmet vermesi ve Almanya'dan Enrico Fermi ve Albert Einstein gibi önemli beyinlerin ABD'ye beyin göçü gerçekleştirerek gitmesi bu kavramın en güzel örnekleridir (Fazlıoğlu, 2001, s. 152-153). Beyin göçü, göç veren ülkeler bakımından bir zararken göçü alan ülke için bir fayda sağlamaktadır. Bu fayda ekonomik ve bilimsel açıdan önemli bir gelişimdir.

1.2.2.7. Transit Göç

Transit göç kavramı, bir ülkeden ayrılarak diğer bir ülkeye gitme amacıyla olan bireyin transit ülkede yani başka bir ülkede bulunmasını ifade etmektedir. Bunu yapan bireylere transit göçmen adı verilmektedir. Transit göçmenler başka göç sınıflandırması bakımından düzensiz göçmen statüsüne mensup kişilerdir. Geçiş yapmak için bulundukları ülke istihdamının içinde olmaları bu kişileri düzensiz hale getirmektedir. Ancak diğer düzensiz göçmenlerden farkı transit göçmenlerin başka bir ülkeye geçiş yapma gayesi içinde olmasıdır (Kara, 2017, s. 35).

1990'lı yılların başında bu kavram, AB'ye çevre ülkelerden gelen kişiler için istenmeyen ve sorun olarak görülen göçmenleri tanımlamak için kullanılmıştır. Fakat çok da net olmayarak ortaya çıkan bu kavramdan ülkemiz transit ülke konumunda kullanılarak etkilenmiştir. Göç çalışmalarının da bu dönemde hız kazanmasıyla birlikte uluslararası pek çok örgütün yanında STK raporları transit göç kavramının yaygınlaştırılmasına olanak sağlamış ve önemi alınması gereken bir kavram haline gelmiştir (Topcuoğlu, 2016, s. 2-5).

Transit göç kavramında yapılan tanımların ortak özellikleri arasında göçün geçici olma özelliğine yapılan vurgu ve göçmenlerin hedefledikleri başka bir ülkeye gitme arzularıdır. Fakat hedefledikleri ülkeye gidebilmeleri için transit ülkede bulundukları süreç içinde para biriktirmeli, iklim koşullarının elverişli olmasını beklemeli veya yasadışı bir geçiş tercihinde bulunacaklarsa geçiş güvenliğini sağlayabilmelilerdir (Ünsal, 2019, s. 58). Transit göçmenler bu koşulların oluşmasını beklerken yapılan göçün niteliği de değişebilmekte transit olarak kullanılan ülkede daimi olarak kalmayı tercih edebilmektedir (Topcuoğlu, 2016, s. 6). Çünkü bireyler kültürel etkileşimlerle bulundukları ortamın imkânlarına ve yaşam koşullarına alışmış gitme isteklerinden vazgeçmiş olabilmektedir.

Diğer taraftan bakıldığında yapılan tanımlarda bir mekândan diğer bir mekâna yer değiştirme olarak ele alınmış olduğu ve transit, hedef ve kaynak ülke şeklinde bir gruptanın kullanıldığı görülmektedir. Ancak göçte süreklilik kadar süreksizlikler ve kopuşlarda mevcuttur. Dolayısıyla göç uzun bir dönemi içinde barındırmaktadır. Nitekim hareketin olmadığı yerde göçün de bittiği şeklindeki düşünceler yanlış bir algıya sebebiyet verecektir. Çünkü göç yer, zaman ve kültürlerin bir arada bulunduğu hayat mücadelesidir. Göçmen bu hayat mücadelesi içinde bir yere tutunabileceği gibi başka yerlere de gitmeyi tercih edebilmelidir. Dolayısıyla transit göç her zaman için ortaya çıkabilecek bir kavram olacaktır (Topcuoğlu, 2016, s. 6).

1.2.2.8. İklim Göçü

Göç eden bireylerin yapmış olduğu sınıflandırmaya göre; kendi ülkesinde çevresel etkenler çerçevesinde doğal afet, iklim değişikliği gibi koşullar sebebiyle göç etmek durumunda kalınmaktadır. Çevresel etkenler çerçevesinde göçü gerçekleştiren kişilere “çevre mültecileri” adı verilmektedir. 1985 BM Raporunda bu kavramdan ilk kez söz edilmiştir. Bu raporda çevresel mülteciler, çevresel bozulmalardan kaynaklı yaşamlarını sürdürebilmek adına bulundukları mekânları terk etmek zorunda kalan kimseler olarak bahsedilmiştir (Algan ve Künçek, 1998, s. 85).

Çevre mültecileri, iklim değişikliğinin yaratmış olduğu tehlikeli, riskli durumlardan uzaklaşmayı ve daha güvenli yaşam alanlarında hayatlarını

sürdürmeyi hedeflemektedirler. Mülteciler kavramının temellerini oluşturan 1951 yılına ait Cenevre Sözleşmesi ve 1967 yılında Ek Protokolde çevre mültecilerine yer verilmemiştir. Buna rağmen 1951 yılındaki Cenevre Sözleşmesinde göç sebepleri arasında çevre sorunları da vardır (Ziya, 2012, s. 231).

İklim değişikliği gibi çevresel sorunlar nicelik ve nitelik anlamda artış göstermekle birlikte bu sorunlar küresel boyutlara ulaşmakta ve kayıtsız kalınmaması gereken konular arasında yer almaktadır.

Yaşanan doğal afetler, iklim değişikliği gibi çevre sorunlarının artış göstermesi nüfusun artmasına sebebiyet vermektedir. Yaşanan bu durum bölgesel olmaktan çıkıp küresel boyutta bir göç hareketine neden olmaktadır. Yapılan araştırmalara göre 21. yy. çevresel mültecilerin ön planda olduğu bir yüzyıl olacağı yönündedir. Örneğin Güneydoğu Asya'da yer alan Tuvalu Adası, küresel ısınmadan kaynaklı boşaltılan ilk ülke olmaya haiz niteliktedir. 2014 yılında yapılan anlaşmanın içeriğinde su seviyesinin artması durumunda Tuvalu Adasında yaşayan bireylerin 30 yıl içinde Yeni Zelanda'ya göç etmeleri gerektiğini bu durumun kanıtı niteliğindedir (Sipahi & Tekin, 2016, s. 59).

Göç hareketliliği, çevre ve iklim değişikliği konularıyla bağlantılıdır. Çevre sorunları göçe neden olduğu kadar bireylerin hareketliliği de çevre üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu açıdan iklim değişiklikleri ve buna bağlı olarak yaratacağı etkiler konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

1.3. Göçün Nedenleri

Göçün sebebi ne olursa olsun, temelde yaşadığı bölgeden olumsuz etkilenen bireyin bu olumsuzluktan kurtulma ve hedeflediği ülkenin sunmuş olduğu olanaklardan faydalanma isteği vardır. Nitekim göç hareketinde bulunan bireylerin birden fazla göç etme nedeni bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda bireyleri en fazla etkileyen etkenler arasında ekonomik ve siyasi nedenler yer almaktadır. Bu iki etkenin yanında toplumların yaşamış olduğu iç savaşlar, terör olayları, sağlık, güvenlik, yaşam koşullarının iyi olmaması gibi nedenlerde bulunmaktadır. Tarih boyunca bahsedilen etkenler göç dalgalarının yaşanmasına neden olmuş ve günümüzde de belirli etkenlere maruz bırakılarak göç hareketliliği devam etmiştir. Bu hususlar çerçevesinde göç hareketliliğine

neden olan etmenlerin detaylı incelenmesi aşağıda yer alan başlıklar halinde mümkün kılınacaktır.

1.3.1 Ekonomik Nedenler

Göç hareketlerinin nedenlerinde ekonomik büyüme, işsizlik ve enflasyon gibi makroekonomik etkenlerin olduğu görülmektedir (Sağlam, 2006, s. 155). İş bulma gayesinde olan bireyler göç etme sebeplerini ekonomik olarak açıklamaktadır (Gezgin, 1994, s. 18). Bu kişiler daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için iş olanaklarından faydalanmak isterler. Keza makineleşmenin hızla artış göstermesi de tarım işçisine olan gereksinimi azaltmış ve burada yaşayan bireylerin göç etme sebeplerini oluşturmuştur (Sağlam, 2006, s. 155).

Bireyleri göç etmek durumunda bırakan diğer bir sebep ise gelir dağılımının yaratmış olduğu adaletsizlik sonucu yoksulluk ve açlık seviyesinin yükselmesidir. Geliri yeterli olmayan bireyler ilk olarak köyden kasabalara, oradaki iş durumuna göre kademeli olarak şehirlere veya başka ülkelere gitme eğilimi göstermektedir (Taşçı, 2009, s. 186). Tekelli bu durumu gelir dağılımındaki dengesizlik sonucu kişilerin daha iyi koşullardan yararlanma fırsatı ile göç ettiklerini ifade etmektedir (Tekelli, 1998, s. 12).

Göç ve ekonomi arasındaki ilişkinin değerlendirmesini yapacak olursak, iki başlık altında toplamak daha doğru olacaktır. Göç alan ve göç veren ülkeler için göçün iktisadi yönü şeklinde değerlendirilmelidir. Göç veren ülke için göçün sebebi ne olursa olsun insan sermayesinin kaybı olarak nitelendirilmektedir. Çünkü işgücü açısından göç veren ülke emek değer kaybetmiştir (Yılmaz, 2014, s. 1693).

Parasız ve Bildirici'ye göre; *“Göç kararının temelinde, net gelirden yaşam boyu faydada artış beklentisi vardır.”* durumu bu şekilde açıklarken (Parasız & Bildirici, 2002, s.144). Kutlu ise göç kararının temelini göç edilen ülkedeki olumsuz şartlardan çok göç alan ülkenin olumlu koşullarının da etkili olduğunu ifade etmektedir (Kutlu,1991, s. 6-8). İş imkânının yüksek olduğu ücretlerin ve yaşam koşulların yüksek olduğu ülkeler göç kararında tercihin ilk sırada bulunduğu ülkelerdir.

1.3.2. Sosyo-Kültürel Nedenler

Göç kararlarında sosyo-kültürel sebeplere bakıldığında; tarım alanındaki dönüşümler bölgede yaşayan toplumun sosyal yapısını etkilemekte ve iç göçe sebebiyet vermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde ülkemizde sosyo-kültürel nedenler arasında tarım sektöründeki değişimler nüfus artış hızını etkilemekte ve kente göçün çekici sebeplerini oluşturmaktadır. Bu açıdan ülkemizde 1950'li yılların başından itibaren tarım sektörü teknolojiyle tanışmış ve makineleşmenin varlığıyla da insan gücüne olan ihtiyaç azalmıştır (Kocaman & Beyazıt, 1993, s. 2). Dolayısıyla yaşanan gelişmeler kırsal alandaki insanları işsiz bırakmış ve kentlere göç etme sebeplerini oluşturmuştur.

Diğer bir sosyo-kültürel neden ise toplumun sosyal yapısıyla ilgilidir. Bireyler arasında yaşanan çatışmalar ve huzursuzluklar nedenler arasındadır. Kız kaçırma, kan davaları gibi olaylar toplum içinde dışlanmalar beraberinde göç olgusunu getirmektedir. Başlık parası gibi geleneksel adetlerimiz günümüzde azalsa da bazı bölgelerde varlığını göstermektedir. Bu sebeple başlık parasını toplayabilmek amacıyla damat kente göç etmek durumunda kalmaktadır. Göç etme kararını verdiren diğer bir sosyo-kültürel boyut ise dini boyutlardır. Tarihe bakıldığında bir örnek verecek olursak; yaşanan Bulgar ayaklanmasında ele geçirilen bölgelerde Müslüman kesimi din değiştirme konusunda zorbalıklara maruz bırakmaları bu kesimin göç etmesine neden olmuştur (Şen, 2014, s. 241-242). Dolayısıyla sosyo-kültürel nedenlerde öne çıkan durumlar; insanların birbirleriyle olan çatışmaları, toplumun sosyal yapısındaki değişimler, bireylerin dışlanması, dini boyutlar gibi etkenler olduğu görülmektedir.

1.3.3. Kurumsal ve Siyasi Nedenler

Göç etme kararını verdiren siyasi nedenler ise, rejim değişiklikleri, bölgedeki terör olayları, savaş politikaları ve siyasi baskılar gibi faktörlerdir (Aksoy, 2012, s. 294). Etnik yapı ve dini etkenlerin bir arada yaşamaları ve toplulukların üstünlük kurmaya çalışması neticesinde çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda toplumsal huzursuzluklardan kaçmak isteyen bireyler daha iyi yaşam koşulları bulacağı diğer ülkelere göç etme eğilimine girmektedir. Bu gruplar arasında yaşanan gerilimler kitlesel olarak siyasi göç hareketini başlatmaktadır (Sayın, 2010, s. 133).

Diğer bir siyasi göç sebebi ise dönemin siyasi koşullarıdır. Çünkü bireyler siyasi baskılara maruz kalmak istememektedir. Oluşan dilsel ve dinsel özgürlüklerin olmayacağı ve ayrımların yapılmadığı bir yere göç etmek isterler. Bununla beraber iç savaş ortamındaki kaos insan hayatını tehlikeye sokmakta ve pek çok temel ihtiyaçları karşılama noktasında sıkıntıya düşürmektedir. Durumun böyle olması siyasi göçlere neden olmuştur (Başel, 2003, s. 49).

Ülke içinde siyasi baskılar ve siyasi rejimlerdeki değişikliklerden kaynaklı ayrımcılığa uğrayan bireylerde de göç etme isteği bulunmaktadır. Bu duruma örnek olarak 1940-1945 yılları arasında Yahudilere Naziler tarafından uygulanan siyasi baskı sonucunda Yahudiler Avrupa'dan kaçmak durumunda kalmışlardır. 1990'lı yıllarda da benzeri durumlar yaşanmış ve insanlar bulundukları yerleri terk etmek durumunda kalmıştır (Kaya, 2003, s. 124).

Göçün kuramsal nedenlerinde temel alınan varsayım göçmen vatandaşlara danışmanlık sağlayan, transit göç sürecinde belge temininde yardım eden tüm kurumların uluslararası göç hareketleri noktasında artış sağlayıp kurumsallaşmaları yönündedir. Kurumsallaşma hareketleriyle dönemin hükümetleri göç dalgalarının kontrolünde güçlük çekmekte, denetimlerin varlığı karaborsa fiyatlarını arttırmaktadır. Göç politikaların engellenmesiyle bireylerin haklarını savunan bu kurumlar karşı karşıya gelmektedir (Sert, 2012, s. 41).

1.3.4 Tarihsel ve Yapısal Nedenler

Tarihsel ve yapısal nedenler olarak göç hareketleri belli kuramlara dayanmaktadır. Uluslararası göç dalgaları tarihsel ilişkilere bağlıdır. Bu tarihsel ilişkiler göç hareketleri sonucu oluşan kuramları açıklamada aydınlatıcı bir görev üstlenmektedir. Bahsedilen kuramlardan biri ise Dünya Sistemleri Kuramıdır. 16.yüzyıldan günümüze kadar uzanan bu kuram, gelişen kapitalizmin küresel eğimli yapısıyla bağdaşmaktadır. Küresel ekonomi piyasasını bu kuram çevre ve merkez olarak iki ayrı biçimde değerlendirmiştir. Bu iki yapı birbirleriyle bağlıdır. Bu kuramda merkez ülkeler sosyal ve ekonomik anlamda gelişmiş ve kapitalist ilişkiyi benimsemiştir. Çevre ülkeler ise gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkeleri kapsamaktadır. Çevre ülkeler, merkez ülkelere bağılılık göstermektedir. Çevre ülkeler merkeze bağlı olsalar da ucuz işgücü, hammadde ve pazarlama için merkez ülkelere ihtiyaç duymaktadır. Çünkü çevre ülkelerden

gelen hammadde, ucuz işgücü sayesinde düşük maliyetlerle işlenmektedir. Oluşan düşük maliyetli üretim uluslararası alanlarda pazarlanarak yüksek çapta gelir elde etmektedir. Merkez ülkeler bu sayede kapitalist gelişimini sürdürmekte ve sermayesini artırmaktadır. Bu sebeplere bağlı olarak merkez ülkelerde çevre ülkelere gereksinim duymaktadır. Çevre ülkeler ise gelişimlerini tamamlamak ve kalkınmak amaçlı merkez ülkelere bağımlı olmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 79-80).

Bu kuramdaki diğer bir varsayım ise, merkez ülkedeki hükümetler başarısız olduklarında sermayelerini korumak ve küresel düzeydeki pazar gelişimlerini devam ettirmek için bir takım askeri müdahalelere başvurmaktadır. Yapılan müdahaleler sonucunda sığınmacı hareketi ortaya çıkmakta ve uluslararası göç hareketi oluşmaktadır. Bu durum özellikle ikinci Dünya Savaşından sonra görülmektedir (Uzun, 2018). Merkez ülkelerin yapmış olduğu bu müdahaleler ülkede kaosa ve yoksulluğa neden olmaktadır. Hayatları tehlikede hisseden bu insanlar çareyi başka ülkelere göç etmekte bulmuşlardır.

1.3.5. Birikimsel Nedenler

Birikimsel nedenler, uluslararası göç hareketlerini bireysel, sosyal, ekonomik, kültürel vb. çeşitli nedenlerin toplamı olarak ele almaktadır. Kuramsal açıdan, İtme Çekme Kuramı ile Kümülatif Nedensellik Kuramını birikimsel nedenler başlığı altında sınıflandırabiliriz.

İtme çekme kuramı, 1966 yılında Everett Lee tarafından yazılan bir göç teorisi isimli çalışmada anlatılmıştır. Bu çalışmaya göre bireyin yaşamış olduğu mekan ile göç etmeyi düşündüğü mekanın olumlu yani artı nedenleri çekiciyken olumsuz yani eksi nedenleri itici yönüdür (Sert, 2012, s. 31).

Göç kararı ve oluşan süreçleri Lee 4 başlık altında toplamıştır. Bunlar (Lee, 1966, s. 50);

1. Yaşanılan bölgeler ile ilgili faktörler
2. Göç edilmesi düşünülen bölgeyle ilgili faktörler
3. Yaşanılan sıkıntılar, problemler ve zorluklar
4. Kişisel etmenler

Lee'nin varsayımında kişi hem yaşadığı mekânda hem de göç ettiğı mekânda olumlu ve olumsuz etmenler bulunmaktadır. Fakat sınırlar, göç yasaları, yaş, eğitim durumu, cinsiyet gibi kişisel etmenler de göç akımlarında göz ardı edilmemesi gereken diğerk faktörler arasındadır.

2. GÖÇMENLERİN SOSYAL UYUMUNA YÖNELİK GELİŞTİRİLEN POLİTİKALAR VE GÖÇ YÖNETİMİ

2.1. Dünya’da Göç Yönetimi

Göç, insanlık tarihinin var olmasıyla başlayan bir olgu olarak ilişkilendirilebilir. İnsanlar kitleler halinde bir coğrafyadan başka coğrafyaya, bir bölgeden diğer bir bölgeye devamlı hareket halinde olmuştur. Göç olgusunu psikoloji, ekonomi disiplini, sosyoloji, arkeoloji, istatistik gibi sosyal ilimlerin birçoğu içinde barındırmaktadır. Göç olgusunun eski bir tarihi olsa da, 20.yüzyılın başında araştırmacıların ilgisini çekmiş ve çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu durum özellikle Sanayi devriminden sonra insanların kitleler halinde yaptığı olduğu göç hareketiyle birlikte sosyal bilimlerin dikkatini çekmiştir. Göç olgusuyla ilgili yapılan ilk çalışma, 1885 yılında yayımlanan Ravenstein’e ait ‘‘Göç Kanunları’’ isimli makaledir (Yalçın, 2004, s. 22). Çalışmada göç olgusunun hangi aşamalardan geçerek oluştuğuna dair bir anlatım söz konusudur. II. Dünya Savaşı’ndan sonra göç olgusu araştırılmaya başlanmış Amerika, Avrupa ve Atlantik dünyasının göçleri bu araştırmaya konu edilmiştir (Cihan & Ermağan & Genç, 2020, s. 9-10).

2.1.1. Dünya’da Göç Olgusu ve Sorunu

Batı medeniyetinin yaratmış olduğu dünya hâkimiyetinin nedeni göç olgusudur. Batı medeniyeti ilk olarak, Afrika’dan sayıca insanı Amerika’ya götürmüştür. Avrupa’da bulunan insanların çoğu Amerika’ya göç ederek Amerika’daki hâkimiyeti ele almışlardır. Bununla beraber Avrupa kıtası haricinde yeni bir vatan edinmişlerdir. Kanada ve ABD başta olmak üzere Avusturalya, Yeni Zelanda, Amerika’nın Güneyi, Güney Afrika’da göçler söz konusu olmaya başlamıştır. Dolayısıyla göç olgusu Amerika ve Avrupa Tarihi için önemli bir olgu durumuna gelmiştir. Çünkü Avrupa nüfus fazlalıklarını göndererek başka bir ifade ile budama yaparak gelişme imkânını elde etmiştir. Bu sayede nüfusun 25 yılda bir artacağını ileri süren Malthusyen kaderden Avrupalılar göç vererek kurtulmuştur (Cihan & Ermağan & Genç, 2020, s. 10).

İnsanların evlerini bırakmak zorunda kalarak göç etmek durumunda kalmalarının temel sebebi makro düzeyde uygulanan ekonomi politikalarıdır.

1970’li yılların ortalarında yaşanan ekonomik kriz buna örnektir. 1980’li yıllarda ise dünyada meydana gelen çatışmalar sığınmacı ve mülteci hareketlerinde artışa yol açmıştır. Balkanlarda ve Orta Asya’da meydana gelen çatışmalar, Sovyet Bloğunun çökmesiyle birlikte göç olgusunu giderek artırmış ve büyük katliamlara neden olmuştur. 2000’li yıllarda ve sonrasında Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da bulunan insanlar yerlerinden göç etmek zorunda bırakılmıştır. Dünyada yaşanan bu olaylar küresel anlamda güç savaşlarının etkisiyle ilişkilendirilmektedir. Güç savaşlarında güçsüz devletin kaybeden olduğu güçlü devletin ise kazanan olduğu bir durum söz konusudur (Erbaş, 2019, s. 333). Sovyet Birliğinin çökmesiyle Amerika Birleşik Devletlerinin dünyayı şekillendiren bir güç konumuna gelmesi bu durumun en güzel örneğidir. Dolayısıyla tarihsel ve bütüncül bir pencereden bakıldığında 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik krize getirilen çözüm yolunun yapılan uygulama ve politikalarla tek kutuplu dünyaya geçiş ile birlikte göçmen sorununun kaynağını oluşturduğu görülmektedir. Bu perspektifle bakıldığında sürecin asıl kazananları başka bir ifadeyle asıl suçlularını oluşturmaktadır. Asıl kazananlardan bahsedilen bu kişiler büyük sermaye sahipleridir.

1980’li yıllarda başlayıp 1990’lı yıllarda hızlanan küresel çapta yapılanmanın temel aktörleri büyük sermaye sahiplerinin çıkarlarını önemseyen ve bu doğrultuda müdahale eden küresel kuruluşlardır. (IMF, DB, DTÖ gibi). Süreçteki diğer önemli aktörler ise yapılan müdahaleler noktasında küresel sermayenin önünü açacak şekilde dönüşen devletlerdir. Bahsedilen dönüşüm sürecinde süreçten kazanç sağlayanların yanı sıra önemli suçlular küresel sömürü ekonomisi söylemini üretenlerdir. Ve bunlar dünyanın şekillenmesinde önemli bir güçtür. Özellikle 1992 yılında Fukuyama tarafından öne sürülen toplum modelinde en demokratik ve tek seçenek olarak ABD’nin görülmesi yeni bir dönemin söylemini oluşturmuştur. Bu söylem üzerine tüm dünyada adımlar atılmış bu yenedünyada politikaların işlevi farklı bir boyut kazanmıştır. Sınıf eşitsizliği, ülkeler arası eşitsizlik (emperyalizm) ve sömürü (kapitalizm) eskisi gibi olamayıp yeni sosyal hareketlerle birlikte kültürel kimlikler dünyayı şekillendirmiştir. Bu söylem herkesin dünyanın her yerinde yaşayabileceği küresel yurttaşlık anlayışını ifade etmektedir. Ancak günümüzde milliyetçiliğin yükseldiği, çatışmaların arttığı ve insanların bir bölgeden diğer bir bölgeye hareketlerinin zorla yerinden edilme biçiminde olduğu görülmektedir. 21.yüzyılda

göç sorunu özellikle 2010 yılında Tunus'ta başlayıp Libya, Suriye, Ürdün, Mısır gibi Arap ülkelerini etkisi altına almıştır. Göç, yapılan savaşlar nedeniyle insanların doğup büyüdüğü yerleri terk etmek zorunda kalmasıyla ortaya çıkmıştır (Develi, 2017, s. 1351). Dolayısıyla yaşanan ekonomik krizler, uygulanan politikalar ve savaşlar küresel eşitsizliğin ve adaletsizliğin var olduğu bir dünya yaratmıştır (Erbaş, 2019, s. 334-336).

Alanda bilgi üretenlerin, yaşanan süreci doğru bir açıdan kavrayamamaları durumunda süreci meşrulaştırdığı ve yeni sorunlar üretmelerine sebebiyet verdiği görülmektedir. Neden oldukları sorunlar çerçevesinde üretilen bilgi, iktidarların ve siyasilerin göçmenlere olan tavırlarını şekillendirmekte ve düşünsel adaletsizlik kavramını ortaya çıkartmaktadır. Bu kavramda anlatılmak istenen bilerek ya da bilmeyerek mağduriyetlerin tekrar üretilmesi durumudur. Bu şekilde davranan, düşünen ve bilgi üretenler ise gerçek suçludur (Erbaş, 2018, s. 148-151).

Sonuç olarak göç yaşanmadan önce yapılan politikaların uygulayıcıları, kurumları ve bundan kazanç sağlayanlar, bu politikalara müdahalede bulunmayıp önünü açan devletler ve herkesin yararına olduğu düşüncesini ortaya atanlar bu aşamanın suçlularıdır. Göç sırasındaki suçlular ise mülteciler veya göçmenler konusunda insan ticareti yapan, insan kaçakçılığı gibi benzeri işlerle uğraşan kişilerdir. Göç sonrasında ise göçmen, mülteci ve sığınmacıların çaresizliğinden faydalanıp daha fazla sömürüye maruz bırakanlardır. Elbette, göç eden göçmen ve mültecilerde suça karışabilmektedir. Genellikle adi suçlardan oluşan bu durumlarda göçmen gruplar olumsuz etkilenirken, çoğu zaman bu sürecin yaşanmasına neden olan asıl aktörler gözden kaçırılmaktadır.

20.yüzyılın bitmesiyle birlikte 21.yüzyıl iç çatışmalara ve şiddetli savaş sahnelerine tanıklık etmiştir. Yaşanan bu savaşlar küresel göç sorununun oluşmasına neden olmuştur. Bahsedilen 21. yüzyıl küresel göç sorunlarının arasında siyasi ve ekonomik olaylar yer almaktadır. Orta Doğu, Asya ve Afrika pek çok mülteci krizi yaşamıştır. Orta Doğu'da yaşanan savaşlar yüzünden pek çok şiddete maruz kalan insanlar bulundukları yeri terk edip göç etmek durumunda kalmıştır. Göçün itici faktörleri arasında sayılan savaş durumu ülkeyi yalnızca askeri ve siyasi olarak etkilememekte ülkenin ekonomik ve sosyal yapısını da değiştirmektedir. Bu yüzden göçü gerçekleştiren insanlar yalnızca

siyasi sebeplerden değil savaşın etki ettiği faktörler sebebiyle de göç etmektedir. 21.yüzyılın diğer bir göç sebebi ise Afrika’da gerçekleşen kuraklıktır. Yaşanan dönemde iklim şartlarının kötü bir hal alması burada yaşayan insanların yaşam kalitelerini düşürmekte ve insanları göçe sürüklemektedir. Bu dönemde yaşanan çevresel faktörlü göçler yalnızca iklim şartlarından kaynaklanmamakta kasırgalar, depremler vb. olayları da içinde barındırmaktadır. 2010 yılında yaşanan Arap Baharı, Tunus’ta başlamış Libya, Mısır, Suriye, Ürdün, Yemen gibi birçok devlete yansımış küresel göç akımının başlamasına sebep olmuştur. Kuzey Afrika ve Orta Doğu da yaşanan bu olaylar siyasi liderlerin devrilmesine neden olmuş ve ülkeler iç savaşa sürüklenmiştir. Bu sürükleniş insanların savaşın getirdiği etkilerden kaçma isteğini ortaya çıkartmış ve insanları göç etmek zorunda bırakmıştır. Bu sebepler sonucunda küresel anlamda mülteci krizleri ve göç sorunları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yaşanan küresel göç sorunları ile ilgilenmek üzere Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği oluşturulmuştur (Çınar, 2018, s. 16-18).

2.1.2. Göç Yönetiminde Uluslararası Aktörler ve Türkiye

Bu bölümde Göç yönetiminde uluslararası aktörlerin hangi niteliklere sahip olduğu ne gibi roller üstlendiği ve göçe olan etkileri araştırmamıza konu edinilmiş olup, Türkiye bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır.

2.1.2.1. Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği

Birleşmiş Milletler ’in kuruluş gayesi dünya barışıdır (Caşın, 2013, s. 199). 10 Aralık 1948 ‘de imzalanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde fark gözetilmeksizin bireylerin temel hak ve özgürlüklerinden yararlanabilmesi adına madde koyulmuştur. Dolayısıyla dil, din, ırk gibi farklılıklara bakılmadan tüm kişiler aynı haklara mensuptur. Bu sebeple mültecilerin de korunması gerekmektedir. Bahsedilen koruma için uluslararası düzeyde söz sahibi örgüt ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)’dir. Bu örgüt mültecilerin korunması bağlamında yapılan küresel sözleşmeleri uygulamayı kendine görev edinmiştir. 14 Aralık 1950 yılında BM Genel Kurulunda bir konferans yapılmıştır. Yapılan konferans sonrasında 28 Temmuz 1951 yılında Cenevre’de Mültecilerin Hukuki Statüsünü konu alan bir sözleşme yapılmıştır. Bu sözleşme 22 Nisan 1954 tarihinde uygulamaya konulmuştur (Akıncı & Nergis & Gedik, 2015, s. 64-65). Bahsi geçen sözleşmede, mülteci tanımı yapılmıştır.

Sözleşmede mülteci kavramı, inancı, siyasi görüşü, etnik kökeni gibi nedenlerden dolayı şiddete maruz bırakılacağı düşüncesiyle vatandaşı olduğu ülkenin içinde bulunamayan ve korunamayan kişi olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla 1951 yılında yapılan bu sözleşme mültecilerin haklarını korumaları noktasında temel belge konumundadır (UNHCR, 1997, s. 51).

31 Ocak 1967 yılına gelindiğinde ise New York'ta mültecilerin statüsünü konu alan bir protokol imzalanmıştır. Bu protokolün yapılma nedeni, 1951 tarihinde imzalanan sözleşmedeki mülteci tanımının yetersiz görülmesidir. Protokole göre soğuk savaş döneminin yaratmış olduğu etnik şiddet ve zulüm 1951 sözleşmesindeki tanımın noksan olmasına sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla mültecilerin statüsüne dair tanım genişletilerek kapsamlı hale gelmiştir. 1969 yılında ise Afrika Birliği Örgütü yapılan tanımı “ *dış saldırganlık, işgal, yabancı hâkimiyeti veya kamu düzenini ciddi biçimde rahatsız eden olaylar nedeniyle*” daha da genişletmiştir. Küresel göç sorunları ile beraber insanlar göç ettikleri yerlerde ne gibi haklara sahip olduklarını bilmemeleri ciddi problemdir. Bu gibi problemlerle Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ilgilenmekte ve mültecilerin haklarını savunmaktadır. 1951 yılında yapılan sözleşmedeki mülteci tanımında yer almayan ancak günümüz dünyasında çok karşılaşılan bir kavram olan yerinden edilen bireyler hâlihazırda ülke sınırları içinden çıkmadıkları için tanımlanamamıştır. Bununla birlikte mültecilerin yararlandığı haklardan yerinden edilen bireyler faydalanamamaktadır. Ancak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği bahsi geçen bu kişilerin haklarını koruyan pek çok bildiri yayınlamıştır. Buna rağmen yerinden edilen bu kişiler için evrensel anlamda bir sözleşme ya da haklarını gözeten bir kuruluş bulunmamaktadır (Kale, 2014, s. 404).

İkinci Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği yıkımların onarılması ve uluslararası platformda barışın ve huzurun sağlanması noktasında uluslararası örgütlenme ihtiyacı açık bir şekilde gözükmemektedir (Terzioğlu & Özarslan, 2016, s. 14). 1950 yılında BMMYK kurulduğunda, Soğuk Savaşın etkileri giderek artış göstermiş yeni göç akımları doğu bölgesinden batı bölgesine doğru yapılmaya başlanmıştı. Buda Batı ülkeleri için bir kaygının oluşmasına sebebiyet vermiştir. Soğuk savaş döneminde göç akımları daha çok Güney Asya, Orta Doğu ve Doğu

Asya’da gerçekleşmişti. Buna rağmen BMMYK’in Avrupa temelli bir yönü bulunmaktaydı. Çünkü kuruluş sebepleri içinde Batıya yaşanan göç akımları ve bunun oluşturduğu kaygılar yer almaktaydı. Bahsedilen Avrupa Temelli yn, NATO’daki egemenliğini, ABD’nin dış politika önceliklerini ve Batı Bloğu ittifakını içine almaktaydı. Ancak Soğuk Savaşın yaratmış olduğu iki kutuplu sistemin kurallara ve uluslararası hukuka uygun bir şekilde yönetilmesini zor kılıyordu (Sander, 2013, s. 203). Bu yüzden Avrupa yeniden yapılanma dönemine girdi. Bu yapılanma ile BM hem kendi politikalarına hem de içinde barındırdığı Birleşmiş Milletler Mülteci rgtnn politikalarına hâkim olma ve yeniden gözden geçirme fırsatını elde etti. Dolayısıyla ABD ise BMMYK’ de ve kendi politikalarında yenilikler yapmak istedi. Bu yeniliklerle birlikte Birleşmiş Milletler Mülteci rgt, Batı Devletlerine yeni mali yükümlülükler getirmeyecek ve egemenliklerini zedeleyecek bir durum oluşturmayacaktı. Yapılan bu düzenlemeyle birlikte Batı Devletleri mlteciiler için yasal koruma sağlamak adına tekliflerde bulunurken maddi yardım konusunda bir fon garantisinde bulunmadı. Dolayısıyla mlteciiler, hükümetler için maddi anlamda külfet oluşturmadı. ABD ve Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon Kurumu bir araya gelerek BM ‘in Mülteci rgtn, mlteciileri sadece koruma rolünde olması gerektiği ve maddi anlamda bir yardımda bulunmaması noktasında sınırlamaya çalıştı. Ancak 28 Temmuz 1951 tarihinde BM sözleşmesi yapılarak mlteciiler rgt, mlteciileri savunmak anlamında en meşru araç olarak ilan edildi. Sözleşme 1954 yılında yürürlüğe girdi. Ancak 1967 yılında yapılan protokolle beraber bazı coğrafi sınırları ortadan kaldıran düzenlemeyle değiştirildi. Dolayısıyla hem protokol hem sözleşmeler ile Birleşmiş Milletler devletlerce kabul gören yasal makam konumuna geldi (ınar, 2018, s. 22).

Birleşmiş Milletler Mlteciiler Yüksek Komiserliğinin yapmış olduğu faaliyetlere bakacak olursak; mlteciilere sağlık hizmetleri, temiz su, battaniye, barınak, yiyecek, ev eşyaları gibi acil yardımları temin etmektedir. Evlerine geri dönmek isteyen mlteciiler için ulaşım, yeniden yerleşmeleri için yardım paketleri ve gelir getirici projeler yapmaktadır. Bunların yanı sıra BMMYK, mülteci statüsünde yer alan kişiler için uluslararası koruma ve yardım ile birlikte kalıcı çözümler üretmesi görevleri arasındadır (ınar, 2018, s. 71). BMMYK yapmış

olduğu bu faaliyetlerle yardıma muhtaç bu kişilerin yaşama tekrar entegre edilmesine katkı sağlamaktadır.

BMMYK mültecilerin eğitime ve piyasaya ulaşım sağlamalarına kolaylık sağlayarak kendilerine yeterli olduklarını hissetmelerinin yolunu açmayı hedeflemiştir. Bu hedefi erişim, sürdürülebilirlik, eşitlik ve koruma gibi birkaç maddeyi temel aldığı ‘‘Geçim kaynakları ve Küresel Strateji’’ adlı çalışmayı rehber alarak yürütmektedir. Yapmış olduğu faaliyetlerde yasal ve politika tavsiyesi almaktadır. Birleşmiş Milletler göç ve iltica eden mülteciler için 10 maddelik küresel göç üzerine bir eylem planı ortaya koymuş ve ortaya koyduğu bu planla göçmenlerin problemlerine çözüm bulmayı kendine hedef edinmiştir. Diğer hedef edindiği konu ise yardım kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamaktır. Yaşanan acil durumlarda koordinasyon sağladığı kuruluşlarla birlikte etkili ve hızlı müdahalelerde bulunabilmektedir. Bu müdahaleler kuruluşlar arası koordinasyonu sağlayacak daimi komite üzerinden gerçekleşmektedir. Bu komite ile birlikte daha kapsayıcı işbirlikleri sağlanmaktadır. Bahsedilen müdahaleler de BM para yükledikleri kartlar ile bir seferliğe mahsus maddi yardımlarda bulunmaktadır. Bunun yanında mültecilerin özel ihtiyacının bulunması ve bunun tespiti halinde düzenli nakit transferi sağlamak, gıda dışı yardımlarda da bulunmaktadırlar. 2016 yılında gıda yardımı için kullanmış oldukları 24 milyon ABD doları bu duruma en güzel örnektir. BMMYK’nin yayımlamış olduğu raporda küresel düzeyde mültecilerin eğitime erişim sağlama olasılıkları çok düşüktür. Günümüzde %50 oranda mülteci çocuğu ilkokula gidebilmektedir. Ancak eğitim en temel haktır ve buna istinaden 1951 Cenevre sözleşmesinde çocukların eğitimleri güvence altına alınmıştır. Bu yüzdendir ki BMMYK’nin mülteci öğrenciler için eğitim imkânları sağlamakla beraber burs imkânları da sunmaktadır. Kamp desteği sağlayarak konaklama süresi boyunca sağlık, beslenme, eğitim gibi temel konularda yardım etmektedir. Diğer bir konu ise ülkelerine çatışmalar yüzünden dönemeyen mültecilerdir. Bu durumlarda BM Mülteciler Örgütü mültecileri diğer üçüncü ülkeye yerleştirilmesi noktasında yardım etmekte ihtiyaç duydukları korumayı sağlamaları konusunda çözüm üretmektedir (Çınar, 2018, s. 72-74).

2.1.2.2 Dünya Gıda Programı (WFP)

Dünya Gıda Programı (WFP), savaşlar, doğal afetler, yaşanan çatışmalar gibi sebeplerle açlığa maruz kalan insanlara gıda yardımı yapma gayesinde kurulmuş bir yardım kuruluşudur. Bu kuruluşun merkezi İtalya'da bulunmaktadır. Bu örgüt Nisan 1961 tarihinde BM Genel Kurulu ve BM Gıda ve Tarım Örgütünün (FAO) vermiş olduğu kararlara paralellik içererek üç yıllığına deneme amaçlı kurulmuştur. Bu sürecin sonunda yapılan çalışmaların kabul görmesi üzerine 1965 yılının aralık ayında hem FAO hem BM Genel Kurulunda alınan kararlar neticesinde Dünya Gıda Programı süresiz olarak faaliyet göstermesi amacıyla uygulamaya geçmiştir. Bu kuruluş BM Genel Kurulu ve FAO kararlarına paralel kurulduğu için, bu iki örgütün üyeleri Dünya Gıda Programının yapmış olduğu faaliyetlere katılım sağlayabilmektedir. Bu kuruluşa üye olan 36 ülke bulunmaktadır. Üye ülkeler 5 ana grupta toplanmaktadır. Bahsedilen gruplar Afrika ülkeleri, Orta ve Güney Amerika ülkeleri, Asya ülkeleri, Donör ülkeler (Türkiye bu grupta gözlemci olarak bulunmaktadır) ve Doğu Avrupa ülkeleridir. Dünya genelinde çalışmalar yapan Dünya Gıda örgütü dünya açlık haritasını yıllık olarak çıkartmaktadır. Dolayısıyla toplumun ihtiyaçları göz önüne alarak projeler yapılmakta ve uygulanmaktadır.

Ülkemiz bu örgüte üye olmayıp çalışmalara katılım sağlayan gözlemci konumundadır. 2011-2012 yılları arasında Suriye krizinin baş göstermesi üzerine Dünya Gıda örgütü, 2012 yılında mültecilere yönelik faaliyetlere yardım etmek amacıyla Türkiye'de ofis açmıştır. Sığınmacılara ve mültecilere yönelik açmış olduğu ofisle yardım projelerini büyütmüş ve 2016-2017 yılları arasında ülkemizde ofis sayılarını artırmıştır. Ankara, Gaziantep ve İstanbul olmak üzere üç bölge ofisi Urfa, İzmir ve Hatay olmak üzere üç saha ofisi aktif olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Yapılan faaliyetleri Kızılay, AFAD, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Göç idaresi Genel Müdürlüğü gibi birçok kuruluş ile işbirliği halinde yürütmektedir. Kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilere e-gıda kartı vererek, kampta yaşamayan mültecilere ise sosyal uyum programları düzenleyerek faaliyetlerini sürdürmektedir. Gıda alımı ve taşıma konularında da projeler düzenlemektedir. WFP, ülkemizden 2011 yılından bu yana 1.3 milyar Doları aşan malı satın almıştır. Alınan bu malların yarısından çoğu sığınmacılara yönelik bölgesel acil durum faaliyetlerinde kullanılmıştır. 2014 yılında ise

Türkiye’den 380 milyon Dolar mal satın alarak ülkemiz Dünya Gıda Programının Dünya çapında en büyük tedarikçisi konumuna gelmiştir (Dünya Gıda Programı, 2023).

2.1.2.3. UNICEF

UNICEF, göçmenlere özellikle sağlık, çocuk koruma, eğitim ve beslenme gibi alanlarda faaliyet gösteren yardım kuruluşudur. UNICEF yayınlamış olduğu bir raporda, 2015 yılında sonuçlanmış iki adet projesiyle birlikte ülkemize en çok eğitim alanında katkı sağlamıştır. Türkiye’deki çocuklara eğitim desteği AB tarafından da desteklenmiş ve UNICEF’in bu projesi AFAD, MEB ve Kızılay işbirliğinde göçmen çocuklara kaliteli bir eğitim vermeyi hedef edinmiştir. UNICEF’in internet sayfasında 2015 yılına ait yapmış oldukları başarılı faaliyetler yer almaktadır. Kahramanmaraş ve Gaziantep’te yeni eğitim merkezlerinin kurulması, UNICEF projelerinde çalışan göçmen kişilerin memnuniyetleri gibi birçok başarıdan söz edilmektedir. UNICEF, sadece eğitim ile sınırlı kalmamış çeşitli desteklerde bulunmuştur. Örneğin, Uluslararası Genç Liderler Akademisi düzenleyerek buradaki Türk ve Suriyeli gençleri bir araya getirerek etkileşim sağlaması, Suruç’ta bulunan çocuklara kışlık giyecek yardımlarda bulunması, AFAD kamplarına çocuk dostu alanları inşa etmesi gibi yardımlarda bulunmuştur. Su, hijyen ve temizlik gibi sağlık konularını ilgilendiren alanlarda etkin bir şekilde faaliyet göstermiştir. Yapılan bu proje ile göçmen bireylere güvenli ve temiz bir ortamda yaşam olanağının sağlanması hedef edinilmiştir. UNICEF, birbirinden farklı olan aynı zamanda birbirini tamamlayan faaliyetleriyle fonların sağlanması ve dağıtılması noktasında da çalışmalar yapmaktadır. Buna en güzel örnek 2015 yılında Alman Hükümetinden Türkiye’de ki göçmen çocuklarının eğitimine destek amaçlı 2 milyon dolar bağışı almasıdır. UNICEF, ülkemizdeki göçmen çocukların kaynaklara erişimi noktasında hala faaliyetlerini sürdürmekte Uluslararası STK’lar, AFAD ve Türk Hükümeti ile işbirliğine devam etmektedir (Zırh, 2020, s. 152-153).

2.1.2.4. Avrupa Birliği

Ülkemiz Avrupa Birliği üyelik sürecine girmesiyle birlikte göç politikalarının belirlenmesi ve şekillenmesi üzerine Avrupa Birliği’nin aktif bir rolü bulunmaktadır. Avrupa Birliği’ne biçilen rol uyum ve politikalar üzerine

yapılan reformlardır. Türkiye'nin göç yönetimi süreci açıklanırken Avrupa Birliği ülkemiz için tartışılmaz bir aktör konumundadır. Avrupa Birliği'nin göçmenlere olan müdahalesinde destek vermek amaçlı kurumu ise Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Koruma (ECHO) kurumudur. ECHO koruma, tıbbi acil yardım, su, besin, temizlik, sağlık, barınak ve lojistik hizmetleri gibi konularda destek sağlamıştır. 2012 senesinden bu yana ECHO bahsedilen destekler için 817 milyon Euro bağışta bulunmuştur. Pek çok farklı kurumdan katılımcılar insani yardım kampanyasından ve projelerin desteklenmesinden bahsederken ECHO, sağlamış olduğu fonlardan söz etmiştir. Gelecekte ülkemiz için Avrupa Birliğinin göç yönetimimiz üzerindeki etkisi giderek artacağı yönünde devam edeceği görülmektedir. Coğrafi olarak transit geçişe sahip olan ülkemiz insan kaçakçılığı, botlarla yapılan düzensiz sınır geçişlerini yansıtan vakalar hem Avrupa'da hem de dünyada büyük yankı yarattı. Dolayısıyla yaşanan düzensiz göçleri azaltmak adına yenilenmiş baskı araçları kullanıldı. Uluslararası medya kuruluşlarına yansıyan göç ve mültecilere yönelik farkındalık artmakla birlikte yaşanan düzensiz göçlerin azaltılması ve güvenli hale getirilmesi noktasında işbirlikleri yapılmaktadır. Sürecin ülkemiz ile Avrupa Birliği ilişkisine yansıtacağı da aşikârdır. Bu durumun en somut örneğine bakacak olursak 2015 yılında Sırbistan ve Macaristan sınırlarına bariyerler döşenmesiyle düzensiz göçmenlerin önce bu yerlere daha sonrada AB'ye ilerlemesinin önüne geçilmiş olmasıdır. AB'ye yapılan göç hareketliliği ile kendi sınırları içine kendi göç yönetimini ileri bir noktaya taşımayı hedeflemektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin de AB'ye doğru göç hareketliliğini yönetmesi AB ile ilişkilerine yansıyacak bir durumdur. Yerinden edilmiş bireylerin Iraklıların, Suriyelilerin ve diğerlerinin Lübnan'dan, Türkiye'den, Ürdün'den AB'ye doğru yapılan düzensiz ve düzenli göç hareketliliğinin girişimleri uluslararası medyaya küresel bir sorun olarak yansımıştır (Zırh, 2020, s. 163-165).

Avrupa Birliği ve Türkiye ilişkisine bakacak olursak; göç konusunda önem atfeden ilk gelişme 1963 yılında yapılan Ankara Antlaşması ve beraberinde 1970 tarihli Ek Protokoldür. Yapılan bu anlaşma ve protokol ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)-Türkiye ortaklık konseyi tarafından alınan kararlarda ayrıcalık sağlanan ülke konumundadır. Ankara antlaşmasında AB üye ülkelerine ikamet etme konusunda bir hak tanımazken yapılan 1970 Ek Protokolle Türk

vatandaşlarına işgücü haklarını ve sosyal haklarının kullanılma imkânı tanımıştır. Protokol aynı zamanda bölgede kalma hakkını da Türk vatandaşlara sunmuştur. AB mevzuatları uyarınca yapılan Ankara Antlaşması uyarınca Türk vatandaşlara sağlanan haklardan ancak kamu sağlığı, kamu politikaları ve kamu güvenliği gerekçeleri ile sınır dışı edilebileceği hususuna yer verilmiştir (Öcal, 2022, s. 52).

Ülkemizde yakın dönemde yapılan göç politikalarında ki değişiklikler küresel eğilimlere ve yaşanan olaylara cevap özelliği taşımaktadır. Ülkemiz ve AB ilişkisi bağlamında 1999 tarihli Helsinki zirvesi önemlidir. Ülkemiz 1999 tarihinden itibaren Avrupa Birliği'ne katılma girişiminde bulunulmasıyla, ülkemizin uluslararası politikalarda göç konusu da dâhil olmak üzere birçok konuya AB standartları ölçüsünde uyumunu incelemektedir. 1973 yılında yaşanan Petrol Krizinin ve pek çok Türk vatandaşında içinde bulunduğu Avrupa misafir-işçi programlarının devam etmemesi üzerine AB üyesi olan devletler, yapılması istenmeyen göçleri denetim altına almak hedefiyle kısıtlayıcı politikalar oluşturmuştur. Ancak yapılan kısıtlayıcı politikalar göç akımlarının sayısını azaltmamıştır. 1980'lerde müşterek Avrupa göç politikaları düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine 1985 tarihinde Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg ülkeleri ile Schengen Antlaşması yapılmıştır. Bu antlaşmayla birlikte göçmenlere ve sığınmacılara müşterek Avrupa göç politikaları oluşturulmuştur. Yetkili polis görevlileri ile işbirliğinde bulunarak uluslararası göç otoritesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yasa 1995 yılında diğer AB üyelerinin imzalamasıyla yürürlüğe girmiştir. 1999 yılında Amsterdam Anlaşması yapılarak göç akımlarının kontrol altına alınması hedeflenmiş aynı yıl Türkiye AB tarafından aday ülke statüsünde gösterilmiştir. Devam eden süreçte katılım ortaklığı belgesi hazırlanarak 2001 yılında ülkemizin yerine getirmesi gereken durumlar belirlenmiştir. Burada AB'nin iltica meselesine bakış açısı da yer almıştır. Türkiye bu bakış açısıyla birlikte AB'nin iç politikalarıyla da uyumlu olması konu edinilmiştir (Kirişçi, 2002, s. 8).

AB, ülkemizden mültecilerle ilgili olarak yeni bir yasanın hazırlanması talebinde bulunmuştur. Bu talebe ek olarak 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi ve Protokollerinde yer alan coğrafi sınırlamanın feshedilerek kaldırılmasını koşul olarak sunarak bu koşulların ilerleme süreci AB Ulusal

Eylem Planlarıyla kayıt altına alınmıştır. 2003 yılındaki AB Ulusal Eylem Planında iltica ve göç meselelerinde geri dönüş ve kabul merkezlerinin açılması ve uzmanlaşacak bir kurumun olmasının yanında gereken yasal çerçevenin düzenlenmesini ve coğrafi sınırlılığı kaldırılması talebinde bulunmuştur. İstenilen talepler Türkiye'nin göç politikalarındaki eksikliklerle çakışmıştır. Dolayısıyla yeniden göç politikaları üzerine değerlendirme yapılması gerekli görülmüştür (Zırh, 2020, s. 102-103). Yapılan değerlendirmeler sonucunda yeni göç politikaları hazırlanmış göçmen vatandaşların kontrolü sağlanmaya çalışılmıştır. Bu durum ülkemizi göç yönetişimi anlamında daha Avrupa kriterlerine uyumlu bir duruma getirmiştir.

2000 yılından sonra Türkiye Göç ile ilgili olarak birçok girişimde bulunmuş ve ikili antlaşmalarda bulunmuştur. 4817 sayılı Yabancılar İçin Çalışma İzinleri Kanunu 2003 senesinde çıkartılarak yabancı kişilerin ülkemizde çalışmasını kolaylaştırmıştır. 1934 yılında çıkartılmış olan İskân Kanunu 2006 yılında güncelleştirilmiştir. Fakat 1934 yılında da olduğu gibi hala bu yasa Türk kültürüne ve kökenine sahip olmayanların göçünü sınırlandırmıştır. Aynı zaman da yaşanan süreçte sığınmacılar için yasa oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun bir sonucu olarak ise 2004 yılında İngiltere ve Danimarka birlikte Göç-İltica Geliştirme Projesi düzenlemişlerdir. Bu projede göç ve iltica ulusal eylem planı ortaya koyulmuştur. İçişleri Bakanlığı adı altında 2008 yılında Ulusal Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu kurum da modern anlamda göç yasaları oluşturmak ve yeni bir göç yönetimi tesis etmek amaçlanmıştır. Türkiye'nin gün geçtikçe göç alan ülke konumuna gelmesi yapılan göç projelerin devam etmesini gerektirmektedir (Zırh, 2020, s. 104-107).

Yapılan antlaşmalar ve işbirlikleri AB ve Türkiye ilişkilerinde karşılıklı öğrenme teşvik edilmeli yaşanan ortak zorluklar koordineli cevaplar aranarak aşılmalıdır. Vurgulanması gereken son nokta şudur; AB'nin yapmış olduğu insan hakları vurgusunda ülkemizin göçmenler üzerinde mağdurları gözetken bit tutum içerisindeki yaklaşımı atlanmaması gereken bir konudur. Politikaların gelişimi ise ancak “birlikte” oluşan politikalarla mümkün kılınacaktır.

2.1.2.5. Uluslararası STK'lar

Uluslararası STK'lar, insan haklarını temel alarak insani yardım konusunda çalışmalar yapmaktadır. Pek çok uluslararası STK bu çalışmalara ek olarak Suriyelilerin kendilerine yetebilmelerini hedef alan direnç geliştirme modeli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu modeli çalışmalarda STK'lar topluluk belirlerken; kronik rahatsızlıkları olan, tek ebeveynli, engelli, hamile olan ve emziren anneler gibi gelir sağlamakta zorluk çeken gruplara odaklanmaktadır. Bu gruplara zarar görebilir hane olarak bakılmakta ve yardımlar buraya odaklı hale getirilmektedir. Uluslararası STK'lar sunmuş oldukları hizmetleri yönetmek amacıyla kadın, toplum ve çoklu hizmet merkezleri ile işbirliği yapmaktadır. Bahsedilen merkezler eğitim, gıda yardımı, barınak, giysi mağazalarına erişim, ev ihtiyaçlarının temin edilmesi, elektronik kart, özgüven ve beceri artırıcı dersler, sağlık gibi birçok ihtiyacın temin edilmesi noktasında ilk adres konumundadır. Ülkemizde faaliyet alanına sahip uluslararası STK'lar AB, BM ve özel vakıfların sağlamış olduğu fonlar ve devlet yardımları ile ihtiyaçlara erişim sağlanmaktadır. Uluslararası STK'lar, maaşların ödenmesi, öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğrencilerin ulaşım giderleri adı altında bulunan eğitim giderlerini UN WASH gibi kapsamlı projelerle desteklemektedir. Pek çok insani yardımı temel alan uluslararası STK, Suriye ve Irak sınırlarında bulunan kamplara gıda dışı ve gıda yardımlarını ulaştırma amacıyla çalışmalar yapmaktadır (Zırh, 2020, s. 166).

Türkiye, Suriye krizinin başlamasıyla beraber uluslararası yardımlar ve BM'nin sunmuş olduğu destekleri sınırlamıştır. Ancak zamanla Türkiye uygulamış olduğu bu politikayı esnetmiştir. Bunun sonucunda uluslararası STK'lar ve uluslararası örgütler işbirliği yaparak ülkemizde bulunan Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında önemli bir yer edinmiştir. 2000'ler boyunca ülkemizde yabancı derneklerin şube açıp çalışmalar sürdürmesi mümkün değilken uygulamış olduğumuz politikaların esnetilmesiyle ülkemizde pek çok uluslararası STK varlığını göstermiştir. Big Heart Campaing (Birleşik Arap Emirlikleri), Mercy Corps (ABD), Hand is Hand For Syria (Birleşik Krallık Suriye Diasporası), Caritas (Katolik Kilisesi) vb. ülkemizde bulunan uluslararası STK'lardır. Örneğin IMC'nin ülkemizdeki faaliyetlerine bakacak olursak çalışmaları iki kısımdan oluşmaktadır. Bahsedilen kısımlardan biri Çoklu Servis Merkezleriyken diğeri Acil Müdahale Merkezleridir. Acil Müdahale ekipleri

fiziksel rehabilitasyon, sağlık, koruma, besin, toplumsal cinsiyeti temel alan şiddete karşı hizmetler, psiko- sosyal, zihinsel sağlık gibi mşdahalelerde bulunmaktadır. MSC'lerin hedefi şlkemizde bulunan Irak ve Suriyelilere sağlanan hizmetleri tek bir çatı altında birleştirmektir. Bu yapıyı çok kata sahip olan bir binaya benzetmek mşmkşndşr. Binanın giriş katında ihtiyaçların belirlendiği ve hakların aşıklandığı bir kabul hizmeti vardır. Kabul hizmetinin yapmış olduğu değerlendirmeyele tıbbi ya da psikolojik destek verilmesi, eğitimsel kursların verilmesi gibi diğer katlara yşnlendirmelerde bulunulur. Yapılan yşnlendirmeler bir başka uluslararası STK ile iş birlikleri sağlamaktadır. UNICEF ile çocuk ve bebekleri konu alarak yapılan işbirliği bu duruma şrnektir (Zırh, 2020, s. 165-167).

2.1.3. Dşnya'da Bazı şlkelerde Gşçmen Entegrasyon Sşrecindeki Politikalar

Gşç Yşnetimi dşnya bağlamında ele alınacaktır. Bazı şlkeler şzerinden gşç yşnetimi uygulamaları değerlendirilecektir.

2.1.3.1. ABD

Dşnyada en fazla gşçmeni içinde barındıran ABD'de 350 milyonluk nşfusun %15'inden şoğunu yabancı uyruklu gşçmenler oluşturmaktadır. ABD'nin gşç tarihi incelendiğinde, gşçmenlerin şlkesi konumunda olduğunu gşrmek mşmkşndşr. Ancak bu ABD'nin gşçmenlere her daim kucak açtığı manasına gelmemektedir (Kutlu, 2020, s. 188). Dşnyanın dşrt bir yanından gelen insanlarla ABD dşnya karması konumuna gelmiştir ve bu durum ulusal alandaki sşylemlerde şlke işin bir şvşnş kaynağıdır. ABD, şlkeye nitelikli işgşcşnş çekerek refah arttırıcı bir gşç politikası uygulamaktadır.

Amerika'da dşnyaya gelmiş olmak ABD vatandaşlığı işin yeterli gşrşlmşş ve bahsedilen duruma toprak hakkı denilmiştir. Gşnşmşzde ise bu durum Green Card uygulamasıyla ifade edilmektedir. Dşnyanın dşrt bir yanından yılda 55 bin kişi şekilişle bu karta sahip olmaktadır. Bu karta sahip bireyler beş yıl sonra ABD vatandaşlığını kazanmaktadır. şlkeye 1 milyon dolar yatırımda bulunarak veya beyin gşçş vasıtasıyla her yıl yşz bine yakın insana ABD vatandaşlığı verilmektedir. Bahsedilen durum ABD nşfusunun yaklaşık olarak %4 oranına denk gelmektedir (Aktay, 2020, s. 140). ABD'nin uygulamış olduğu gşç

politikalarıyla beraber ülkeye yük oluşturacak yasa dışı eylemler yerine belirli nitelikleri barındıran göçmenlere öncelik sağlanacaktır. İzlemiş olduğu bu politikayla birlikte ABD, eğitilmiş, yetenekli ve bilinç sahibi göçmenleri kendi ülkesine çekmeyi amaç edinmektedir.

ABD vatandaşlığına mensup bir akrabası bulunan bireylerin, akrabalık ya da aile birleşmesi vasıtasıyla süresiz olarak oturma izni hakkını elde etmektedir. Bu durumlara ek olarak kar güdüsüyle hareket etmeyen dini cemaat üyeleri, uluslararası medya kuruluşlarına mensup kişiler, istismar edilmiş veya terk edilmiş çocuklar, suç mağdurları ve en az 1 yıl öncesinde sığınmacı ya da mülteci statüsü verilenler de Green Card Başvurusunda bulunabilmektedir. Bu durumların dışında ülkenin dış politikasından kaynaklanan birçok konuda göç politikasını etkilemektedir. Örneğin NATO çalışanları, Afganistan ve Irak gibi ülkelerde ABD için çevirmenlik yapmış veya çalışmış olan Iraklı ve Afganlı kişilerde Green Card başvurusunda bulunabilmektedir. Amerikan yerlisi olup kanının en az %50 oranda taşıdığını ispatlayan Kanada doğumlu kişiler, ABD’de görevlerini sürdürürken ülkelerine geri dönemeyecek durumda olan diplomatlar ve hizmet esnasında doğan çocuklar da Green Card başvurusunda bulunabilmektedir (Kutlu, 2020, s. 184-185). Öğrenci ve geçici işçi olarak da ABD’de kalabilmek mümkündür. Ancak bu durum için bir işveren tarafından sponsorluk veya bir akrabaya ihtiyaç vardır. Mülteci olarak ABD’ye sığınan sığınmacı ve mültecilerin kendi ülkelerinde zulme uğradıklarını kanıtlamaları gerekmektedir. Eğer dini, ırkı veya milleti nedeniyle zulüm altında olduğunu kişi ispatlarsa, mülteci statüsüyle ülkede kalıcı olarak yaşam hakkını elde edebilir (Konuk, 2022, s. 84-85).

Başkan Donald Trump ile ABD, göç yönetiminde göçü kısıtlayıcı kararlar almıştır. Alınan kısıtlayıcı kararlar sonucunda ABD hükümeti, Birleşmiş Milletlerin göç konusuyla ilgili uluslararası işbirliğini teşvik eden fakat üye ülkeleri bağlayıcı kılmayan Küresel Göç Mutabakatı görüşmelerinden ulusal egemenlik ilkesine aykırı bulduğu gerekçesiyle 2017 yılında ayrıldığını açıklamıştır. ABD Dışişleri Bakanlığının bünyesinde barındırdığı Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu, göç yönetimleri hakkında İkili ve Çok taraflı diplomasiyi amaçlayan, kapasiteyi genişleten projelerle iyi yöneterek yasal olan göçü teşvik etme gayesinde olduğunu ifade etmiştir. Her ulusun kendi

vatandaşlarının çıkarlarına sahip çıkan göç politikalarını belirleyen, kendi egemen sınırlarını çizen, ülkeye kimin giriş yapacağını ne kadar süre bulunabileceğini belirten büro, yeni gelenlerin entegre edilmesi ve yasal göçlerin ekonomik anlamda başarıyı getireceğini ifade etmiştir. Bu söylemlerinin yanı sıra göçmen gruplarının ABD'ye girişlerini, ne kadar kalacaklarını düzenlemenin, göçmen gruplarının geri gönderilmeleri konusunda baskı yapılmasının ve yasal olan göç hareketlerinin ABD'nin egemenlik hakkı olduğunu ifade etmektedir. Trump, 2018 yılında Birleşmiş Milletler 73. Oturumunda her ulusun kendi göç politikalarını belirlemeye hakkının bulunduğunu ve göç konusunun uluslararası kurumlar tarafından yönetilmesinin doğru olmadığını belirtmiştir (Kutlu, 2020, s. 187). Nitekim Trump göçü toplumsal güvenliği ve ekonomiyi tehlikeye düşürdüğünü yaptığı açıklamalar ve ortaya koyduğu politikalar ile belirtmiştir.

Yasa dışı göçü önleme noktasında yapılan politikalar dünya çapında çok ses getirmiştir. Meksika Duvarı Projesinde bazı Müslüman ülkelerinden ülkeye girişin yasaklanması, Suriyeli mültecilere sınır getiren politikalar ve Orta Amerikalıların ülkeye girişini engellemek için çocukların ebeveynlerinden ayrılmasını sağlayan uygulamalar Trump'ın başkanlık döneminde göç yönetimi konusunda en çok eleştirilen uygulamalarıdır. 22 Nisan 2020 tarihinde Trump başkanlık emri adı altında Covid-19 salgını sebebiyle Green Card uygulamasını 60 günü kapsayan bir süre için askıya aldığını duyurmuştur. Salgının sebep olduğu Amerikalı işçilerin işlerini kaybetmesi ve yeni gelen göçmenlerin bu işlere istihdam edilmesinin adaletsizlik getireceğini de bildirmiştir. Amerika işçilerini korumak amacıyla çalışma vizelerini de askıya alan Trump, ABD tarihinde göçü kısıtlayan en kapsamlı uygulamalarında sahibi olmuştur (Kutlu, 2020, s. 187-188).

2.1.3.2. Almanya

Göç denildiğinde akla gelen ülkelere biride Almanya'dır. Göçmen bireyler Alman nüfusunun bir kısmını oluşturmaktadır. 1955-1973 tarihleri arasında Türkiye, İtalya ve AB üye ülkelerinden Almanya'ya pek çok işçi gelmiştir. Alman nüfusu için gelen işçiler önemli bir noktadadır. İşçilerin gelmesiyle yaşanacak olan bu süreç Almanya'nın göç yönetimi için önemli bir tecrübedir. 1990'lardan günümüze net göçte dalgalanmaların olduğu gözlenmektedir. Özellikle 1990'ların başı ve 2010 yılının sonrasında göçün

önemli bir biçimde arttığı da dikkat çeken diğer bir husustur. Almanya sığınma politikasında diğer Avrupa ülkelerine göre oldukça liberal bir politika izlemektedir. Almanya'nın uygulamış olduğu bu politikayla beraber savaştan kaçan yüzlerce insan Almanya'ya sığınmıştır. Sığınma sayılarının yüksek olmasından kaynaklı sığınma prosedürlerinde değişikliklere gidilmiştir. AB'nin sığınma politikasını kendi ülkesine entegre etmek için çaba gösteren Almanya, AB'nin göç üzerine yapacağı politikaların şekillenmesinde de önemli bir rolün sahibidir. Diğer bir ifadeyle, Almanya kendi iç hukukunda değişikliğe giderek aslında Avrupa'da da geçerli olacak sistemin öncüsü konumuna gelmiştir (Deniz, 2020, s. 38-42).

Almanya'nın uygulamış olduğu göç politikaları iki şekilde ele alınabilir. Bu noktada ilk olarak ele alınacak konu ulus devletin izlediği politiklardır. AB sebebiyle Almanya'nın izleyeceği politikalar ikinci olarak ele alınması gereken diğer bir konudur. Almanya, AB'yi ekonomik alanda yönlendirme gücüne sahip olmakla birlikte AB'nin kalkınmasıyla ülkenin güvenliğini de sağlayacağı yönündeki görüşleri önemlilik arz etmektedir. Bu yüzden Alman güdümlü bir AB'ye gidiş başlamıştır. Dolayısıyla AB'nin göç politikalarıyla Almanya'nın kendi iç politikaları entegre edilmeye çalışılmıştır (Keskin, 2016, s. 5).

AB'nin güvenlik gerekçeleriyle göç politikalarını düzenleyerek sınırlamalar getirmesi üzerine Almanlarında sığınma konusunda getirmiş olduğu kısıtlamalar meşrulaştırmıştır. Almanya federal anayasasında değişime gitmediği takdirde yetkisiz bir yönetimin söz konusu olacağını belirtmektedir. AB ile uyum için Almanya anayasasını değiştirmesi şart koşulmuştur. Bu koşuldan önce liberal olan sığınmacı politikalar, kısıtlayıcı bir sistem halini almıştır. Bu durum Almanya'nın AB üyesi olmasıyla ilişkilendirerek meşrulaştırılmıştır. Bahsedilen reform güvenli üçüncü ülke olarak da adlandırılmıştır (Konuk, 2022, s. 92).

Merkel göç yönetimi konusunda eleştirilere maruz kalsa da göç krizini geleceğe yönelik yönetmeyi hedeflemiştir. Ek olarak Almanya ülke kalkınmasını göçe borçlu olsa da AB'nin payını da unutmamak gerekir. Ülke çıkarlarını koruma gayesiyle AB'nin şemsiyesi altında hareket etmektedir. Sığınmacıların Avrupa'ya yönelmesi üzerine Almanya göçmenlerin iş piyasalarına katılımı noktasında çalışmalar yaparak uzun vadeli politikalar ile göçü geliştirmeyi

hedeflemiştir. Merkel'in mülteci krizi konusunda girişimler yapabilecek tek Avrupalı lider olduğu belirtilmektedir. 2015 yılında Avrupa'nın en büyük göç krizi yaşanmış Merkel ise "Bunu yapabiliriz" sloganlarıyla mültecilere yönelik bir uyum politikası başlatmıştır. Almanya ülkeye girmek için bir aydır çaba veren mültecilere sınırlarını açmış ve sığınma talebinde bulunma şartıyla da mülteci statüsüne başvuru hakkı tanımıştır (Aydın, 2017, s. 546).

2016 yılında Iraklılar, Suriyeliler ve İranlılar, Almanya'ya en çok gelen sığınmacılar olmuştur. Son zamanlarda sığınma talebinde bulunanların sayısı artmıştır. Bu durum Almanya'nın insani koruma sağladığı politikalardan kaynaklanmaktadır. Almanya 2013 yılında ülkesinde dörtte bir sığınmacının kalmasına izin verirken 2015 yılında bu durum yarısı kadardır (Konuk, 2022, s. 93). Dolayısıyla iki yılda ikiye katlayan bu durum ülkenin insani koruma politikasından başka bir şey değildir.

2.1.3.3. Kanada

Kanada kökeni 16. ve 18. yüzyıla dayanan çok kültürlülük anlayışına sahiptir. Çok kültürlülük anlayışı ise farklı kültürlerle, dine veya etnik kökene sahip olan kişilerin tek bir toplumda bir arada yaşama kararlılığıdır (Aydın, 2003,s.41). Başka bir ifadeyle çok kültürlülük toplumsal yapıda dil, din, ırk farklılıkları kınanmadan tek bir çatı altında sosyolojik gelişmeleri ön gören bir kavramdır. Bu durum aynı zamanda kişilere adil davranılması anlamına da gelmektedir. Kanada'da geçici oturma iznine sahip olan kişiler genellikle okumak ya da gezmek amaçlı gelen bireylerdir. Genellikle bu bireyler yaşadıkları ülkelere geri gitmektedir. Bu kişiler ayrıca kendi ülke vatandaşlıklarını da korumaktadır (Kandemir, 2018, s. 46). Daimi olarak Kanada'ya kabul gören göçmeleri ise dört grupta anlatmak mümkündür. Ekonomik amaçla gelen göçmenler, sığınmacı veya mülteci statüsüyle var olanlar, Aile sponsorluğu yoluyla ve insani yardım amaçlı gelenler bahsedilen daimi göçmenlerdir. Ülkeye ekonomik amaçla gelen göçmenlerin alım süreci başka ülkeler için örnek teşkil etmektedir. Çünkü bu göçmenler vasıflı işçi programlarıyla ülkeye alınmaktadır. Bu kişilerin pek çoğu iş teklifleri, dil yeterliliği, yüksek eğitim gibi özelliklere sahip genç bireyleri tercih eden ve puanlayan bir sistem ile kabul edilmektedir (Konuk, 2022, s. 90).

ABD'nin uygulamış olduğu Green Card çekiliş uygulamasından farklı olarak Kanada 1967 yılından bu yana yapılan göçmenlik başvurularında puanlama sistemini uygulamaktadır. Yapılan puanlama sisteminde ilk olarak bu konuda yetkilendirilen kuruluşlar tarafından göçmenleri 10 farklı ölçüte tabi tutmaktadır. Uygulanan 10 farklı ölçüt değerlendirilerek göçmenlerin taban puanın üzerinde olma şartı ön görölmektedir. Göçmenlik başvurusunda bulunan kişilerin eğitimi, mesleği, yaşı gibi birçok kişisel farklılıkları vardır. Ülkede 67 puan alan göçmenlerin başvuruları değerlendirmeye alınmaktadır (Kandemir, 2018, s. 47). Kanada, ABD ülkesine göre daha esnek ve çok yönlü göç programlarına sahiptir.

Suriye krizinde, Kanada diğeri Avrupa ülkelerine göre daha duyarlı davranmıştır. Hâlbuki Kanada bu krizden çok uzak bir coğrafyaya sahip bir ülkedir. Kanada'da mülteci statüsüne sahip olmak ya da daimi oturma iznini almak iki şekilde gerçekleşmektedir. İlki kişiler ülkeye kendileri gelmektedir. İkinci olarak mülteci yerleştirmeden sorumlu tutulan UNCHR yardımıyla ülkeye yerleştirilmesidir. Kanada'da var olan politika, ülkeye sığınmak isteyen grupları yönetmek şeklindedir. Ülkenin mülteci politikası, ülkenin yasalarının yanı sıra uluslararası antlaşmalarla belirlenmektedir (Konuk, 2022, s. 90-91).

2.1.4. Göçmenlerin Entegrasyonunda Uluslararası Düzenlemeler ve Politikalar

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı ardından göç hareketleri alışılmışın dışında artış göstermiştir. Yaşanan artışın önemli seviyelere taşınması mülteciliğın bir sorun haline gelmesine neden olmuştur. Bu sorunun çözümü uluslararası adımların atılmasını zorunlu kılmış ve yaşanan büyük göç hareketliliğının sonucu olan mülteci sorunu için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 1921 yılında Uluslararası Kızılhaç Örgütünün bir milyon Rus mülteciye yardımda bulunması ve Yahudi olan mültecilere yardım edilmesi amacıyla 1931-1935 tarihleri arasında Milletler Cemiyeti, Amerikalı James McDonald'ı bölgeye yüksek komiser olarak atamış olması yapılan çalışmalar arasında en önemlileridir. Bunlara ek olarak 1922 yılında yaşanan Türk-Yunan savaşı neticesinde oluşan mültecilerin korunması noktasında da Milletler Cemiyeti pek çok çalışma yürütmüştür. İkinci Dünya Savaşında Nazilerin uygulamış oldukları zulüm nedeniyle insanlar bulundukları yerleri terk etmiştir. Bu zulme çözüm olarak 1943 tarihinde

Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon idaresi kurulmuş ve bu kurumun finansmanının çoğu ABD tarafından sağlanmıştır. Ancak 1947 tarihinde ABD siyasi gerekçeler sunarak yardımı kestiğini açıklamış ve kuruluş sona ermiştir (Özcan, 2005, s. 5-6).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise mültecilik haklarıyla ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Savaş esnasında ve sonrasında yaşanan pek çok insan hakları ihlali bu çalışmaların başlamasına nedendir. Hükümetler arası Mülteciler Komitesi 1946 yılında tüm görevlerini Uluslararası Mülteci Teşkilatına bırakmıştır. Bunun üzerine 1948 yılının Aralık ayında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi düzenlenmiştir. Bahsedilen Beyannamede sığınma hakkına 14. madde de yer vermiştir. Bu maddede zulüm altında olan herkesin diğer ülkelere sığınma hakkının bulunduğunu ifade etmektedir. Uluslararası korumanın temin edilmesi ve sorunlara kalıcı çözümler getirilmesi amacıyla var olan Uluslararası Mülteci Örgütü'nden daha geniş kapsamlı bir örgüte ihtiyaç hâsıl olmuştur. Bu doğrultuda 14 Aralık 1950 yılında Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği kurulmuştur. BMMYK 1 Ocak 1951 yılında faaliyete geçmiş ve aynı yıl 26 devlet tarafından Mültecilerin hukuki statülerini ilgilendiren sözleşme kabul edilmiştir. Bu sözleşme 1954 yılının nisan ayında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmede yapılan mülteci tanımına iki sınır getirilmiştir. Bu sınırlamalardan ilki 1 Ocak 1951 tarihinden önce olan olaylar ifadesine getirilen tarih sınırlamasıdır. Diğeri ise Avrupa'da ortaya çıkan olaylar olarak ifade edilen coğrafi bir sınırlamadır. Bunlara ek olarak getirilen sınırlamalara 1951 Cenevre sözleşmesini kabul edip imzalayan devletler yapacakları bildirimlerle bu kısıtlamaları genişletebilir. Avrupa'da veya başka bir yerde ortaya çıkan olaylar olarak genişletebilmektedir. Ancak yeni olayların meydana gelmesiyle birlikte yerinden edilen bireylerin sayısındaki fazlalık bu kısıtlamaların kaldırılmasını gerekli kılmıştır (Ergüven & Özturanlı, 2013, s. 1016-1017). Bu gereklilik sonucunda Mültecilerin Hukuki Statüsüne dair bir Protokol hazırlanmıştır. Hazırlanan bu protokolle birlikte getirilen tarihi ve coğrafi kısıtlamalar kaldırmış ve 2 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yapılan bu Protokolle birlikte 1951 yılına ait Cenevre Sözleşmesini kabul eden devletlerin de etki alanlarında genişleme olmuştur.

Mültecilik alanında pek çok gelişme yaşanmıştır, Savaş esnasında bulunan sivil bireylerin korunmasına ilişkin 1949 yılına ait Cenevre sözleşmesi, Çocuk Haklarına İlişkin BM Sözleşmesi, Vatansızlığın Önlenmesine İlişkin Sözleşmesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme, Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, Kadınlara Yönelik Her Tür Ayrımın Kaldırılmasına İlişkin BM Sözleşmesi gibi pek çok sözleşme hepsi mültecilere ait olmasa da içermiş oldukları maddelerin bazıları mültecileri ilgilendirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle Ortadoğu’da meydana gelen savaşlar, Soğuk Savaş dönemi gibi birçok olay milyonlarca insanı yerinden ederek göç olgusunun giderek artmasına sebebiyet vermiştir (Çiçeksoğüt, 2017, s. 7).

2.2. Türk Kamu Yönetimi Açısından Göç Politikası ve Teşkilat Yapısı

Göç sürecinde ülkemiz başlangıçta konum itibariyle geçiş ülkesiyken günümüzde durum değişerek ülkemiz hedef ülke konumuna gelmiştir. Dolayısıyla hedef ülke konumunda olan Türkiye politikalarını tekrar gözden geçirme ihtiyacını hissetmiştir. Bu sebeplerle ülkemizde göç ve mültecileri konu alan mevzuatlarda ve yapılanmalarda reformlar yapılmıştır. “6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği*” ile ülkemizde kapsamlı bir göç yönetiminin temeli oluşturulmuştur. Türkiye’nin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçmesiyle birlikte oluşturulan temelin devamlılığı sağlanmıştır (Aygül & Eke, 2022, s. 52).

Ülkemize Suriye’den göç eden kişiler için genellikle sığınmacı, mülteci ya da misafir kavramları kamuoyunda birbirleri yerine tanımlama aracı olarak kullanılmaktadır. Fakat yapılan bu tanımlamanın aksine ülkemize sığınmak amacıyla topluluk halinde giriş yapan kişilerin sığınmacı veya mülteci olarak değerlendirilemeyeceği neden olarak da Türkiye’nin kabul etmiş olduğu göç mevzuatlarının gösterilmesidir. Ülkemizin uygulamış olduğu göç mevzuatında sığınma talebinde bulunan kişilerin mülteci statüsünü alabilmesi için göç eden kişinin Avrupa’dan gelmiş olması gerekir. 6458 Sayılı yönetmelik kapsamında durum daha net bir hal almış Suriye’den gelen bu kişiler için geçici koruma terimi kullanılmaya başlanmıştır (Ekşi, 2016, s. 21). Bahsedilen durum Türk kamu yönetimi noktasında göçün yapılanması ve örgütlenmesini doğrudan

ilgilendirmektedir. Türk kamu yönetiminin hizmet sunumu sürecinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlar tanımlanan statülere göre çalışmalarını sürdürmektedir.

Türk kamu yönetimi bağlamında değerlendirildiğinde göç yönetimi açısından sistem yerel ve merkezi düzeydeki teşkilatlanmalar olarak iki şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Bu kapsamda merkezi düzeydeki teşkilatlanma; Kurul, Kabine ve Komisyonlar, AFAD, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Kızılay gibi hizmet sunumunda yer alırken yerel düzeydeki teşkilatlanmada ise; valilikler, belediye ve il özel idareleri yer almaktadır (Sağiroğlu, 2016, s. 58-64).

2.2.1. Göç Yönetiminde Merkezi Düzeyde Teşkilatlanma

Türk kamu yönetimi bakımından göç konusu için ağırlıklı teşkilatlanma merkezi düzeydedir. Dolayısıyla bu bölümde merkezi düzeyde yapılan teşkilatlanma sırasıyla anlatılacaktır. Merkezi düzeyde kabine, komisyon ve kurullar, AFAD, Kızılay ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün yanında hizmet sunumu noktasında bakanlıkların rolü ve katkısı da ele alınacak konular arasındadır. Bahsedilen kabine, kurul ve komisyonlar kendi içerisinde beş farklı kategoriye içinde barındırmaktadır. Bunlar Cumhurbaşkanlığı Kabinesi, Yerel Yönetim Politikalar Kurulu, Sosyal Politikalar Kurulu, Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu ve Göç Kuruludur. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş ile birlikte Cumhurbaşkanlığı kabinesi göç politikaların belirlenmesi ve yapılan politikaların takibi noktasında önemli bir yer haline gelmiştir. Bununla birlikte Cumhurbaşkanlığı bünyesinde çeşitli kurullar kurulmuştur. Dolayısıyla göç yönetimi kapsamında Yerel Yönetim Politikalar Kurulu, Sosyal Politikalar Kurulu, Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu oluşturulmuştur. Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu, göç ile ilgili politikaların belirlenmesi, uygulamaların takibi, önerilerin bulunması ve yeni düzenlemelerin değerlendirilmesi noktasında yetkilendirilmiştir. Göç sorunları ve göçmenlerin yaşamış olduğu problemlerin çözümüne ilişkin politikaların geliştirilmesi ise Sosyal Politikalar kurulunun görevidir. Yerel Yönetim Politikalar kurulunun görevi ise göç ve iskân ile ilgili konularda politika geliştirmesidir (Aygül & Eke, 2022, s. 54-55). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin tam olarak işlemesiyle beraber bahsedilen kurulların göç politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması noktasında önemli bir yere sahip olacağı ifade edilebilir.

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri açısından göç ile ilgili yapılan teşkilatlanmaların en önemli adımı Göç Kurulu'nun kurulmasıdır. 2018 yılının Eylül ayının 13'ünde Resmi Gazete'de Göç Kurulu için göç stratejilerinin belirlenmesi ve belirlediği uygulamaların takibini yapması noktasında görevli kılınmıştır. Yapılan düzenlemede aynı zamanda kurulun yapısı İçişleri Bakanlığı tarafından belirleneceği ifade edilmiştir. Göç kurulu, Türk kamu yönetimi açısından önemli bir mekanizma niteliğindedir. Başka bir bakış açısıyla 6458 Sayılı Kanun kapsamında Uluslararası Koruma ve Değerlendirme Komisyonu Göç İdaresi Genel Müdürlüğü içinde yeniden oluşturulmuştur (Aygül & Eke, 2022, s. 54-55).

2.2.1.1. Türkiye Göç Yönetimi ve Kurumsal Aktörler

Ülkemizde göç yönetiminde etkili olan kurumsal aktörler detaylı şekilde incelenecektir.

2.2.1.2. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

AB üyelik sürecinde göç yönetimi için sivil bir idari kuruluşun inşasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Göç yönetimi adına yürütülen yasal çalışmalarda ise sivil bir idari yapının tesisi, amaç edindikleri konuların başında yer almıştır. Bu sebeple Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda (YUKK) ülkeye giriş çıkışları, ikametleri, seyahatleri ve geçici koruma mekanizmalarına erişimleri de dâhil olmak üzere idari bir yapılanmaya esas oluşturacak hükümlere yer verilmiştir. Bu kanunun temel gerekçesinde göç alanında uzman bir kamu kurumunun bulunmaması ve dünyadaki göç için kurulan kurumların sorunlar karşısında politikalar geliştirip uygulaması noktasında kurumsal yapılanmanın bir ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bunlara ek olarak Suriye krizinin ülkemiz açısından önemli bir gündem haline gelmesi böyle bir kurumun ihtiyaca hâsıl olduğunu daha çok ortaya çıkartmıştır. YUKK'nun kabul edilmesiyle birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu hız kazanmıştır. Dolayısıyla YUKK'nun yayımlanmış olduğu 11 Nisan 2013 tarihinde GİGM İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Kuruluşundan bir yıl sonra, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılan merkezi görevleri GİGM devralmıştır. 18 Mayıs 2015 yılı itibarıyla ise taşranın görevlerini yapan İl Emniyet Müdürlükleri, yetki ve sorumluluklarını İl Göç İdaresi Müdürlüklerine bırakmıştır (Barut, 2022, s. 186).

Göç ile ilgili yapılan mevzuatların kapasitelerini geliştirmek, göçü ilgilendiren iş ve işlemleri yapmak, Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen politikaları izlemek ve stratejiler geliştirmek, İçişleri Bakanlığına İskân Kanunu kapsamında yardım etmek, vatani olmayan kişilere, insan ticareti mağdurlarına uyum süreçleri ve koruma sağlamak, düzensiz göç mücadelesinde ihtiyaca hâsıl olan tedbirleri uygulamak, kamu kuruluşları arasındaki koordinasyonu sağlamak, göç ile ilgili programlar yapmak ve projeler yürütmek gibi birçok göç ile ilgili durum Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetki alanıdır. Ayrıca GİGM görevlerini ilgilendiren konularda sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, uluslararası kuruluşlarla işbirliği içindedir. Süreç içinde göç yönetiminin iyileştirilmesi, ihtiyaçların temini gibi GİGM'nin amaçları çerçevesinde çok sayıda proje ve programlar yapılmıştır (Barut, 2022, s. 188-191).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, göçle ilgili işlemleri yapmak, geçici koruma işlemleri, uyum çalışmaları, düzensiz göç ile mücadele kapsamında gereken koordinasyonu sağlamak gibi birçok görevi vardır. Bunların yanında kayıt işlemleri, ülkelerine geri dönüş işlemleri ve üçüncü ülkelere geçiş olanaklarının sağlanması ve ikamet işlemleri gibi görevleri de bulunmaktadır (TBMM Göç ve Uyum Raporu, 2018, s. 71). Göç idaresi tarafından yapılan projelerden birkaçı şöyledir:

- 2012-2016 arasında AB projesi olan Erzurum, Gaziantep, Van, Kayseri, Kırklareli ve İzmir'de 750 Kapasiteye sahip geri gönderme ve kabul merkezlerinin inşasının yapılması
- 2014-2016 yıllarında insan ticareti mağdurlarının korunması üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu proje AB'ye aittir. Yine bu yıllar arasında milli bütçe projesi yapılmıştır. Bu proje ile Türkiye'de yasal olarak ikamet eden göçmenlerin yaşam standartlarını iyileştirilmeye çalışılmıştır.
- 2016-2017 tarihlerinde İngiltere ve İsviçre ile işbirliği yapılmıştır. Bunun sonucunda mülteci ve göçmenler için uyum kursları açılmış ve müfredat genişletilmiştir.
- 2015-2018 yıllarında Geçici Koruma statüsünde olan Suriyeli vatandaşlara yardım sağlaması amacıyla AB projesi gerçekleştirilmiştir.

- 2016-2019 tarihleri arasında AB projelerinin koordinasyon işini Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmesi kararı alınmıştır.

- 2019-2020 tarihlerinde UNICEF ile Göç İdaresi işbirliği yaparak çocukların korunmasına yönelik projeler yapmıştır.

- 2019- 2021 yıllarında Türkiye ve AB geri kabul anlaşması imzalanmıştır. Ülkemizde 6 ilde bulundan geri kabul merkezlerinde 400’şer kişi toplamda 2400 kişilik kapasitenin artırılması kararı alınmıştır. Bu yılda İngiltere ile işbirliğine gidilmiş ve düzensiz göçmenlerin entegrasyonu ve geri dönüşü projesi yapılmıştır (GİGM, 2020).

GİGM’nin sunmuş olduğu verilere bakacak olursak bugüne kadar 54 proje sonuca erdirilmiş olsa da hâlihazırda 21 proje için faaliyetler devam etmektedir (Barut, 2022, s. 192).

2.2.1.3. AFAD

İçişleri Bakanlığı, kamu hizmetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi noktasında önemli bir yerdedir. Bunun yanında sınır yönetimi ve güvenliği, nüfus ve vatandaşlık hizmetleri gibi görev ve sorumlulukları vardır (icişleri.gov.tr, 2020). AFAD, 2009 yılında 5902 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle kurulmuştur. Kuruluş yasasında göç kavramıyla ilgili ifadelere pek yer vermese de acil durum, afet ve müdahale gibi kavramların varlığı Suriye Göç krizinde AFAD’ın sorumluluk alması için dayanak oluşturmuştur (Barut, 2022, s. 193).

AFAD, göçmen vatandaşlara yönelik faaliyetler yapan kurumların başında yer almaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği’ne göre, geçici koruma statüsünde olan yabancılara eğitim, sağlık, iş, sosyal yardım, tercümanlık gibi hizmetler AFAD tarafından yerine getirilmektedir. Bahsedilen yönetmeliğin 26. maddesinde AFAD’ın sorumluluğu yer almaktadır. AFAD, kamp yönetimi sürecinde ilk olarak kitlesel şekilde göç eden kişilerin güvenlik kontrolünü yapmaktadır. Daha sonra kayıt işlemlerini yaparak sağlık taramasına geçilmektedir. Temel besin ihtiyaçlarının karşılanmasıyla kamp alanına gönderilmektedirler. Bu işlemler devam ederken gelen göçmenlerin ayrılması veya giriş yaptırımları gönüllülük esasına göredir (Yeşil, 2017, s. 43-45). Geçici barınma merkezlerinde bulunan

vatandaşlara eğitim, sağlık, ibadet, sosyal aktivite, haberleşme, psikolojik destek, market gibi pek çok alanda hizmet verilmektedir. AFAD, Elektronik yardım dağıtım sistemi sayesinde gerçekten yardıma muhtaç olan kişilerle yardım etmek isteyen vatandaşlarımızı bir araya getirmiştir. Verilen gıda kartı ile marketlerden alışveriş yapabilmektedirler (TBMM, Göç Ve Uyum Raporu, 2018, s. 75). AFAD, göçmenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında önemli bir yerdedir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş ile birlikte 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle AFAD İçişleri Bakanlığına bağlı bir kuruluş olmuştur. AFAD yaşanan insani krizlerde yapmış olduğu hizmet ve yardımlarla birlikte uluslararası koordinasyonu da sağlayarak göç alanında önemli bir yere sahip olmuştur. Dolayısıyla yaşanan krizleri yönetmedeki tecrübesi ve yasal görevleri AFAD'ı göç konusunda önemli bir kuruluş haline getirmiştir. Küresel gelişmeler konusunda AFAD büyük göç hareketliliği ve iltica meselelerinde devreye girerek destek verecektir (Barut, 2022, s. 195).

2.2.1.4. Kızılay

1994 tarihine ait İltica ve Sığınma Yönetmeliği'nde göçe destek verme amacıyla sağlık kuruluşlarına yardım dağıtmak, uluslararası kuruluşların talepte bulunduğu ihtiyaçların giderilmesi için faaliyetler yürütmek ve kampların tesis edilmesi Kızılay'ın görevleri arasında sayılmıştır. Bu çerçevede 1980 yılından sonra yaşanan göç hareketlerinde Kızılay, ülkemizin en güçlü insani yardım kuruluşu olarak gösterilmiştir. 2011 yılında yaşanan Suriye göç krizinde Kızılay pek çok ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği içinde olarak yardım faaliyetlerini sürdürmüştür. Sürdürülen bu faaliyetler 2014 tarihinden bu yana Kızılay Göç ve Mülteci Hizmetleri Direktörlüğü yoluyla gerçekleştirilmektedir (Barut, 2022, s. 196).

Kızılay amacına bağlı kalarak kaydı yapılmış yabancıların beslenme, barınma, eğitim ve sağlık gibi gereksinimlerin giderilmesi noktasında destek vermektedir. Dolayısıyla ulusal ve uluslararası kuruluşların da desteği ile Toplum Merkezleri, Kızılay Kart, Çocuk/Genç Dostu alanlar gibi pek çok proje yürütmektedir. Ayrıca barınma, kabul ve geri gönderme merkezlerinde psikolojik, sağlık, temizlik gibi hizmetleri gerçekleştirmektedir. Bu ihtiyaçların aksamaması için 2016 yılında Kızılay ve GİGM aralarındaki işbirliğini güçlendirmek adına bir

protokol imzalamıştır. Protokolde ise yabancıların ihtiyaçlarını gidermek için uzman kişilerin bir arada çalışması gerektiği ve çalışan kişilere eğitim verilerek göçmen kişilere yönelik davranışların belli bir standartta olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Verilen bu hizmetlerin uluslararası niteliklerde raporlanması istenmiştir (Barut, 2022, s. 197).

2.2.1.5. Milli Eğitim Bakanlığı

Milli Eğitim Bakanlığının özellikle Suriyeli vatandaşların artması sebebiyle bu kişilerin eğitimi noktasında önemli rolü bulunmaktadır. 2013 yılında Türkiye’de kamp alanının dışında bulunan göçmenlere yönelik tedbirler ve eğitim konusuyla ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 2014 yılının Eylül ayında çıkartılan Yabancılar Yönelik Eğitim- Öğretim Hizmetleri genelgesi çıkartılmıştır. Bunun üzerine Geçici Eğitim Merkezleri kurulmuştur. Aynı yılın Ekim ayında Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 28. Maddesinde göçmenlerin eğitiminin MEB tarafından verileceğinden bahsedilmiştir. Gerek Geçici Eğitim Merkezleri gerek devlet okullarında göçmen vatandaşların eğitime ulaşmaları sağlanmıştır. Ancak 2016- 2017 yılları arasında Geçici Eğitim Merkezleri kapatılmış ve devlet okullarına kayıt yaptırmalarının önü açılmıştır (IGAM, 2017, s. 54). 2012 yılından bu yana KAGEM gibi STK’lar ve Diyanet Vakfı eğitim çalışmalarında ön plandayken 2014 yılıyla birlikte Geçici Eğitim Merkezlerinin kapatılmasıyla MEB sahneyi devralmıştır (Topçu, 2017, s.12). 2017 yılında MEB tarafından yapılan analizlere göre 618.948 çocuk okullaşmıştır. Bu oran %65’e denk gelmektedir. Eğitim kademelerindeki analize göre ise %35 anaokulunda, %98 ilkokulda, %53 ortaokul ve %23 lise eğitilmiş çocuğun okullaştığı görülmektedir (Göç ve Uyum Rapor, 2018, s. 88). Ayrıca göçmenlere halk eğitim merkezlerinde Türkçe dilinin öğretilmesi, meslek kursları gibi eğitimlerde ücretsiz olarak verilmektedir. Bu sayede hem toplumla entegrasyon süreçleri kolaylaştırılmaktadır. 2017 yılında yapılan araştırmalarda MEB’e bağlı 14.742 okulda 347.360 yabancı öğrenci Türkçe müfredatına göre eğitim almaktadır. Bunlardan 312.234’ü Suriyeli ve geri kalan 35.126’sı Iraklıdır. Geçici eğitim merkezlerinde ise 240.16 öğrenci Türkçe eğitimi görmektedir. Açık okullarda bu oran 8.575 öğrencidir. Halk eğitim merkezlerinde ise yetişkinlere yönelik kurslar bulunmaktadır. Meslek edindirme kurslarında toplamda 130.000 Suriyelinin bulunduğu belirtilmiştir (Göç ve Uyum Raporu, 2018, s. 88-89). Üniversite

eğitimi konusunda ise ülkemize gelen g sayısındaki artış sonucunda YK 5737 sayılı kararla 2012 yılında özel ğrenci statüsü kavramını gündeme getirmiştir. Bakanlar Kurulu kararı ile özel ğrenci statüsünde olan bu kişilerden harç alınmaması kararı verilmiştir (etin, 2016, s. 208).

MEB’in devam eden projelerine bakacak olursak;

- Ülkemizde mültecilerden etkilenen ev sahibi topluluklarına ekonomik anlamdaki fırsatların değerlendirilmesi ve temiz enerji projesi
- Yetişkinlere yönelik Türkçe dil eğitimi projesi,
- Ülkemizde Geçici Koruma statüsünde olan Suriyelilerin dil eğitimi ve mesleki eğitime ulaşımlarının arttırılması projesi,
- Geçici eğitim merkezlerinde görevlendirilen yabancı öğretmenlerin projesi,
- Suriyeli ocukların Türk eğitim sistemine uyumunun desteklenmesi projesi,
- Yerinden edilmiş göçmen kişilerin dayanıklılıklarının güçlendirilmesi projesi,
- Geçici eğitim merkezindeki öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla UNICEF’in destekleriyle ğrenci başına 30 TL nakit para projesi,
- “Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı” anlaşmasıyla ülkemizde yaşayan göçmenlerin entegrasyonunun desteklenmesi gibi projeleri vardır (MEB, 2020).

2.2.1.6. Sağlık Bakanlığı

Ülkemizde merkezi düzeyde hizmet alanları noktasında şüphesiz sağlık hizmeti önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Sağlık Bakanlığı, ülkemize gelen ve geçici koruma altına alınan yabancılara yönelik sunacağı sağlık hizmetlerinden sorumludur. Bahsedilen sorumluluğun hukuki dayanağı Geçici Koruma Yönetmeliğinde yer alan yirmi yedinci maddedir. Bu maddede sığınmacı

ve mültecilere yönelik sağlık hizmetlerinin bakanlık tarafından gerçekleştirileceği, temel olan sağlık hizmetlerinden herhangi bir katılım payı alınmayacağı ve özel sağlık kurumlarına direk bir başvuruda bulunamayacağı konuları yer almıştır. Ayrıca sunmuş oldukları sağlık hizmetlerinin bedelini ise AFAD ile karşılanacağı da bu maddede bildirilmiştir. Bu çerçevede Sağlık Bakanlığı ve AFAD aralarında göç eden bu kişilere sunulacak sağlık hizmetini konu alan bir protokol imzalanmıştır. Bu protokolle birlikte göç eden kişilere sunulacak sağlık hizmetinin çerçevesi çizilmiştir. Geçici Koruma altında olan kişilere sağlanan sağlık hizmeti AFAD tarafından yayımlanan genelge ve Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan yönergeler ile gerçekleştirilmektedir. Barınma merkezlerinin içinde ve dışında geçici koruma altında olan kişilere ilk olarak koruyucu bir tanı ve devamında tedavi edici hizmetleri Sağlık Bakanlığı sunmaktadır. Ayrıca Sağlık Bakanlığı diğer sağlık kuruluşlarına sevk işlemlerini de yapmaktadır. Geçici koruma altında bulunan bu kişilere sunulan hizmetlerin yoğun bir şekilde entegre edilmesi Sağlık Bakanlığının görev ve sorumluluklarını ciddiye aldığı bir göstergesidir. Yaşanan bu durum Türk Kamu Yönetimi noktasında sunulan hizmetlerin yoğunluğunu arttırmıştır (Aygül & Eke, 2022, s. 59-60). Dolayısıyla artan kapasite sağlık harcamalarının da yükselmesine sebebiyet vermiştir.

Sağlık Bakanlığının sorumluluğunda da pek çok proje ve çalışma gerçekleştirilmektedir. Bunları genel hatlarıyla açıklayacak olursak; Uluslararası pek çok belgede de var olan sağlık hakkı göçmen vatandaşlar için önemlidir. Bu hakkın kullanımı Türkiye’de birçok projeye konu olmuştur. Suriyeli göçmen vatandaşlar sağlık hizmetlerinden yararlandıkları esnada dil sorunu sebebiyle sıkça problem yaşamaktadır. Dolayısıyla yanlış tedavilerin ve tanılarının konulduğu görülmektedir. Bu açıdan Arapça bilen görevlilerin bulunduğu Sağlık Merkezleri tercih edilmelidir. Entegrasyon süreçlerinde dil sorununun çözülmesiyle birlikte Sağlık Bakanlığına bağlı kurumlarda Arapça bilen görevlilerin bulundurulmasıyla bu tarz problemlerin çözüleceğini düşünülmektedir (Taş, 2021, s. 109).

2.2.1.7. Diğer Hizmet Kuruluşları

Aile Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile pek çok kuruluş işbirliği yaparak göçmenlerin istihdamı, maddi yardımı ve psikolojik ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlayan çalışmalar gerçekleştirmektedir (Taş, 2021, s. 104).

Gençlik ve Spor Bakanlığı, odak noktası olan gençlerimiz ile ülkemize gelen göçmen gençlerin entegrasyonu noktasında çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Göçmen vatandaşlar için planlanan eğitsel, sanatsal ve kültürel çalışmaların yanında spor faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve toplumla bütünleşmeleri noktasında olumlu etki gösterecektir. Böylelikle genç nüfusun suça karışma eğilimleri azalacaktır (Taş, 2021, s. 106).

İçişleri Bakanlığı, kamu hizmetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi noktasında önemli bir yerdedir. Bunun yanında sınır yönetimi ve güvenliği, nüfus ve vatandaşlık hizmetleri gibi görev ve sorumlulukları vardır. AFAD ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü de İçişleri Bakanlığına bağlı olarak çalışmaktadır.

2.2.2. Göç Yönetiminde Yerel Düzeyde Teşkilatlanma

Yerel Yönetimler Belediyeler, İl Özel İdareleri ve köy olmak üzere üç birimden oluşmaktadır. Bu üç birimin her biri için ayrı kanuni düzenlemeler mevcuttur. 5216 sayılı Kanun Büyükşehir belediyelerine yönelik iken 5393 sayılı Kanun ise belediyelerin görev ve sorumluluklarını düzenleyen bir kanundur. Yerel yönetimlerin örgütsel ve hukuki yapı olarak görev ve sorumlulukların en önemlisi valilerdedir. Ancak sorumluluğun çoğu valilerde olsa da merkezi düzeydeki Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve AFAD gibi kuruluşların da yerel yönetim üzerinde sorumluluklarının olduğu yadsınamaz. Bunun sebebi 6458, 5393 ve 5216 sayılı kanunlarda il özel idarelerin ve belediyelerin göç yönetimi ile ilgili görev ve sorumluluklarından doğrudan bir hükümde bahsedilmemiş olmasıdır. Ancak günümüzde geçici koruma altında bulunan kişilerle ilgili kararların çoğu belediyeler ve sivil toplum örgütleri tarafından üstlenildiği görülmektedir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 96. maddesi ve 5393 sayılı Belediyeler Kanunun 13. ve 38. maddeleri bahsedilen konulara referans olarak gösterilebilmektedir (Demirhan & Aslan, 2015, s. 54).

Türkiye’de yaşanan göç hareketliliği sonucunda göçmen vatandaşlara yakın temasta olan kurumlardan biri de belediyelerdir. Yaşanan göç akımlarının olumsuz etkisini azaltmak amacıyla belediyeler içecek, yiyecek, battaniye gibi ihtiyaçları karşılamak için yardım kampanyaları düzenlemektedir. Göçmen vatandaşların eğitim sağlık ve kamu alanlarına ulaşımı noktasında çalışmalar yapmaktadır (Göç ve Uyum Raporu, 2018, s. 263). Fakat mevzuatta yerel

yönetimlerin göçmenlere yönelik sorumlulukları açık bir şekilde ifade edilmemiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belediyelerin görev ve sorumluluklarından bahsedilmiştir. Bu başlık altında göçmen vatandaşların uyumu konusunda yapılan hizmetleri yapar ve yaptırır ibaresi mevcuttur. İhtiyacın doğması durumunda göçmenlere yönelik hizmetlerin yürütülmesi ifadelerinin eklenerek yerel yönetimlerin sorumluluklarını yasalaştırılmasının gerekliliği gündemde olan bir konudur (Göç & Uyum Raporu, 2018, s. 264).

Yerel yönetimler, ülkemize gelen göçmen kişilere hizmet sunumu noktasında aktiftir. Son zamanlarda yapılan mevcut uygulamalar değerlendirildiğinde yerel teşkilatlanmada belediyelerin kendi kanunlarında belirtmiş olduğu sosyal yardım hükmü baz alınarak göçmen bireylere yardım yapıldığı görülmektedir (Demirhan & Aslan, 2015, s. 53-54). Ancak Suriye'den göç eden vatandaşların ülkemizdeki kentlere yerleşmesi yerel düzeyde sorumlulukların artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla yerleştikleri kentlerde oluşan ikamet etme sorunu belediyeler ve il özel idarelerini ilgilendirmektedir. Ayrıca belediyelerin görev ve sorumluluk alanlarına giren su, kanalizasyon, temizlik, çevre ve altyapı gibi sunmuş olduğu hizmetlerden, kentlere yerleşen göçmen kişiler de faydalanmaktadır. Kent merkezlerinde bu görevler belediye tarafından gerçekleştirilen, köylerde il özel idareleri tarafından yapılmaktadır (Küçük & Alan, 2017, s. 1087).

2011 senesinden günümüze kadar yoğun bir şekilde göç hareketliliği olmuştur. Belediyeler ise ülkemizde yaşanan yoğun göç hareketliliği karşısında çeşitli tespitler yapmışlardır. Dolayısıyla belediyeler hizmet sunumu içerisindeyken diğer belediyeler ile koordinasyonların sağlanamadığı, psikolojik ve sosyal desteklerin yeteri kadar verilemediği gibi tespitler yapılmıştır. Bunun yanında bazı belediyelerin kendi veri tabanlarını oluşturduğu, bazılarının derneklerle işbirliği içine girdiği, bazılarının ise yapılan bağışları bizzat ihtiyaç sahiplerine iletilmesi noktasında bir görev üstlendikleri görülmektedir (Aygül & Eke, 2022, s. 64-65).

2.2.3. Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim İşbirliği

Yerel yönetim ve merkezi yönetim arasında koordinasyonun yeterli düzeyde olmaması Suriyeli vatandaşlar açısından yaşanan sorunların çözümünü

zorlaştırmaktadır. Yerel yönetimlerin göçmen vatandaşlarla doğrudan ilişki kurması merkezi yönetime göre daha kolaydır. Bu yüzdendir ki yerel otoriteye bir takım yetki ve sorumluluklar verilmelidir. Çünkü sorunlar noktasında hem göçmen vatandaşın hem bölge halkının bakış açısını en iyi analiz edecek kesim yerel yönetimlerdir. Dolayısıyla merkezi yönetimle birlikte yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının fikirleri alınarak çözüm önerileri geliştirilmelidir. Ülkemizde belediyelerin göçmen ve mülteciler için yeterli düzeyde kaynakları yoktur. Avrupa’da durum çok daha farklıdır. Kasabaya gelen göçmenler için yerel yönetimdeki birimlere kaynak aktarımı sağlanmaktadır. Böyle bir uygulamanın ülkemiz içinde uygulanması sorunların çözümü noktasında gereklidir (Göç & Uyum Raporu, 2018, s. 91).

İl bazında bakıldığında yönetsel sürecin valiliklerin sorumlulukları üzerine bir koordine ile gerçekleştiği görülmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve AFAD başta olmak üzere merkezi kuruluşlar, valiliklere bir takım sorumluluklar yüklemiştir. Bahsedilen sorumluluklara örnek olarak sevk merkezlerinin kurulması verilebilir. Sevk merkezlerinin hizmet sunumu ve yönetimi, istatistiklerin tutulması, geçici barınma merkezlerinin işletilmesi, kaydı tamamlanan geçici koruma altında bulunacak kişilere geçici koruma kimliğinin verilmesi, şikâyet ve ihbarları işleme almak gibi pek çok konuda valilikler sorumlu kılınmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Göç İdaresi İl Müdürlüğü, Göç idaresi Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatı olarak görev yapmaktadır. 81 ilde yerel düzeydeki göç yönetimi için önemli bir kurumdur. Merkezi düzeyde GİGM tarafından yerine getirilen görev ve sorumluluklar yerel düzeyde Göç İdaresi İl Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır. Ek olarak taşra teşkilatında kabul, geri gönderme, barınma merkezleri ve sığınma evleri bulunmaktadır. Yabancıların ülkeye giriş çıkışlarının kontrol edilmesi, ülkemizde kaldıkları süreyi, mağdurların korunmasıyla ilgili süreci ve yapılan işlemleri Genel Müdürlüğün mevzuat ve politikalarına uygun şekilde yerine getirmekle Göç İdaresi İl Müdürlüğü sorumlu kılınmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği, 2013).

İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ise Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığının Taşradaki yapılanmasıdır. Valinin sevk ve idaresinden sorumlu kılındığı il müdürlüğünde kentlere gelen geçici koruma altında bulunan kişilere barınma ve çeşitli hizmet faaliyetlerini yerine getirilmesi noktasında sorumlu kılınmıştır (4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018, Madde 52).

Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı merkezi düzeyde hizmet sunumu noktasında önemli yere sahiptirler. Bu bakanlıklara bağlı çalışan il müdürlükleri merkezi teşkilatlanmanın görev ve sorumluluklarını il düzeyinde yerine getirmektedir. Özellikle İl Sağlık Müdürlüğü ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü sağlık ve eğitim alanında geçici koruma altında bulunan kişilere hizmet faaliyetleri sürdürmektedir. Diğer Taraftan Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, psiko-sosyal hizmetler ve rehberlik hizmetleri başta olmak üzere birçok hizmetin sunulmasına imkân tanımaktadır (Gedikkaya vd., 2017, s. 116). Bu bilgilerden hareketle merkezi yönetim ve yerel yönetim işbirliği süreklilik arz etmektedir. Merkezi yönetimin sunmuş olduğu politika ve mevzuatlar çerçevesinde yerel yönetim faaliyetlerini sürdürecektir. Bu bilgiler neticesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün yerel yönetim üzerine yapmış olduğu bir çalışma ele alınacaktır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2021 yılının Nisan ayı analizinde, geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli nüfusunun çoğunlukla yer aldığı ilk 5 il vardır. Yapılan analize göre geçici koruma statüsünde olan nüfus; “*İstanbul 525.231, Gaziantep 449.236, Hatay 435.968, Şanlıurfa 423.564, Adana 253.979'tur.*” (GİGM, 2021). Bu çalışmada yer alan ilk üç il incelenmiştir.

2.2.4. Yerel Yönetim Düzeyinde Yapılan Örnek Uygulamalar

2.2.4.1. İstanbul

Türkiye’de bulunan Suriyeli vatandaşlar en çok İstanbul ilini tercih etmektedir. Dolayısıyla il ve ilçe belediyeleri pek çok kurumla birlikte çalışmalıdır. Yapılan çalışmalardan bazıları şöyledir; Zeytinburnu Belediyesi göç yönetimiyle ilgili Belediyeleri Destekleme Projeleri yapmaktadır. Yerel yönetimlerin kapasitelerinin artırılması projeleri, uyum süreçlerinde göçmen vatandaşları bilgilendirme projeleri ve yerel kuruluşların öğrenilmesi kapsamında

projeleri de vardır. Bağcılar Belediyesinde ise 1200 kişinin yer aldığı Suriyeli, Türk kadın ve çocuktan oluşan faaliyetlerin yer aldığı kültürel uyum projeleri vardır. Beylikdüzü Belediyesinde 50 Suriyeli 50 Türk çocuğun kaynaşması projeleriyle sosyal ve kültürel uyumun sağlanması amaçlanmıştır. Esenler Belediyesi, Suriyeli ve Türk kadınlar ile çocukların entegrasyon süreçlerindeki engeller belirtilerek kaldırmayı amaçlamışlardır (Zeytinburnu Belediyesi, Bağcılar Belediyesi, Beylikdüzü Belediyesi, Esenler Belediyesi, İBB, 2021).

Yapılan projeler incelendiğinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve pek çok ilçe belediyesi göçmen vatandaşlara yönelik maddi yardımlarla birlikte dil kursları, toplumsal entegrasyonun sağlanabilmesi için sosyal ve kültürel aktiviteler düzenlenmesi, giysi ve çocuklara oyuncak yardımlarının yer aldığı projelerin gerçekleştirildiği görülmektedir.

2.2.4.2. Gaziantep

Gaziantep, İstanbul'dan sonra Suriyeli vatandaşların yoğunlukta bulunduğu ikinci yerdir. Bu sayının artması ile eğitim, konut, içme suyu, sağlık hizmetleri, atık yönetimi gibi pek çok gereksinim ortaya çıkmıştır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bu gereksinimleri karşılayabilmek için mevzuatta tanımlı bir sorumlulukları olmamasına rağmen Göçmen İşleri Şube Müdürlüğünü kurmuştur. Sağlık, eğitim ve toplumsal entegrasyon süreçlerine yönelik birçok çalışmalar yapılmaktadır. Hatay, Kilis ve Şanlıurfa gibi şehirlerde son dönemlerde Suriyeli göçmenlerde azalış varken Gaziantep ilinde artış görülmektedir. Bu durumun sebepleri ise yapmış olduğu yardım çalışmalarıyla birlikte toplumla entegre çalışmalarının da bulunmasıdır (Kaya, 2020, s. 29).

Gaziantep ilinin de içinde olduğu bazı belediyelerle birlikte AB ile iş birliği yapılarak bazı projeler yapılmaktadır. Göçün yoğun olarak bulunduğu illerde katı atık ve alt yapı başlıca sorunlar arasındadır. 2018 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programıyla başlamış ve finansmanının AB tarafından karşılandığı yerel yönetimlerle çalışılan Türkiye'de dayanıklılık projesi kapsamında Katı atık yönetimi alanında projeler yapılmaktadır. Bu çalışma sonucunda Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep ilinde 8 iş makinası, 21 semitreyler ve 8 katı atık aktarma istasyonu Belediyelerce kullanılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla artan nüfusun getirmiş

olduğu olumsuz çevresel faktörler yapılan projelerle azaltılacaktır (Antakya Gazetesi, 2020).

2.2.4.3. Hatay

Hatay ili bilindiği üzere Suriyeli vatandaşların ilk barınma yerlerindendir. Hatay bu bağlamda göçü yoğun olarak yaşayan üçüncü il konumundadır. Dolayısıyla Hatay Büyükşehir Belediyesi pek çok çalışma ve projeye ev sahipliği yapmaktadır. Hatay'ın sahip olduğu çok kültürlü tarihi nedeniyle kültürü merkez alan çalışmalar yapılmasına neden olmuştur. Bu durumun en güzel örneği ise Hatay'ın E-Turizm Haritası projesinde Arapça dilinin yer alması Hatay ilinin daha iyi tanınmasına olanak sağlamıştır. Yapılan diğer bir proje ise uyum süreçlerine farklı bir bakış açısı getirerek kent inşasında inovasyon deneyi yapılmıştır (antakyagazetesi.com, 2020). Suriyelilerin toplumla uyum sağlaması noktasında dil ve meslek kursları da yapılan projeler arasındadır. Diğer bir proje ise toplam 500 kişi olan Suriye ve Türk vatandaşlarının oluşturmuş olduğu topluluğa iş fırsatının sunulduğu projedir (Hatay Ekspres Gazetesi, 2018).

Hatay Altınözü ilçe Belediyesinde “Savaş ayırır, futbol birleştirir projesi” kapsamında düzenlenen halı saha maçında bölge halkı ve Suriyeli vatandaşlar arasında uyumun sağlanması amaçlanmıştır. Görüldüğü üzere Hatay'da yapılan projeler kültür odaklıdır. Bunun yanında da pek çok projeye ev sahipliği yapmaktadır (Beyazgazete, 2018).

2.2.4.4. Yerel Yönetim STK İşbirlikleri

Dünyada göçmen sorunu yaşayan ülkelerde sivil toplum kuruluşları (STK) ve yerel yönetimler önemli faaliyetleri sürdürmektedir. Ancak ülkemizde göçmenleri ve sığınmacıları konu alan STK sayısı diğer ülkelere göre oldukça azdır. Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının bir yer edinmemiş olmasının temel nedeni bu kuruluşlara yıllarca mesafeli bir yaklaşımın sergilenmesidir. Dolayısıyla ülkemizde STK toplumsal alanda etkili olmamıştır. 1990'larda Kosova ve Bosna krizinin yaşanmasıyla STK'ların çalışmalarını arttırması ülkemizde de STK'ların konumunu etkin bir hale getirmiştir (Mutlu, 2016, s. 169).

Göç hareketlerinin sonrasında sığınmacı ve mültecilere yardım amacıyla sivil toplum kuruluşlarının yanında birçok çeşitli yapılanmalarda yapılmıştır. İşçi göçleri neticesinde yapılan göçmen dayanışma ağları dikkat çeken yapılanmalar arasındadır. Dayanışma ağları bulundukları yerlerden başka bir yere göç eden bireylerin bulundukları ülkeye tutunmak için oluşturdukları örgütlenmeyi ifade etmektedir. Nitekim Almanya ve Türkiye arasında yaşanan işçi göçleri sonrasında Almanya'nın merkezinde pek çok Türk göçmen derneğinin oluşturulması bahsedilen örgütlenmenin bir örneğidir (Adıgüzel, 2018, s. 189).

Sivil Toplum Kuruluşları (STK), göçmen konumunda olan bireylere toplumdaki aidiyet duygusunu oluşturmayı amaçlamaktadır. Sosyal ve fiziksel gereksinimlerini bahsedilen ağlar aracılığıyla gideren kişiler göç sonrasında yaşanacak uyum sürecinde de bu ağların desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu ağların sağladığı diğer bir avantaj ise göç sürecine dâhil olmayan gruplar üzerinedir. Bu gruplar daha önce göç deneyimini yaşayan kişiler ile dayanışma ağı aracılığıyla iletişim kurarak göç kararlarını etkilemektedir (Adıgüzel, 2018, s. 31). Dolayısıyla Türkiye'de Suriyeliler tarafından kurulan STK'larda kendi aralarında bir ağ oluşturmaktadır. Nitekim bu STK'lar ülkemizdeki uyumu kolaylaştırmak ve kendi ülkeleriyle de irtibat sağlama noktasında önemlidir (Apak, 2016, s. 279).

Ülkemizde STK'lar sığınmacıların ilk olarak sağlıklı ve güvenli bir yerleşimde bulunmalarına odaklanmaktadır.

Belediyeler ve STK'lar arasındaki işbirliğine verilebilecek en güzel örnek İtalya'dır. İtalya'nın Bolonya iline 1970'li yıllardan bu yana 154 ülkeden birçok göçmen gelmiştir. Gelen göçmenlere STK'lar, ülkenin diğer kuruluşları ile işbirliği içine girerek çalışmalar yapmıştır. Belediyelerin ve üniversitelerin katılımı ile farklı kültürlerden gelen göçmenlerin eğitimi için laboratuvar dokümantasyon merkezi kurulmuştur. İtalya 1990'lı yıllar itibarıyla göç konusunda belediye ve STK yönetim modelini kullanmıştır. Bolonya Belediyesi pek çok semtte sosyal hizmetleri sunmak amacıyla masalar kurmuştur. Bahsedilen masaların amacı kamu ve STK işbirliğinin sağlanmasıdır (Şensoy, 2014).

Ülkemiz açısından STK faaliyetlerine baktığımızda mültecilerin yaşama tutunma mücadelelerinde insani dramlara maruz bırakılmaması için yardımların

yapıldığı görülmektedir. Ancak yaşanan bu insani dramların sebebi gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşımın olmamasıdır. Bu sebeple göçmenlere yönelik ihtiyaçların bir araya getirildiği veri sistemleri kurulmalıdır. Bu durumun bir örneği AFAD tarafından yerine getirilmiştir. Elektronik yardım dağıtım sistemini (EYDAS) geçici barınma merkezlerinde kuran AFAD, ihtiyacı olan sığınmacılara STK'lar aracılığıyla buluşturulmasını amaçlamıştır. Sistemin faaliyeti gönüllülük esasına dayanmaktadır (Taştan vd., 2016, s. 33). Ülkemize göç eden göçmenler genellikle İstanbul'da, Büyükşehirler 'de ve sınır illerde bulunmaktadır. 558.115 göçmen İstanbul'da yer alırken 418.802 göçmen Gaziantep ve 441.913 göçmen Hatay ilinde bulunmaktadır. Nitekim sayıların bu denli fazla olması STK'ların faaliyetlerini bu yerlerde yoğunlaştırmıştır. Örneğin İstanbul da bulunan göçmenler adına faaliyetlerini sürdürmek için Caritas adlı bir kuruluş kurulmuştur. Bu kuruluş faaliyete 1991 yılında körfez savaşının etkisini hissettirdiği Iraklı göçmenlere yardım amacıyla başlamıştır. 2011 senesinde ise faaliyetlerini Suriyeli sığınmacılara yönlendirmiştir. İstanbul ilinde bulunan diğer bir Sivil Toplum Kuruluşu ise kadın ticareti ile mücadele eden insan kaynağını geliştirme vakfıdır. Bahsedilen vakıf, 2004 senesinde İstanbul Belediyesi ile insan ticareti mağdurlarını konu alan bir protokol imzalamıştır (Şensoy, 2014). Suriyeli göçmenler için çalışmalar yapan STK'lardan diğeri ise Uluslararası Mavi Hilal Vakfı'dır. Suriyelilerin bulunmuş olduğu yerlerden biride sınır illeridir. Kilis, Şanlıurfa ve Gaziantep gibi sınır illerinde kurulan STK'lar kamp dışında bulunan göçmenlere yardım etmeyi hedef edinerek aktif olarak çalışmalar sürdürmektedir. Göçmenlerin gereksinimlerini tespit etmek ve yaşamış oldukları problemleri çözmek için çalışmalar yapılmaktadır (IGAM, 2017, s. 13).

Ülkemizde aktif olarak faaliyet gösteren STK'lar şöyledir: Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Türkiye Kızılay Derneği, Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD), Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der), Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) gibi birçok STK mevcuttur (Kalaycı, 2016, s. 11). Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının yardım amaçlı faaliyetleri genellikle giysi, gıda, barınak gibi acil olan gereksinimler ile sınırlı kalmaktadır. Yapılan aynı yardımlar haricinde psikolojik destek, topluma entegre olunması, mesleki eğitimler gibi

faaliyetleri devam ettiren STK'larda vardır. STK'ların yapmış olduğu bu faaliyetlerin finans kaynağı çoğu zaman belediyeler, yerel iş çevreleri ya da kent sakinlerinin bulunmuş olduğu bağışlar ile karşılanmaktadır (Cılga, 2015).

Ülkemizde yerel yönetimlerin gereksinimlerini gidermek amacıyla kurulan belediyelerin, sivil toplum kuruluşlarına kıyasla kamu gücüne haiz olmaları en avantajlı olduğu noktadır. Belediyeler sivil toplum kuruluşlarına kıyasla daha geniş mali kaynağa ve yetkiye sahiptir. Belediyeler seçmenlerine olan bir sorumluluk ile yükümlüken STK'ların böyle bir yükümlülüğü yoktur. Ülkemizde göçmenlere yönelik faaliyetlerin genellikle merkezi düzeyde gerçekleştiği düşünülmektedir. Bu sebeple belediyeler göç yönetiminde aktif bir rol alamamıştır. Belediyeler günümüzde siyaset ile özdeşleştirilmekte ve yapacakları faaliyetler yerel halk tarafından tepki ile karşılaşma riskini getirmektedir. Oy kullanma amacıyla belediyelerin yapmış olduğu çalışmalarda isteksizliğe yol açacaktır. Ancak STK'ların siyaset dışı tutumu hem yardımda bulunmak isteyen kişilere hem de ihtiyaç sahibi ile olan iletişime kolaylık sağlayacaktır. Sonuç olarak STK'lar devletin erişemediği yerlere ulaşmada ve ihtiyaç sahibi halk ile iletişim kurmada üstünlükleri mevcuttur. Belediyelerin üstünlüğünden bahsedilecek ise kamunun vermiş olduğu ayrıcalıklar sayesinde çalışmalarını kolayca yerine getirebilmektedir. Dolayısıyla belediyelerin ve STK'ların yapacakları işbirliği toplumda barışı ve huzuru sağlayacaktır. Ancak ülkemizde sivil toplum kuruluşları yeterli düzeyde bir gelişme sağlayamamış ve yardımsever dernekler haricinde önemli bir uluslararası faaliyet yapılmadığı tespit edilmiştir (Akman, 2018, s. 463).

2.3. Türkiye’de Göçe İlişkin Politikalar ve Yıl Bazında Hareketlenmeler

Türkiye’nin göç deneyimine ilişkin çalışmalar yapan resmi kurumu, Göç İdaresi Başkanlığıdır. Bu kurum göçe ilişkin tüm yetki ve sorumlulukları içinde barındırmakta ve göçe ilişkin tüm verilerin tespitini yapmaktadır. Göç idaresi, İç ve dış göç konusunda 2013-2016 yıllarını kapsayan düzenli göç raporlarını yayımlayarak gerekli bilinçlendirme çalışmaları yapmıştır. Bu kurumun işleyişini anlama noktasında göçle ilgili temel mevzuat bilgilerine sahip olmak oldukça önemlidir. Göç ile ilgili hukuksal mevzuatın kökenleri Cumhuriyet dönemine kadar uzanmaktadır. Ancak 2013 yılına kadar göç yönetiminden sorumlu bir

kurumun olmayışı sistematik kamu politikalarının ürünü olan bir düzenlemeyle karşılaşmamıza olanak tanımamaktadır. Türkiye tarihinde göçe ilişkin ilk genel belge 2510 sayılı 1934 yılında çıkarılan İskân Kanunudur. Bu kanun 2006 yılında güncelleştirilerek adından 5543 sayılı İskân Kanunu olarak söz ettirmiştir. Bu kanunla birlikte göçmen türleri tanımlanmaya çalışılmıştır. Kanun Türk kültürüne ve soyuna sahip kişileri göçmen olarak tanımlamaktadır. Yapılan bu soydaş tanım göç konusunda sınırlı bir yapı öngörmüştür. Uluslararası koruma bağlamında ilk düzenleyici belge 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliğidir. Türkiye'ye sığınan ve başka ülkeden koruma talep edecek kişilerin sınırlarda yapmış oldukları göç hareketliliklerinde uygulanacak hususları kapsayan bir yönetmektir. Bu düzenlemelerin yanında kanunlar ve çalışmalar olsa da yeterli görülmemiştir. Yaşanılan mevzuat eksikliği idari düzenlemelerle giderilmeye çalışılmıştır. 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile göç mevzuatında oluşan eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Bu kanun ile birlikte Göç İdaresi Başkanlığının yetki ve sorumlulukları düzenlenmiş, göçmenlere sağlanacak korumanın kapsamı çizilmiş, ülkeye giriş çıkışların tespiti ve kaldıkları süre içinde uyum çalışmaları yapılması hedef edinilmiştir (Öcal, 2022, s. 38-39).

Ülkeler göç politikalarını meydana getirirken bir önceki dönemlerde yaşamış oldukları tecrübeleri dikkate almaktadırlar. Ülkemizde, kamu politikalarının göç yönetimi kapsamında geliştirilmesi yeni bir süreçtir. Türkiye'de göç hareketliliğinin artması kamu politikaları oluşturma ve geliştirme ihtiyacını ortaya koymaktadır (Önder, 2020, s. 49). Türkiye'nin bu kapsamda yapmış olduğu göç politikaları küresel yönetim anlamında da pek çok etkiyi içinde barındırmaktadır. Ülkemiz 1900'lü yıllarda Avrupa'ya vermiş olduğu işçi göçlerinin fazla olmasıyla göç veren ülke olarak adlandırılmış olsa da aslında uzun zamandır göç alan, mülteci vatandaşları için transit görevi gören ve sığınmacıları kabul eden ülke konumundadır. 1.6 milyonu aşkın insan 1923-1997 yılları arasında ülkemize göç etmiştir. 1920-1950 tarihleri arasında Kafkasya, Balkanlar ve Orta Asya'dan gelen göçmenler ağırlıktayken 1990'lı yıllarda gelen göçmenlerin çoğunluğunu Bulgaristan vatandaşları oluşturmaktaydı. Ayrıca bu dönemlerde Azeri, Çeçen, Özbek ve İranlı vatandaşlar ülkemizi transit geçiş olarak kullanmışlardır. Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik konum ülkemizi köprü

konumuna getirmiştir. Genellikle Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen vatandaşlar iltica talebinde bulunmadan önce ülkemizi transit bir durak olarak kullanmayı tercih etmektedir (Kirişçi, 2002, s. 11-18). 1980'li yıllarda Avrupa'ya olan işçi göçü kontrol altına alınmıştır. Bu dönemde yaşanan İran Devrimi ve 1990-1991 tarihleri arasında Körfez Savaşı'nın yaşanmış olmasından kaynaklı Türkiye'ye göçler bu dönemde artmıştır. Bu durumun yaşanması Türkiye'ye göç eden vatandaşlar ile ülkemizden göç edip giden vatandaşlarımız arasındaki farkı azaltmıştır. Bu durum 2000'li yılların başında göç eden sayısının giderek artışı göstermesiyle bozulmuştur. 2011 yılına gelindiğinde Suriyeli vatandaşların ülkemize göç ederek gelmesiyle Türkiye artık göç alan ülke konumuna gelmiştir (Zırh, 2020, s. 94). Yaşanan göç örüntüsü yıllar bağlamında farklılıkları içinde barındırmıştır. Bu farklılıklar ülke sınırları içerisinde uygulanan politikalarında değişmesine neden olmaktadır. Konuyla ilgili olarak bu bölümde yaşanan dönemler dikkate alınarak ülkemizdeki göç hareketliliğinin getirmiş olduğu yasal düzenlemeler ve politikalar incelenecektir.

2.3.1. 1923-1960: Erken Cumhuriyet Dönemi Göçler ve Politikaları

Cumhuriyetin ilk yıllarında pek çok Türk etnik topluluk ülkemize göç etmiştir. Bahsedilen yıllar arasında 1.204.205 kişinin ülkemize göç ettiği saptanmıştır. Göç eden bu insanlar arasında 121.351 kişinin Makedonlar ve Rumenler olduğu, 269.101 kişinin Yugoslav olduğu ve kalan 374,478 kişinin ise Bulgar olduğu analiz edilmiştir. Bu yıllarda göç kavramı mübadeleler şeklinde de gerçekleşmiştir. 1923 yılında Türkiye- Yunanistan ülkeleri arasında gerçekleşen nüfus mübadelesi bu duruma örnek verilebilir. 1923-1960 döneminde yaşanan mübadeleler sonucunda 407.000 Türk, Yunanistan'dan ülkemize göç etmiştir (Geray, 1962, s. 7-9). Ülkemiz bu dönemde transit ülke konumunda da kullanılmıştır. Azeriler, Çeçenler, Özbekler, Ahıska Türkleri ve İranlılar daha batıya yerleşme düşüncesini barındırdıkları için transit geçit olarak ülkemizde kalmışlardır. Bu nedenledir ki göçmen olarak sınıflandırılmamışlardır. Dolayısıyla cumhuriyet döneminde gerçekleşen transit göçe ait veriler bulunmamaktadır. Ayrıca bu dönemde mevsimlik işçi göçleri varlığını göstermektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanmasıyla ülkemiz Avrupa'dan gelen mültecilere de ev sahipliği yapmıştır (Zırh, 2020, s. 96).

Bu dönem için Türkiye'nin amaçlamış olduğu husus kendi ulus devletini inşa etmektir. Bunun için nüfusu artırarak homojen ve çok kültürlü bir yapıya kavuşmak hedef alınmıştır. Amaçladıkları noktanın bir sonucu ise göç ve iltica kavramlarına ulusal bir yaklaşım sergilenmesidir. Bu durum Türk etnik topluluklarının göç etmesini daha kolay kılmıştır. Ancak 1934 yılında Yerleştirme Yasası'nda yalnızca Türk kültürüne sahip olan göçmenlerin ülkemize yerleşmelerine izin verilmiştir. Türk etnik topluluklarının göç kolaylığı bu yasa ile sınırlandırılmıştır. Türkiye, 1951 yılında Cenevre sözleşmesinin Mülteciler Statüsüne Dair Protokolünü onaylamıştır. Türkiye'nin göç politikalarının dayanağı olarak onaylamış olduğu bu protokol önemli bir yere sahiptir. Ülkemiz sadece Avrupalıların mülteci olarak görülmesi kapsamında olan maddeleri onaylamış olsa da 1962 yılına kadar Cenevre sözleşmesi onaylanmamıştır. Tarih 30 Mart 1962 yılını gösterdiğinde Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesi onaylanmıştır (Barkın, 2014, s. 337-338).

Türkiye'nin yalnızca Avrupa ülkesinden gelenleri mülteci olarak görmesi ile ilgili olarak bahsedilen sözleşme maddesini kabul etmesi ülkemizde iltica sistemini iki kademeye ayırmıştır. İlk kademe sığınmacı kavramına dayanmaktadır. Türkiye Soğuk Savaş zamanında Batı ülkeleriyle ittifak yapmıştır. Bu ittifak Sovyet Birliğine karşıdır. Dolayısıyla ülkemizin yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacı vatandaşları kabul etmesi anlamına gelmektedir. Ancak sığınmacıların çok küçük bir bölümü bu dönemde Türkiye'de kalmıştır. Birçok sığınmacı üçüncü dünya ülkelerine gitmişlerdir. İki kademeli iltica sisteminin ikinci ayağında ise Türkiye'ye 1980 tarihinde İranlı vatandaşların göç etme konusu yer edinmiştir. 1980 yılından önce Avrupalı olmayan vatandaşlara mülteci statüsü verilmemesi üzerine ülkemize gelen vatandaşların gayri resmi kalmalarına göz yumulmuştur. Fakat bahsedilen bu gayri resmi göç durumu 1980'li yıllarda değişmeye başlamıştır (Zırh, 2020, s. 97).

2.3.2. 1960-2000: Yıllarındaki Göçler ve Politikalar

Türkiye 21.yy'ın 2. Yarısında yaşamış olduğu göçlerden dolayı göç veren ülke konumundaydı. 1960-1970 yıllarında Almanya'ya ciddi işçi göçü gerçekleşmiştir. Aynı dönemlerde Libya, Suudi Arabistan, Avusturalya ve Irak ülkelerine de işçi göçü yaşanmıştır. Ülkemizde yaşanan 1980 askeri darbe

sonucunda 2000’li yılların başına kadar pek çok vatandaşımız Batı Avrupa ülkelerine sığınmacı statüsünde göç etmiştir. 340.000 kişi 1990’lı yıllarda Avrupa’da yer alan farklı ülkelere iltica başvurusu yapılmıştır. Yine de bu dönemde ülkemiz göç almaya devam etmiştir. 1979 yılında yaşanan İran Devrimi göç hususunda önemli bir yere sahip olmuştur. Türkiye, yaşanan İran Devrimi sonucunda 1.5 milyon İran vatandaşına Kuzey Amerika ve Avrupa’ya gidebilmesi adına transit ülke konumunda yardım etmiştir. 1980’li yıllarda Sovyetlerin Afganistan’ı işgal etmesi (1980), Halepçe Katliamı (1988), İran- Irak Savaşı (1980-1988), Körfez Savaşı(1990) gibi yaşanmış olan olaylar göçün zorunlu olarak ülkemize gelmesinin kapısını açmıştır. Daha sonra gelen süreçte Sovyetler Birliği’nin dağılması ülkemize gelen göçmen sayısını arttırmıştır. 1970-1997 yılları arasında Türkiye Avrupalı 13.500 sığınmacı vatandaşa koruma sağlamıştır. 1989 tarihinde Bulgaristan ülkesinden çıkartılan 300.000 Türk vatandaşları ile 1998-1999 tarihlerinde 20.000 Kosovalı ve Bosnalı vatandaşlara geçici olarak iltica ve koruma sağlanmıştır. Türkiye’yi transit geçit olarak kullanmayı amaçlayan ülkeler vizelerin gerekli olması sebebiyle ülkemizde daha uzun süre kalmışlardır. Bu süreç içerisinde inşaatlarda, tarlalarda ve bazı evlerde hizmetçi olarak çalışmışlardır. 1989-1996 tarihleri arasında göç eden vatandaşların sayısı 1.6 milyona gelmektedir. Ekonomik sebeplerin yanında bu dönemde göçü arttıran diğer bir sebep ise iş ve eğitim nedeniyle gelen öğrencilerdir. Batı Avrupa’dan bu sebeplerle gelen göçmen sayısı 100.000-120.000 olduğu belirtilmiştir (Zırh, 2020, s. 98-100).

Bahsedildiği üzere ülkemizde yaşanan darbe sonucunda insanların siyasi baskıdan kaçıp sığınma isteği, ekonomik arayışlar, transit geçişler yeni göçlerin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Durumun böyle olması göç politikalarını da değiştirmiştir. 1980 yılı sonrasında yaşanan göç hareketliliği yalnız Türkiye için değil tüm dünyada etkisini göstermiştir. Dolayısıyla göç kavramı dünyadaki çoğu ülkeyi içine alan bir kavram olarak küreselleşmiş, insanların hareketliliği artması anlamında hızlanmış, göçün sebeplerinin farklılık göstermesi noktasında farklılaşmış, emek göçündeki artışla kadınlardaki görünürlük artmış ve hem dış politika açısından hem de iç politika açısından etkili olarak siyasallaşmıştır (Castles & Miller, 2008, s. 12-14).

Türkiye bu dönemde göç olgusuna kapalı bir yaklaşım sergilemektedir. Bu yaklaşım 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliğinde açıkça ifade edilmektedir. Bu yönetmelikte ülkemize iltica eden ve diğer bir ülkeye iltica etmek üzere ülkemizden ikamet izni isteyen ve sığınmayı amaçlayan bu kişiler için bir takım şartlar getirilmiştir. Bunun dışında hem Avrupalı olmayan kişiler hem de Avrupalı vatandaşlar için ülkemizde kaldıkları süre zarfı içinde ikamet izni almaları şartı koşulmuştur. Bahsedilen yasa daha çok güvenlik ile ilgili olmasıyla beraber mülteciler ve sığınmacılara korunmanın yeteri kadar sağlanmaması noktasında eleştirilmiştir. Dolayısıyla gelen süreçte göçün daha güvenilir hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu süreçte güvenliğin sağlanması adına düzensiz göçler üzerinde gözaltına alınması kararı verilmiştir. 1995-2006 yılları arasında Suriyeli, Afganistan, Bangladeş, Pakistan, İran ve Irak ülkelerinden toplam 180.000 kişi gözaltına alınmıştır. Bu dönemde göç yönetimi geliştirilmeye çalışılarak Emniyet Genel Müdürlüğü'nde çalışan görevlilere iltica konusu üzerinde eğitimler verilerek sivil toplum örgütleriyle eğitim kapsamında işbirlikleri arttırılmıştır (Zırh, 2020, s. 101-102).

2.3.3. 2000 Yıllarındaki Göçler ve Politikalar

Ülkemizden başka ülkelere olan iş maksatlı göçün azalması küresel anlamda göçle ilgili olarak tartışmalara zemin hazırlamıştır. 1990'lı senelerin bitimine doğru göç daha çok iltica amaçlı, ekonomik ve keyfi olarak düzensiz göçler halindeydi. 2000 yılından sonra bu göçler daha çok arttı. 2007 yılında ise bu şekilde göç edenlerin sayısı 150.000 ila 1 milyon arasındaydı. Bunun kontrolü için gözaltına alınmalar gerçekleşmiştir. 2003 yılında 56.129, 2005 yılında 61.228, 2007 yılında ise 64.290, 2008 yılında 65.737 düzensiz göçmenler giderek artan şekilde gözaltına alınmalar gerçekleşmiştir. Ancak bu yıldan sonra gözaltına alınmalarda düşüş yaşanmıştır. 2009 yılında 34.345, 2010 yılında 32.467 ve 2011 yılında 44.415 düzensiz göçmen gözaltına alınmıştır. 1990-2003 yılında yaşanmış olan Körfez Savaşı'nın getirmiş olduğu bir sonuç ise 2007 yılına yansımaktadır. Bu yılda ülkemizde toplam 10.000 Iraklı bulunmaktaydı (Orsam, 2015, s. 17). Sonuç olarak bu dönemde düzensiz göçlerin artması ülkemizin net göçünü giderek sıfıra doğru götürmektedir. Durumun böyle olması Türkiye'yi göç alan ve transit olarak kullanılan ülke konumundan çıkartmamıştır.

2.3.4. 2010 Sonrası Dönem Göçler ve Politikalar

2010 yılları sonrasına gelindiğinde adından söz ettiren göçler oluşmuştur. 2011 yılında yaşanan iç savaş ve isyanlar sonucu ülkemize gelen Suriyeli vatandaşlar bu duruma örnektir. Nisan ayında savaşın başlamasıyla birlikte artık ülkemize giriş yapılmaya başlanmıştır. Tarihler Ekim ayını gösterdiğinde Türkiye, ülkemize gelen Suriyeli vatandaşlara geçici koruma statüsü vaadinde bulunmuştur. Bu vaatle ülkemiz açık kapı politikasını da duyurmuştur. 2015 yılına geldiğimizde Ağustos ayında yapılan analizle 1.9 milyon kayıtlı Suriyeli ülkemizde bulunmaktadır. Bu analizin sonucuna göre başka ülkelere göre çok daha fazla göçmen vatandaşı ülkemizin barındırmış olduğu görülmektedir. 2014 yılına gelindiğinde ülkemiz dünyada mültecilerin sayıca fazlalığı hususunda dördüncü ülke konumuna erişmiştir (Zırh, 2020, s. 108).

Türkiye, Suriye’de yaşanan bu insani kriz neticesinde göç akımlarının yaşandığı bir ülke konumuna gelmiştir. Bu nedenle 10 ilimizde 26 geçici barınma merkezi kurularak Suriyeli göçmenlere kamp alanları imkânı sunulmuştur. Suriye’deki savaş halinin uzaması sebebiyle göçmen vatandaşların ülkede kalma süreleri uzamıştır. Ülkede kalma süreleri uzadıkça sosyal uyumun sağlanması da zorunlu bir konu haline dönüşmüştür. Yaşanılan süreç neticesinde Suriyelilerin kamp alanları dışında da yaşamalarının gerekliliği ortaya konulmuştur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Ülkemizde Suriyeli vatandaşlar kamplarda ve şehirlerde yaşamaktadır. 2015 yılının Şubat ayında 25 mülteci kampının olduğu 2 tanesinin de inşa aşamasında olduğu görülmektedir. Bu kamplar genellikle Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis ve Mardin gibi Suriye sınırına yakın yerlerde bulunmaktadır. Fakat %76 ‘sının bahsedilen kamp alanları dışında yaşadığı düşünülmektedir. Bu yüzden bu vatandaşların beslenme, barınma, sağlık gibi ihtiyaçlarını karşılayamadığı için sorun yaşamaktadır. Geniş bir azınlık grubunu oluşturmakla birlikte bazen şehrin yarısından fazlasını Suriyeli vatandaşları oluşturmaktadır. Suriye’de yaşanan savaşın seyri ve ülkemizde bulunan Suriyeli vatandaşların geleceği birçok kişi tarafından sorulan bir durumken aynı zamanda ekonomik, sosyal ve siyasi bir sorun haline gelmiştir. Suriyeli vatandaşların varlığı temel ihtiyaçların yanında kiralara artmasına ve etnik temelli birçok gerilime sebebiyet vermektedir. Türk

vatandaşlarla Suriyeli vatandaşların birbirleriyle olan evlilikleri artmaktadır. Ülkemizde doğan Suriyeli vatandaş sayısı artış göstermekte ve ülkemizde ikamet etme süreleri uzamaktadır. Durumun bu halde olması Suriyelilere vatandaşlık mı verilecek sorusunu gündeme getirmektedir. Ülkemize olan bu göç AB üyesi olmak için yapılan uyum çalışmaları açısından önemli bir yerdedir. 2014 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe koyulmaya çalışılmıştır. Bu kanun adı altında Göç idaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş oldu. Böylelikle artık Suriyeli vatandaşların kaydı tutulmuş ve yönetimlerinden sorumlu bir birimin varlığı söz konusu olmuş oldu. Suriyelilerin ülkemize gerçekleştirmiş olduğu bu göç Cumhuriyet döneminde yapılan göçler sonrasında Türklerin geri dönmesi, tarihler 1980 senesini gösterdiğinde İranlıların ülkemize transit geçişi, 1990'larda ise yaşanan Irak Kürtlerinin sınırı geçmesinin yanında en kapsamlı göç olarak gündemi oluşturmuştur. Ülkemizin vaatleri doğrultusunda geçici koruma statüsüyle göç hareketliliği artmıştır. Ülkemizde ne vatandaş olarak ne de mülteci olarak yaşayan Suriyeli vatandaşların gelecekleri hakkında süre gelen bir netliğin hâkim olduğu söylenebilir (Zırh, 2020, s. 109).

2.3.5. Göçmenlerin Sosyal Uyumuna İlişkin Merkezi ve Yerel Yönetim Düzeyindeki Politikalar

Göç hareketliliğinin tarihsel sürecinde yapılan politikalarda bahsedildiği üzere göçü en tahrip eden durum sosyo ekonomik ve siyasal sebeplerdir. Yapılan göç türü kaynaklar açısından bir sorun olmasının yanında sağlık, güvenlik, ekonomik anlamda da sorun teşkil etmektedir. Suriye'den ülkemize gelen göç akımı iyi bir yönetim ve güçlü kamu politikalarına ihtiyacı doğurmuştur. Hükümetlerin bu noktada önemli rolleri vardır. Yapılacak olan kamu politikalarına çok kaynak ayırarak insani felaketler önlenmeye çalışıldığı gözler önündedir. Bazı hükümetler göç hareketliliğinin getireceği toplumsal rahatsız olma durumundan kaçındıkları halde Türkiye uygulamış olduğu açık kapı politikasıyla bu insani görevden kaçmamıştır. Ancak bu durum ülkemizde göçün en tehlikeli türüyle bizi karşı karşıya getirmesine neden olmuştur. Ülkemize çok büyük kitlesel göçler gerçekleşmiştir. Güvenlik ve siyasi sebeplerle göç hareketi hızlı ve geri döndürülemeyecek derecede fazla olan insan nüfusu hükümetleri korkutan bir sosyal sorun olmuştur. Buna rağmen ülkemize gelen Üç buçuk milyon göçmeni geri çevirmeyerek açık kapı politikası uygulanmıştır. Ülkemizde

kalan bu nüfus Avrupa ülkelerine geçmeden bile göçmen politikaları ve göç yönetimi bakımından yasakçı tutumlar ile karşılaşmışlardır. Birçok AB ülkeleri sosyal ve siyasal göçün beraberinde getirdiği kitlesel göçler ile karşılaştıklarında sınırları tel örgülerle kapatmış, pek çok insanın hayatı umursanmadan sınırlarda bekletilmiş, içeri girenlere ise kamu hizmeti sunulmayarak toplumdan izole edilen geçici barınma yerlerinde sınır dışı politikalar uygulayarak göçmenlerin daha fazla gelmesini engelleme çabaları içerine girdikleri görülmüştür. Bu sınırlar içerisine giren göçmenler de uluslararası antlaşmaların yapılarak göç yönetiminin sağlanmasını istemektedir.

Göçmenleri geri çeviren Batılı ülkeler insan haklarının ihlalihi hiçe saymaktadır. Fakat Türkiye vicdani yaklaşım içinde ve insani olarak bir fark yaratmıştır. Üç buçuk milyon Suriyeli vatandaşlara büyük bir kaynak sağlamış ve kendi vatandaşına sağlamış olduğu hakları göçmen vatandaşlara da sağlamaya çalışmıştır. Türkiye'ye göç etmiş olan bu göçmenlerin çoğunluğu yasal statüye kavuşturulmuş ve çalışma hakkı, eğitim hakkı, seyahat hakkı ve sağlık hakkı gibi haklar tanınmıştır. Dünyadaki çoğu ülkeden daha fazla göçmenlere haklar tanınmıştır. Aileler kayıt altına alındıktan sonra gelen süreçte Türk vatandaşları gibi eğitim görmektedir. MEB 2012 yılında yapmış olduğu düzenlemede eğitim müfredatına Arapçayı ekleyerek eğitim konusunda desteklemiştir. Türkçe öğrenmek isteyen Suriyeli vatandaşlar için imkânlar sağlanmış meslek kursları aktif hale getirilmiştir (Emin, 2016, s. 13). Dolayısıyla eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında adımlar atılmıştır. Avrupa'nın bazı ülkelerinde göçmen karşıtı eylemler olurken Türkiye'de bir anda göçmen sayısı artmasına rağmen belirli münferit olaylar dışında göçmenlere karşı topyekûn olumsuz bir yaklaşım bulunmamaktadır.

Ülkemizde sağlanan olanaklar sadece eğitim ile sınırlı kalmamış çalışma hakkında da pek çok olanak sunulmuştur. Belirli iş alanlarında çalışmak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından izin başvurusunda bulunabilmektedirler. Bu izinin verilmesiyle göçmen vatandaşlar topluma entegre edilerek yaşam standartlarını kolaylaştırmışlardır (Kaya ve Eren, 2014, s. 60). Türkiye'de göçmenlere sunulan diğerk bir olanak ise sağlık hizmetidir. Geçici barınma merkezlerinde sağlık hizmeti verilmesinin yanında bu hizmetler Sağlık

Bakanlığının denetimine tabi olarak gerçekleşmektedir. Ayrıca göçmen vatandaşlardan acil sağlık hizmeti içerisinde olanlardan ilaç ve tedavi için katılım payı alınmamaktadır (Kaya ve Eren, 2015, s. 58-59). Hatta göçmenlerin sağlık hizmetlerinden Türk vatandaşları gibi yararlandığı da olmuştur. Bu olanaklar dışında göçmenlere seyahat hakkı da tanınmıştır. Ülke içinde şehir gezmeleri serbest kılınmıştır. Yalnızca güvenlikleri için ve bulundukları ilin tespiti anlamında uygulamalar mevcuttur. Ancak bu şehir gezmeleri için Göç idaresi İl Müdürlüğünden gereken seyahat iznini içeren belgeyi almaları gerekmektedir. İstenilen belge için ücret alınmamaktadır. Bahsedilen bu belgede kaç gün için bu izni aldıkları hangi bölgeye gidecekleri gibi bilgiler içermektedir. Bu belgeyi almaları takdirde ülkenin her yerini gezme imkânı sağlanmaktadır. Avrupa ülkelerinde göçmenlere böyle bir hak tanımlanmamıştır. Aksine farklı ile gidildiğinde kurallara aykırı davranışta bulunulması sebebiyle cezalandırılmaktadırlar.

2.4. Türkiye’de Göçmenlerin Sayısal Dağılımı ve Entegrasyon Süreci

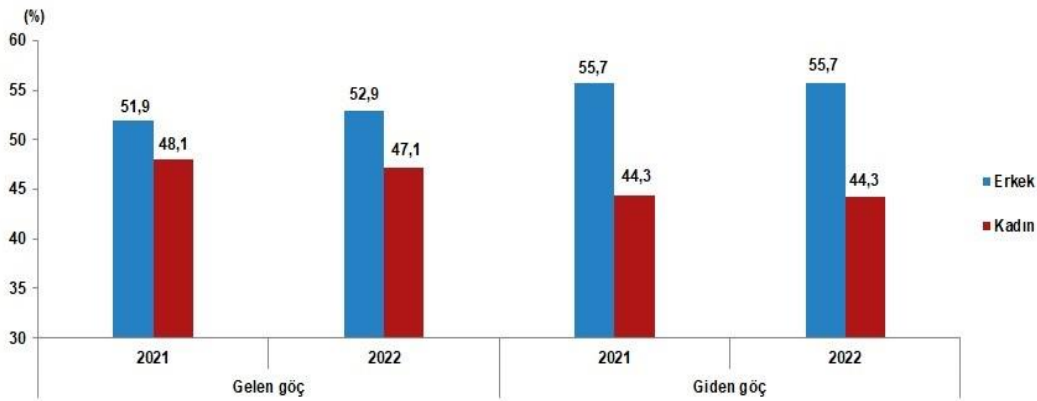
2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş neticesinde ülkemize birçok mülteci vatandaşı göç etmek durumunda kalmıştır. Nitekim bu durum Türkiye toplumunun sayıca ne kadar göçmen vatandaşa ev sahipliği yaptığı konusunu gündeme getirmiştir. Aşağıda bu konu detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

2.4.1. Türkiye’de Göçmenlerin Sayısal Dağılımı

Uluslararası Göç Örgütü verilerine göre; Türkiye’de mülteci ve göçmenlerin sayısı 4.9 milyondur. Göçmenler İstanbul, Ankara, Antalya, Aydın şehirlerinde yoğun olarak yaşadıkları görülmektedir. Bu verilerin yüzde 90’ı Suriyeli vatandaşlardan oluşmaktadır. Bu oran 3.7 milyon Suriyeli vatandaşa denk gelmektedir. Kayıtsızlar ile birlikte ülkemizde 8 milyon sığınmacı bulunmaktadır. Çocuk ve kadınların oluşturduğu oran %70.8’dir. Türkiye’ye yapılan göçün bir önceki seneye göre kıyasla %47.1’ini kadınlar oluştururken %52.9’unu erkekler oluşturmaktadır. Aynı kıyası aynı yıllar içinde Türkiye’den giden göçmen vatandaşlar açısından yapacak olursak; %44.3’ünü kadınlar oluşturmaktayken %55.7’sini erkekler oluşturmaktadır (TUIK, 2023). Bu noktada 2021- 2022 seneleri arasında uluslararası göç verilerine göre ülkemize yapılan göç sayısında azalma görülürken ülkemizden gidenlerin artma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Bu noktada ülkemizde bulunan göçmen fazlalığı, Cumhuriyet döneminin ruhunu yansıtmakta ve ülkemiz günümüz koşullarında da transit ülke konumunda kullanılmaktadır. Tablo 1.1’de Türkiye’ye gelen ve giden göçün cinsiyetlerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 1.1: Türkiye’ye Gelen ve Giden Göçün Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2023 (Uluslararası Göç İstatistikleri).

2.4.2. Türkiye’de Göçmenlerin Sektörel Bazda Dağılımı

Aşağıda belirtilen tablo 1.2.’deki Türkiye’de göçmenlerin sektörel dağılımı incelendiğinde ülkemizde toplam istihdamın büyük bir oranı kayıt dışı çalışmaktadır. Tarım sektörü ise kayıt dışı olarak çalışan kesimin en çok bulunduğu sektördür. TÜİK verilerine göre tarım sektöründen sonra inşaat sektörü ardından hizmet sektörü gelmektedir. Otel ve restoranlar da kayıt dışılık görülürken bu durumun en az olduğu sektör sanayi sektörüdür. 2018 Yılı itibariyle ülkemizde istihdam edilen 29.314.000 kişi mevcuttur. Sektörel bazda incelendiğinde %54 hizmet sektöründe yer alırken %19.6’sı sanayi, %19.2’si tarım ve %7.2’si inşaat sektöründe yer aldığı ifade edilmektedir (İşcan & Çakır, 2019, s. 203-204).

Tablo 1.2: Türkiye’de Göçmenlerin Sektörel Dağılımı

YILLAR	TOPLAM (BİN KİŞİ)	TARIM (%)	SANAYİ (%)	İNŞAAT (%)	HİZMET (%)
2005	19.633	25.5	21.6	5.6	47.3
2006	19.933	23.3	21.9	6.0	48.8
2007	20.209	22.5	21.8	6.1	49.6
2008	20.604	22.4	22.0	6.0	49.5
2009	20.615	23.1	20.3	6.3	50.4
2010	21.858	23.3	21.1	6.6	49.1
2011	23.266	23.3	20.8	7.2	48.7
2012	23.937	22.1	20.5	7.2	50.2
2013	24.601	21.2	20.7	7.2	50.9
2014	25.933	21.1	20.5	7.4	51.0
2015	26.621	20.6	20.0	7.2	52.2
2016	27.205	19.5	19.5	7.3	53.7
2017	28.189	19.4	19.1	7.4	54.1
2018	29.314	19.2	19.6	7.2	54.0

Kaynak: TÜİK, 2018 (İşgücü İstatistikleri).

2.5. Göçmenlerin Uyumsuzluk Kaygısı, Yaşadıkları Engeller ve Problemler

Göçmenlerin uyum sağlayamadığı düşüncesi son zamanlarda artma eğilimi göstermektedir. Bu düşünce göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin yönetiminde kendilerinin rol oynayabilmelerinin teşvik edilmesi düşüncesini de beraberinde getirmektedir. Bu sebeple, dil kursları düzenlenmekte, uyulması gereken prosedürler açıklanmakta ve kültürel oryantasyon programları yapılmaktadır. Diğer yandan iş gücündeki açıklıkların kapatılması hedeflenen diğer konular arasında yer almaktadır. Bu hedefleri gerçekleştirme yolunda ‘eğitim’ önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü göçmenler bu sayede yaşadıkları yerlerin dilini öğrenecek ve kültürel etkileşim daha kolay sağlanacaktır. Üzerinde durulması gereken diğer önemli bir nokta ise göçmenlerin iş sahibi olmasıdır. Göçmenlerin işe girmesi, ailelerinin ve kendilerinin refah içinde yaşamalarını sağlayacaktır. Bu

göçmenlerin entegrasyon sürecini daha kolay bir hale getirecektir. Unutulmaması gereken bir konu ise ekonomik sıkıntıların getirdiği sorunlardır. Bunlara işsizlik, yoksulluk, düzensiz gelir örnek verilebilir. Bu noktada sosyo-kültürel entegrasyon ve eğitimin önemi bir kez daha vurgulanmalıdır. Çünkü çevresinde hâkim olunan dili yeterince bilmeyen göçmenler veya çeşitli topluluklarla sosyalleşmemiş göçmenler iş imkânlarından habersiz kalmaktadır. Bu da göçmenler için çeşitli yıkıcı problemlere sebebiyet verebilmektedir (Akıncı & Nergis & Gedik, 2015, s. 71-72). Giderek artan nüfusun varlığı işsizliğe ve gelir kaybına neden olmaktadır. Bu durum göçmenlerin, kamu hizmetlerini aksatması ve sosyal güvenlik hizmetlerine yük getirmesi düşüncesini getirmiştir. Göçmenler üzerinden suç olaylarının artması da göçmenlere olan güvenin oluşmasını engellemiştir. Tüm bu durumlar düşünüldüğünde göçmenlerin topluma uyum sağlamaları güçleşmiştir (Tunç, 2015, s. 43).

Farklı yaşam alanlarına göç eden göçmenlerde belirsizliğin var olması bu kişilerde kaygı yaratmaktadır. Bu kaygının nedeni belirsizlikten kaynaklanmakla birlikte sadece kişisel boyutta değil kültürler arası farklılıkların bulunması da etkili olmaktadır. Farklı kültürlerin yaşandığı ortamlarda farklı kuralların, yönetimin ve yasaların bulunması gibi farklı yaşama tarzlarıyla karşılaşan göçmenler uyum veya uyumsuzluk sürecini belli kaygılar içinde yaşamaktadır (Çelebi, 2015, s. 28). Göçü gönüllü olarak yapan bireyler bütünleşme ve entegrasyon sürecini, zorunlu göç yapanlara göre daha kolay sağlamaktadır. Çünkü zorunlu göç yapan bireyler, hazırlıksız ve birikim yapmadan yerleşim birimini değiştirmektedir. Bu da uyum süreçlerini daha zor olmasının nedenleri arasındadır. Göçmenlerin yeni geldikleri toplumun dini, kültürü, dili, yaşama tarzları gibi pek çok alanda yaşayacağı yabancılık, uyum süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Göçmenin, gittiği yerde eğitimini sürdüremediği, işini bulamadığı, sağlık sorunlarına çözüm bulunamadığı veya kurumlardan faydalanamadığı ve başını sokabileceği bir konuttan yararlanamadığı ölçüde uyumsuzluk sorunları başlar. Bu sorunlarla mücadelede ihtiyacını ve beklentilerini karşılayamayan göçmenler, dayanışma ağını oluşturmaktadır. Benzer sorunlar yaşayan göçmenler, bir araya gelerek uyumsuzluk ve bütünleşme sorununa bir noktada çözüm getirmektedir (Şentürk, 2019, s. 29-30).

2.5.1. Göçmenlerin Bölge Halkı İle Yaşamış Oldukları Kültürel, Sosyal ve Politik Ayrılımlar

Suriyeli göçmenlerin ülkemize gelişi ile birlikte göç, toplumsal olay olarak tartışmaya açık hale gelmiştir. İlk zamanlarda ülkemize gelen göçmenlerin sayısının görece az olması, kamusal alanda daha az görünmeleri, Türk halkının misafirperverlik ve kültürel yakınlık yaklaşımları ilk zamanlar göçmenler için olumlu bir atmosfere sahip olduklarını göstermiştir. Ancak giderek göçmenlerin kamusal alanda daha görünür hale gelmesi, gelen göçmen sayısının giderek artış göstermesi olumlu durumu dağıtmıştır. Bölge halkı, göçmenlerin sağlıklarını tehdit ettikleri, işlerini ellerinden aldıkları ve kiralara artmasına neden oldukları için tepki göstermiştir. Bu durum göçmenleri suçlamaların odağı haline getirmiştir (Güler, 2020, s. 263-265). Söz konusu durum artan göçmen karşıtlığının düşürülmesi gerektiğini ve gelen göçmenlerin bölge halkı ile uyumu konusunda iki politikadan bahsedilebilir. İlki Osmanlı devletinin çok kültürlü yapısında uygulamış oldukları hoşgörü modelinin günümüze entegre edilmesi, ikincisi ise uyum ve göçmen sorunlarına çözüm noktasında yasal düzenlemelerin yapılmasıdır.

Osmanlıda yaşayan birbirinden farklı etnik grupların huzurlu bir ortama sahip olmaları açısından hoşgörü önemli bir yere sahiptir. Hoşgörü modeli Osmanlı devletinin uygulamış olduğu bir tür idare aracıdır. Düzene aykırı davranışlarda bulunulmadığı sürece Osmanlı devleti tolere etmiş ancak aksi durumda cezalandırmışlardır (Kaya, 2014, s. 21). Günümüz Türkiye'sinde hoşgörü modeli uyum ve göçmenlerin kabulü noktasında göçün ilk zamanlarında işe yarasada gruplar arası çatışmaların yer alması yasal düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Göç İdaresi kapsamında “Uyum ve İletişim Dairesi” oluşturulmuştur. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda ‘uyum’ konusunu ele alan madde önemli bir yere sahiptir. Bu kanunun 96. Maddesinde yer alan uyum konusu şu şekilde yer almaktadır (GİB, 2022):

“Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini

kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarında da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.”

Uyum politikalarında hedeflenen, göçmenlerin kendi insan haklarını savunmalarına olanak tanımak, ekonomik toplumsal ve sosyal alanlarda kendi potansiyellerini gösterebilecekleri alanlar sağlamak, yabancılaşma duygusunu azaltmak ve toplumsal uyumu devam ettirilmesini sağlayarak bir bütünlük oluşturmaktır (Kaya, 2014, s. 23-24).

Topluma aidiyet duygusunun oluşması ve farklılıkların kabul edilmesi gibi kavramlarla da açıklanabilir. Ancak göç edip gelen bu kişiler kendi kültürlerini korumak ve bulundukları topluma entegre olma konusunda ikileme girmektedir. Yaşadıkları bu ikilem ya toplumdan ayrışmalarına ya da entegre olmalarına sebep verecektir. Dolayısıyla yakın dönemde bahsedilen bu ikilemi Suriye toplumu yaşamaktadır. Suriye toplumu bilindiği üzere iç savaşın etkisi altındadır. Yaşanan bu durumdan kurtulmak için yakın bölgelere göç etmişlerdir. Türkiye 2009 yılında vizeleri kaldırarak açık kapı politikasından bahsetmiştir. Hatay ilinde 2011 yılında yaklaşık 300 kişi için kamp alanları oluşturulmuştur. Dolayısıyla ilk olarak Suriyeliler ülkemizde misafir olarak anılmaktadır. Ancak 2014 yılında geçici statünün verilmesiyle süreç içinde durumun değiştiği gözler önündedir. Bu statünün verilmesiyle birlikte Suriyelilerin sağlık, eğitim barınma gibi temel gereksinimleri karşılanmaya çalışılmıştır. Bunun üzerine uyum çalışmaları yapılmış ve ilk adımlar atılmıştır. Bu adımları İçişleri Bakanlığına bağlı Göç idaresi, AFAD aynı zamanda MEB, Sağlık Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışma ve projeler uyum süreçlerini kolaylaştırmaya yöneliktir. Merkezi yönetimin ardından göçmenlerle daha yakın olan yerel yönetimler uyum çalışmaları ve projeler yapmıştır. Dolayısıyla 2021 yılı nisan ayı verilerine göre Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu 5 il İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana’dır.

Sonuç olarak göçmen nüfusunun yoğun olarak bulunduğu bu illerde pek çok ortak nokta vardır. Belediyeler göç ile karşı karşıya kaldıklarında ilk olarak maddi yardım ve barınma ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Alt yapı problemlerine çözümler aranmıştır. Bu sorunlarla birlikte dil konusu ve mesleki eğitimler gibi

sorunlara belediyeler yapmış oldukları projelerle çözüme kavuşturmaya çalışmıştır. Savaşın etkisinden kurtulmaları için gereken psikolojik desteğin verildiği görülmektedir. Yapılan sanatsal, kültürel faaliyetlerle birlikte spor etkinlikleri bölge halkıyla bütünleşmeyi sağlamaktadır. Son olarak belediyeler, toplumsal barışı sağlamayı hedef edinerek uyum çalışmaları yapmaktadır. Ülkemiz yoğun şekilde yaşamış olduğu Suriye göçünün sonrasında olumsuzlukları gidermek adına uyum çalışmaları yapmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda her iki toplumda birbirlerinin değer yargılarına saygı göstererek barış ve huzur ortamında yaşamalıdır.

2.5.2. Göçmenlerin Sosyal Uyum Kapsamındaki Haklara Erişim

Göçmen vatandaşlar topluma uyum kapsamında bazı haklara sahiptir. Bahsedilen haklara erişimi konusu detaylı olarak aktarımı yapılacaktır.

2.5.2.1. Eğitim Hakkına Erişim

Sığınmacıların eğitim hakkına erişimleri kamp alanında olup olmadıklarına göre farklılık göstermektedir. Sığınmacıların bulunmuş olduğu kamp alanlarında ortaöğretim ve ilköğretim seviyelerinde eğitim imkânı verilmektedir. Bahsedilen eğitim hizmeti gönüllü olan sığınmacı öğretmenler tarafından Arapça olarak verilmektedir. Adana ve Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Mülteciler ile dayanışma derneği yetkililerinin yapmış olduğu görüşmelerle kamplarda Suriye müfredatı uygulandığı ve mezun olan öğrencilere diplomalarının verildiği ifade edilmiştir. Kamp dışında bulunan sığınmacı çocuklardan ikamet tezkeresine sahip olanlar diğer çocuklar gibi MEB'e bağlı kurumlarda eğitim hizmetini almaktadır. Fakat ikamet tezkeresine sahip sığınmacı sayısı toplam sığınmacı sayısına göre oldukça düşüktür. Bu durum ciddi sorunlara yol açmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler bazı illerde Arapça eğitim veren kurumlar açmıştır. Fakat bu kurumlar sayıca yeterli değildir. Eğitim kurumlarının yetersiz olması ya da eğitim veren kurumların sığınmacının yaşadığı ortamlara uzak olması, çocukların ev geçimi için eğitimlerine devam edememesi, kırtasiye malzemelerinin masraflı olması veya bazı kurumların dini ağırlıklı eğitimleri sığınmacı ailelerde tedirginliğe yol açması gibi çeşitli sebepler eğitime erişimi kamp dışında yaşayan bireyler açısından kısıtlamıştır. Kampta bulunan çocukların eğitime erişimi %80'ken kamp dışında yaşayan çocuklar için bu oran

%15'ten azdır. Eğitimlerini tamamlayan sığınmacı çocuklara verilecek diploma ise belirsizlik arz eden bir konudur. Türkiye bursları kapsamında burs hakkını kazanan öğrenciler puanları ve kontenjan bazında yapılan değerlendirme ile üniversitelere yerleştirmeleri yapılmaktadır. Her üniversitenin kendi bünyesinde yapmış olduğu yabancı öğrenci sınavı ile de yerleştirmeler yapılmaktadır. Nitekim Türkiye bursu ile üniversiteye giriş yapan öğrenciler harç parası ödemezken sınav ile giriş yapanlar bu harcı ödemek durumundadır (Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Raporu, 2015, s. 25-26).

2.5.2.2. Sağlık Hakkına Erişim

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmesinden evvel sığınmacıların sağlık alanıyla ilgili yapılan masrafları taraflarınca giderilmesi esas bir konudur. Ancak hem YUKK'nin yürürlüğe girmesi hem de Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunun (SSGSK) varlığı ile uluslararası koruma başvurusunda bulunan mültecilere genel sağlık sigortası yapılmıştır. Yapılan yeni düzenleme ile birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yapılan genel sağlık sigortasının primlerini karşılayacaktır. SSGS Kanununun varlığına kadar sığınma başvurusunda bulunan kişilerde ülkemizde genel sağlık sigortasına sahip değillerdi. Başvurusu kabul edilen bireylerin yabancı kimlik numarası ve ikamet tezkeresinin bulunması koşuluyla yapılan sağlık masraflarını Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı (SDYV) karşılamaktaydı. Ancak bu vakfa dayanılarak yapılan sağlık yardımları, çoğunlukla mülki amirlerin inisiyatifi ölçüt alınarak yapılmaktaydı. Nitekim durumun bu hali ile çoğu ilde yapılan düzensiz sağlık yardımları mağduriyetleri arttırmakta hatta ölümle sonuçlandırabilmektedir. BMMYK ise söz konusu sağlık masraflarını nadir durumlarda karşılamakta ancak bu yeterli görülmemekteydi. Özetle 2012 ve 2014 yılları arasında sağlık masraflarının çoğu kısmını kendi karşılamak zorunda kalan mültecilerin sağlık hakkına ulaşmaları noktasında büyük sıkıntıları mevcuttu. Yaşanan bu sıkıntılar SSGS kanununda yapılan düzenleme ile büyük ölçüde aşılmıştır. Bu düzenlemeyle İkamet tezkeresi ve yabancı kimlik numarasına sahip olan kişilere genel sağlık sigortası tescil edilmiştir. Ancak bu seferde ilaç masraflarının belirli bir yüzdesinin sigorta tarafından karşılanması ve kalan kısmın sığınmacıların kendi taraflarınca ödeme yapması sıkıntıların devam ettiğini göstermektedir (Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Raporu, 2015, s. 22-23).

Suriyelilerin sağlık hakkına erişimi noktasında yapılan düzenlemeler kampta bulunan ve kamp alanına ait olmayanlara göre farklılıklar göstermektedir. Kampa ait sığınmacıların ilaç dâhil tüm sağlık masrafları AFAD tarafından giderilmektedir. AFAD Suriyeli misafirlerin sağlık hizmetlerini konu alan bir genelge yayınlarak 11 ilde kampa ait olmayan mültecilere de sağlık yardımı yapmaktadır. 2013 yılının Eylül ayına gelindiğinde kamp dışında yaşayan kişilerin artış göstermesi AFAD'ı ikinci bir genelge yayımlama gereğinde hissettirmiştir. Artık yalnız kamp alanları için değil ülke geneline sağlık yardımı söz konusudur. Yayınlanan ikinci genelgeyle kişinin herhangi bir kaydı olmasa da eř zamanlı olarak kayıt olmaları şartıyla mülteciler devlet hastanelerinde ücretsiz olarak tedavi görecektir. Evveliyatında beyan usulü ile hastaneye kayıt olan sığınmacılar şimdilerde şahıs numaraları ve tanıtım kartlarının varlığı halinde daha sistematik bir hal alarak kuruluşlarımızdan faydalanmaktadır. Diğer üstünde durulması gereken konu ise hastane yönetiminin, sığınmacılar hakkında sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını konu alan kararlarda ciddi bilgi eksikliği yaşamasıdır. Sağlık Turizmi Genelgesi kapsamında bazı hastaneler normal tedavi ücretlerinin çok üstünde bir faturalandırma yapmaktadır. Oysa bahsedilen genelge sığınmacıları kapsamamakta ve ciddi mağduriyetlere yol açmaktadır. Mevzuatı bilmeyen sığınmacılar içinde bu durum kafa karışıklığı yaşamalarının nedenidir (Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Raporu, 2015, s. 22-23).

2.5.2.3. Konut-Barınma Hakkına Erişim

Sığınmacıların uydu kentlerde barınma gereksinimleri kendilerinin gidermesi esastır. Bunun nedeni uydu kentlerde sistematik bir barınma desteğinin olmamasıdır. Önceleri sığınmacı ve mültecilere yönelik mevzuatta barınma haklarına yönelik bir düzenleme yoktur. Ancak 2005 yılında 7 ilde kabul, barınma ve tarama hizmetlerin kurulacağı iltica ve g  alanına dair ulusal eylem planında taahhüt edilmiştir. Bu merkezlerin her birinin kapasitesi 750 kişiliktir. Ancak verilen kapasite tüm sığınmacı ve mültecilerin barınma gereksinimlerini karşılamaya yetmeyeceği görülmektedir. Bu sebeple bu merkezlerde barınacak olan hassas kesimlerin olacağı belirtilmiştir. Bahsedilen merkezlerin 2012 yılında biteceği duyurulmuş olsa da inşaat çalışmalarının 2012 yılından sonrada sürdüğü belirtilmiştir. Sığınmacı ve mültecilerin ekonomilerinin kısıtlı olması ve barınma desteklerinin bulunmaması önemli ölçüde bir sorunu gündeme getirmiştir.

Nitekim durumun bu şekilde olması mültecilerin bakımsız, sağlık ve hijyen bakımından yetersiz alanlarda yaşamasına neden olmuştur. Suriye göçmenlerin ülkemizde gelmesiyle beraber AFAD koordinasyonunda sınır kentlerine kamplar kurulmuştur. Böylece ülkemizde ilk kez mülteci kampları kurulmuştur. Günümüzde 10 ilde 22 çadır veya konteyner kent, 220.000’ne yakın mültecinin barınma gereksinimine karşılık vermektedir. Nitekim Suriyeli mültecilerin büyük bir kesimi ülkemizin her ilinde varlığını göstermekte olup kendi imkânları çerçevesinde barınma ve konut gereksinimlerini karşılamaya çalışmaktadır (Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Raporu, 2015, s. 21-22).

2.5.2.4. İstihdam Hakkına Erişim

Sığınmacıların iş piyasasında istihdam edebilme hakkını YUKK’ un 89. maddesinde anlatılmıştır. Bu madde uyarınca başvuruda bulunan sığınmacı çalışma izni alması için uluslararası koruma başvurusundan sonra 6 ayın geçmesi gerekmektedir. Bu madde de aynı zamanda sığınmacılara verilecek kimlik belgesinin çalışma izni içinde kullanabileceklerini ifade etmiştir. Çalışma izni için sığınmacı belli kriterlere sahip olması gerekmektedir. İşveren açısından da yabancı bir sığınmacı çalıştırmak istiyorsa kriterlere uygunluk dikkat edilmesi gereken bir husustur. İşveren kendi bünyesinde en az 5 Türk vatandaşı çalıştırıyor olmalıdır. Sığınmacıya verilecek olan maaşın asgari ücretin 1.5 katından az olmaması da aranan şartlar arasındadır. Ayrıca işin ilan edilme süresi 4 haftalık bir süreç içinde olmalıdır. İşe başvuracak kişinin ilandaki niteliklere sahip olması ve çalışma izni başvurusunda bulunmuş olması gereklidir. Sığınmacılar açısından bahsedilen kriterler işe erişimleri noktasında ciddi sıkıntılara yol açmaktadır. Sığınmacıların işe erişimlerini kolaylaştırıcı aktif bir düzenlemeden söz etmek mümkün değildir. 2013 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı en az 6 ay ikamet tezkeresi bulunan sığınmacılar için değerlendirme kriterlerine tabi olmadan çalışma izni verilmesini uygun kılmıştır. Dolayısıyla Ülkemize pasaport ile giriş yapmış ve ikamet tezkeresi bulunan sığınmacılar çalışma iznini alabilecektir. Farklı zaman dilimlerinde yetkililer sığınmacı bireylerin çalışma haklarına dair açıklamalar yapmıştır. Ancak sığınmacıların gün geçtikçe artan sayısı, iş camiasında düşük ücretle çalıştırmalarına neden olmuştur. Zor yaşam koşulları acil bir düzenlemeyi gerekli kılsa da bu hususta yapılan bir adımın

olmadığı görülmektedir (Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Raporu, 2015, s. 26-27).

2.6. Göçmenlerin Bulundukları Bölgeye Adapte Olmaları için Yapılması Gerekenler

Yapılan araştırmalar sonucunda, göçmenler zamanlarının büyük bir kısmını kendileri gibi göçmen olan diğer kişilerle geçirmektedir. Bu araştırmalarda göçmenlerin Türk toplumu ile kaynaşmadığı ve kendi kültürlerinden kopamadıkları görülmüştür. Göçmenler gelirlerini başkasının yanında çalışarak kazanmaya çalışmışlardır. Sosyal güvenceden yoksun, gelir seviyesi düşük ve genellikle günü birlik işlerde çalışmışlardır. Bölge halkının, göçmenlere hak kaybına uğrattıkları bakış açısı ülkemizde yaşamak isteyen bu kişileri rahatsız etmektedir. Yapılan araştırmalarda, göçmenlerin genellikle pis ve kolay olmayan işlerde çalıştırıldığı, çalışma saatlerinin uzun ve çok az bir ücretle güvensiz işlerde çalıştırıldıklarını, şiddet ve tacizle de karşılaştıkları görülmüştür. Özellikle Suriyeli vatandaşların ekonomik anlamda entegrasyonu tam anlamıyla gerçekleştiremediklerini ancak iş sahibi olma konusunda istekli oldukları da yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. İş hayatında yaşamış oldukları sıkıntıların aynı zamanda sosyal yaşam içinde geçerli olduğu ifade edilmiştir. Göçmenlerin yaşamış oldukları bu ayrımcı ve eşitsiz tutum toplumdan izole olmalarına neden olduğu belirtilmiştir. Ayrıca göçmenler zaman geçtikçe toplumun olumsuz tepkilerinin yükselmesi ve suçun, işsizliğin, boşanma gibi sorunların sorumlusu olarak görülmüşlerdir. Diğer bir konu ise hukuki boyuttur. Bu konuda ortaya çıkan tablonun olumlu olduğu vurgulanmıştır. Katılımcıların çoğu Türkiye'nin göçmen vatandaşlara tanıdıkları yasal hakları kullanabildiklerini belirtmiştir. Türk halkının sahip olduğu yasal haklardan faydalanmak istedikleri için vatandaşlık hakkı almak istediklerini fakat Türk toplumunun tepkisinden çekindiklerini dile getirmişlerdir.

Sonuç olarak göçmenlerin özellikle Suriyelilerin yapılan araştırmalar sonucunda toplumsal uyum sürecinin istenilen seviyede gerçekleşmediği gözler önündedir. Bu yüzden uyum sürecinin ekonomik ve toplumsal etkilerinin yanı sıra bireysel ve toplumsal tehdit ile fırsatların iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Uyum ve kabul sürecinin istenilen seviyede gerçekleşmesi için iki toplum içinde

çok boyutlu ve dinamik politikalar yapılmalıdır. Devlet tarafından sağlanan sosyal yardımların yerine göçmenleri ekonomik bağımsızlıklarına kavuşturacak iş imkânları tanınmalıdır. Bunun içinde dil sorunu çözüme kavuşturularak doğru iş yönlendirmeleri yapılmalıdır. Göçmenlerin temel beklentisi olan çocuklarının eğitimi önem arz etmektedir. Yerel ve ulusal medyanın sunmuş oldukları göçmenler ile ilgili haberlerde kullandıkları üslup ve dil göçmenlerin uyum süreçlerinde etkili olacaktır. İki toplumu da içeren projeler sivil toplum kuruluşları tarafından yapılmalı ve bir arada yaşama kültürü geliştirilmelidir. Bu projeler yasal dayanaklar ile desteklenmelidir. Yapılan politika ve projelerde göçmenlerin fikri alınacağı platformlar hazırlanmalıdır (Yıldırım alp, İslamoğlu & İyem, 2017, s. 122-124).

Diğer kaynaklara göre uyum sağlamanın etkili olabilmesi için birlikte yaşama kültürü ülkemizde yaşayan vatandaşlara da aşılmalıdır. Eğer bu durum başarılı bir şekilde gerçekleşirse göçmenlere duyulan önyargı azalmış olacaktır. Diğer bir noktada ülkemize yaşamaya gelen göçmen vatandaşların insan hakları uluslararası düzeye çıkartılmalı ve ikamet izni almak isteyen göçmen vatandaşlarımız için kanunlarımızın teknik alt yapı düzenlemesi yapılmalıdır. Göçmenlerle iletişime geçilerek yapılması gerekenler anlatılmalıdır. Dava açma yolları öğretilmeli, haklarını nasıl arayacakları konusunda bilinçlendirilmelidirler (Akıncı, Nergis & Gedik, 2015, s. 79). Bu hususlar neticesinde göçmen vatandaşlar ile iletişime geçilerek duruma onların perspektifinden bakılıp gerekli bilgilendirmenin ve tespitlerin yapılması hedef edinilmiştir.

3. TÜRKİYE'DE GÖÇMENLERİN UYUM SÜRECİNE YÖNELİK GELİŞTİRİLEN KAMU POLİTİKALARINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Araştırmanın bu bölümünde göçmen vatandaşların ülkemizde yaşamış oldukları uyum süreçleri ele alınmıştır. Yaşanan uyum süreçlerinde uygulanan politikaların ne kadarlık bir kısmının göçmen vatandaşlarımıza yansıdığı değerlendirilmiştir. Sürecin göçmen vatandaşların bakış açısından nasıl algılandığı yapılan görüşmeler ile açıklanmaya çalışılmıştır. Mülakat görüşmesine iki ana sorunsal etrafında cevaplar aranmaya çalışılmıştır. Ülkemize göç eden göçmenlere yönelik uygulanan kamu politikalarının ne olduğu ve mevcut politikaların yeterliliğinin göçmenlerin uyum süreçlerini ne derecede etkilediği sorusu ana araştırma sorularıdır. Gerek göçmen vatandaşlarımıza sorulan sorular ile gerekse konuyla ilgili yapılan teorik araştırmalarla sürecin değerlendirilmesi yapılarak sorun alanlarına çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Bu kapsamda ilk olarak araştırmanın amacı, yöntemi, evreni ve örneklemini açıklanmıştır. Daha sonra veri toplama süreci açıklanarak veri analizi yapılmıştır. Yapılan açıklamaların ardından yarı yapılandırılmış görüşmeler sunularak sonuçları analiz edilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Göçmen vatandaşların ülkemize gelmesiyle beraber oluşan uyum sorunlarının etkilerini tespit etmek, göçmenlerin entegrasyon süreçlerini dünya bağlamında da ele alarak ülkemiz de yönetilen süreçlerin farklarını ortaya koymak, bu farkları ülkemizde bulunan kurum ve kuruluşların hizmette verimlilik, süreklilik gibi ilkeler doğrultusunda değerlendirmek, yapılan politikaların yeterlilik tespitini yapmak ve bu yönde eksikliklerin giderilmesi için çalışmalar ve çözüm önerileri üretmek bu araştırmanın temel amacıdır. Amaçlanan diğer bir husus ise merkezi ve yerel yönetimlerin yapmış olduğu politikalar ve çalışmaların değerlendirilip göçmen bireylerin uyum sürecine ne kadar bir etki yaratmış olduğu konusudur.

Bu tezin alt amaçları çerçevesinde göçmen sorunlarında tespit edilen durumların açıkça ifade edilmesi, insan haklarına aykırı hareket etmeyen etkili

hizmet anlayışına sahip, ihtiyatlılık ilkesi gereği oluşabilecek sorunlara tedbirlerin alınması ve bu tezde elde edilen veriler doğrultusunda çözüm önerilerin üretimi yer almaktadır.

Görüşme yapılacak göçmenlerin ülkelerinin farklı olmasına özen gösterilmiş olup çalışma tek bir ülke bağlamında sınırlı tutulmamıştır. Diğer dikkat edilen husus ise görüşmeye katılan göçmenlerin ülkeye göç etme sebeplerinin farklı olması durumudur. Kimi göçmenler savaş sebebiyle gelirken kimi göçmenler ise eğitim ya da iş sebebiyle ülkeye göçü gerçekleştirmektedir. Nitekim çalışmadaki dikkat edilen bu çeşitlilik uyum sürecini tek bir odak noktasında bağlı kılmayıp uyum süreçlerinin analizini göçü farklı yaşayan bireyler arasında değerlendirmeye tabi kılmıştır. Tüm bu hususlar neticesinde görüşme yapılan göçmenlerinin ülkelerinde çeşitlilik olması ve göçü gerçekleştirme sebeplerinin farklı olması bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran bir niteliği barındırmaktadır. Bu husus araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Konunun teorik incelemesi yapıp pratikteki yansımaları analiz edilerek değerlendirilmesinin literatüre fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Evreleri, Örneklemi ve Yöntemi

Bu çalışma sayısal verileri ön gören nicel bir araştırmadan çok, bireyin davranışları ve tecrübelerini tanımlama gayesinde olup nitel bir araştırmayı içermektedir. Dolayısıyla yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanılması öngörülerek konuya ilişkin gözlem ve deneyimlerin teze aktarılması sağlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırma yapılacak olan konu ile ilgili katılımcılardan aynı türde bilgilerin bir araya getirilmesi gayesiyle yapılan bir görüşme türüdür. Yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler akademik çalışmaya kolaydan zora giden soruların sıralanmasıyla ve anlatıyı kolaylaştıran mantıksal bir bütünlük içinde aktarılacaktır. Tezde anlatılan teorik tartışma ve pratiğe dönük yansımaların değerlendirilerek somut öneriler sunması konuyla ilgili araştırma yapacak kişilere de katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Polat, 2022 s. 161).

Türkiye Cumhuriyeti içinde yaşayan göçmen ve mülteci vatandaşlar araştırmanın ana evrenini oluşturmaktadır. Bu ana evrenin örneklemi ise yarı

yapılandırılmış mülakat görüşmesinin gerçekleştirildiği 4 Suriye, 3 Afganistan, 1 Irak, 2 Afrika ve 1 Yemen ülkesinden gelen toplam 11 göçmen vatandaşın oluşmaktadır. Elbette ki yapılan mülakat görüşmesinde elde edilen bulgular ve yorumlar Türkiye'deki tüm göçmen ve mülteci vatandaşın durumlarını değil, mülakat görüşmesine katılım sağlayan kişilerin durumlarını yansıtmaktadır. Fakat görüşmeler sonunda elde edilen bulgular üzerinde yapılan araştırmalar ülkedeki tüm göçmen ve mültecilerin genel durumları hakkında önemli ipuçları edinmemize olanak sağlamaktadır. Elde edilen bulgular üzerinde yapılan değerlendirmeler görüşmeye katılanların doğru yanıt verdiği düşünülerek geçerli kılındığı belirtilmelidir. Göçmenlerin vermiş olduğu cevaplar ülkede hali hazırda uyum ve kamu politikalarının olmadığı anlamına gelmez. Dolayısıyla yapılan görüşmeler sınırlı veriler sunmaktadır. Buradaki asıl unsur, belgelerin ve dokümanların incelenmesidir. Bu belge ve dokümanlar tezin teorik kısmında ele alınmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda 7 demografik, 22 araştırma konusuyla ilişik göçmen vatandaşlara yöneltilecek toplam 29 soru bulunmaktadır. Bahsi geçen görüşmeler, araştırmacı tarafından gerek yüz yüze gerekse kitle iletişim araçları ile gerçekleştirilmiştir. Her görüşme 20-30 dakika sürmüştür. Yarı yapılandırılmış mülakat görüşmesine katılım göçmen vatandaşlar açısından düşüktür. Amaç edilen 20 kişilik görüşmenin 11'ü yapılmıştır. Bunun nedeni göçmen vatandaşların sınır dışı edilme korkusu olduğu düşünülmektedir. Çalışma üniversiteden alınan etik kurul izin belgesinin onayı çıkmasıyla başlanmıştır. Etik kurul izninin olmasıyla görüşme sağlanan göçmen vatandaşlar bir zorlamaya maruz bırakılmamıştır. Çalışma gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşmiştir.

3.3. Veri Toplama Süreci, Verilerin Analizi ve Sınırlılıkları

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulanabilmesi için belirlenen örneklem baz alınarak göçmen vatandaşlarının yaşadığı mahallelere gidilmiş, çalıştıkları iş yerlerinde ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Belirlenen örneklem yöneticileri ile görüşebilmek adına Göç İdaresi Başkanlığına gerekli dilekçeler verilmiş, gerekli yerlerden randevular talep edilmiş ve yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat görüşmesi esnasında katılımcıların izni dâhilinde ses kaydı alınmıştır. Görüşme uygulama aşamasında

bazı yöneticilerin iş yoğunluğu sebebiyle katılamamaları ve bazı göçmen vatandaşların sınır dışı edilme korkuları araştırmada uygulama güçlükleri yaşatan ve araştırmayı sınırlayan etkenlerdir. Günümüz Türk siyasal koşulları gereği göç konusunda bilgi almak zorlaşmış bir durumdadır. Nitekim Göç İdaresi Başkanlığına yapmış olduğumuz görüşme talebimizin kabul olmaması bu durumu destekleyici niteliktedir. Araştırmanın diğer bir sınırlılığı ise göçmen vatandaşlarımızın Türkçeye yeteri kadar hâkim olmayışı görüşmelerin uzamasına ve bazı soruların yanıtsız kalmasına sebebiyet vermiştir. Görüşme formu haricinde bazı eski kurum yöneticileri ile görüşme fırsatı elde edilmiş konu ile ilgili görüşleri ve önerileri alınmıştır. Tüm bu veriler toplanarak değerlendirilmesinin yapılması, anlamlı ve bağlantılı sonuçlara ulaşılması hedef edinilmiştir.

3.4. Alan Araştırması ve Sonuçları

Araştırmanın konusu olan kişi ve kurumlarla yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgular bu başlık altında incelenmektedir.

3.4.1. Araştırma Kapsamında Görüşme Yapılan Göçmenlere Dair Demografik Bilgiler

Tablo 1.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunda Yer Alan Demografik Bilgiler

Mülakat Yapılan Kişinin Ülkesi	Cinsiyet	Yaşı ve Eğitim Düzeyi	Medeni Hali	Varsa Eşi Nereli	Çocuk Sayısı ve Doğum Yeri	İşi ve Gelir Düzeyi
Suriye K1	Erkek	37- İlkokul Mezunu	Evli	Suriye	2 Çocuk Türkiye’de Doğdu.	Mermerci 25.000
Suriye K2	Erkek	40- İlkokul Mezunu	Evli	Suriye	7 Çocuk Hepsini Türkiye’de Doğdu.	Hurdacı- İnşaat 13.000
Suriye K3	Erkek	40- İlkokul Mezunu	Evli	Suriye	6 Çocuk 1’i Türkiye’de 5’i Suriye’de Doğdu.	Bakkal- 15.000
Suriye K4	Erkek	27-Lise Mezunu	Evli	Suriye	1 Çocuk- Türkiye’de Doğdu.	Tekstil- 20.000
Afganistan K5	Erkek	28- İlkokul Mezunu	Bekâr	Yok	Yok	Hayvancılık- 25.000
Afganistan K6	Erkek	20- İlkokul Mezunu	Bekâr	Yok	Yok	Hayvancılık- 25.000
Afganistan K7	Erkek	37- İlkokul Terk	Evli	Afganistan	2 Çocuk Afganistan’da Doğdu.	Hayvancılık- 25.000
Irak K8	Kadın	21- İlkokul Terk	Evli	Irak	1 Çocuk Irak’ta Doğdu.	Ev Hanımı- Eşi Hurdacı 15.000
Batı Afrika- Liberya K9	Erkek	35- Lisans Mezunu	Bekâr	Yok	Yok	Yabancı Müşteriler Temsilcisi- 20.000
Batı Afrika- Gana K10	Erkek	28- Yüksek Lisans	Bekâr	Yok	Yok	Tercüman ve Dış Ticaret 30.000- 50.000
Yemen K11	Kadın	18- Lise Mezunu	Bekâr	Yok	Yok	Öğrenci

Kaynakça: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Söz konusu görüşme yapılan kişilerle ilgili bilgiler bu başlık altında gruplandırılarak incelenmektedir. Katılımcıların 6’sının evli 5’inin bekâr olduğu görülmektedir. Evli olan katılımcıların hepsi çocuk sahibi olduğu görülmüş ve

çoğu doğumun Türkiye’de gerçekleşmiş olduğu analiz edilmiştir. Rastgele seçim yapılarak görüşme sağlanan katılımcıların %66’sının eğitim düzeyinin ilkokul olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyindeki durum yaptıkları işi ve kazançlarını etkilediği araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Türkiye’ye geldikten sonra iş sahibi olabilen göçmenlerin uyumu daha kolay gerçekleştiği tespiti yapılan diğer bir husustur.

3.4.2. Göç ve Göçmene Dair Boyutlar

3.4.2.1. Göçmenlerin Türkiye’ye Geliş Süreçleri

“*Sizi Türkiye’ye getiren süreçten söz eder misiniz?*” sorusuna 11 göçmen katılımcının 9’u ülkelerinde çıkan iç savaşı sebep gösterirken 2’si ülkelerindeki eğitimi yetersiz bulduğu için Türkiye’ye geldiğini belirtmiştir.

Göç olgusu Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne miras olarak intikal ettirilen bir durumdur. Kaybedilen topraklar sonrasında baskı altında hisseden, değişen koşullara uyum sağlayamayan insanlar daha iyi bir yaşam için umut yolculuklarına çıkmıştır. Araştırmanın bu evresinde geçmişten günümüze süreklilik arz eden göç olgusunun başlıca sebebi savaşlar olduğu düşünülmektedir. Aşağıda, Türkiye’ye geliş süreçlerini anlatan bir katılımcının sözlerine yer verilmiştir:

K11: ‘*Ankara’ya gelmeden önce kaçmamız gerektiğini tüm aile olarak biliyorduk ama içimizde korkuda vardı. Kültürümüze yakın bir yeri tercih etmeliyiz diye düşündük. Ancak verdiğimiz her kararı detaylıca düşünmemiz gerekiyordu. Ülkemizde yaşanan iç savaş düşünmemize fırsat vermedi. Allah kimseye bu durumu yaşatmasın. Geleceğimiz yeri yolda karar verdik. Arap ülkeleri kültürümüze ve dilimize daha yakındı. Ama ayrımcılığa maruz kalacağımızı düşünerek vazgeçtik. Arap ülkelere göre daha modern olduğunu düşündüğümüz Türkiye’ye geldik. Burada ikamet almak diğer ülkelere göre daha kolay. Geldiğimizde tanıdıkların desteğiyle kalacağımız bir ev bulduk.*’

Araştırmacı, göçmenlerin Türkiye’ye geliş nedenlerinin daha sonraki süreçte uyum süreçlerini etkilemekte olduğu sonucuna varmıştır. Ülkelerinde çıkan iç savaş sebebiyle ülkelerini terk eden göçmenler hazırlıksız ve zorunlu göç etme durumundadır. Dolayısıyla göç edilen yerlere uyum konusunda zorlanacakları aşikâr bir sonudur.

3.4.2.2. Göçmenlerin İstihdam Alanları ve Koşulları

Türkiye, güneyinde ve doğusunda çatışmanın yaşandığı bazı Asya ve Orta Doğu ülkeleriyle, batısında ise refah seviyesi yüksek Avrupa ülkeleri arasında kalan bir ülkedir. Araştırmacı tarafından göçmenlerin ülkemize geliş nedenleri olarak Orta Doğu’da yaşanan çatışmalar, ülkemizin Ege ve Akdeniz sahillerinin yasadışı geçişlere elverişli bir coğrafyasının bulunması ve Avrupa ülkelerine gitmek isteyen göçmenlerin köprü konumunda görmesi gibi sebeplerden ülkemizin göç hareketliliğinin merkezi konumuna geldiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla ülkemiz coğrafi konum sebebiyle birçok düzenli ve düzensiz göçmene ev sahipliği yapmıştır. Bu tespitler neticesinde katılımcılara **“Türkiye’de kaldığınız süre boyunca hangi şehirlerde kaldınız? Oturduğunuz şehri ve bölgeyi kendiniz mi seçtiniz? Bu seçimde neye dikkat ettiniz?”** sorusu sorulmuştur. Soruya 11 katılımcının 9’u sadece Ankara cevabı vermişken Eğitim amaçlı gelen 2 katılımcının birden fazla şehirde bulunduğu ifade edilmiştir. Seçimlerinde etken olan sebebin çoğu katılımcı tarafından Ankara ilinin iş imkânının daha fazla olduğunu belirtilirken diğer katılımcıların çevre ve akrabanın il tercihlerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Katılımcılara yerleşme süreçlerinde yaşadıkları bölgeyi seçerken dikkat ettikleri hususlar sorulduğunda kiraların uygunluğu, işyerlerine yakın olma ve tanıdık çevrelerine yakınlık gibi sebeplerin ifade edildiği görülmüştür.

“Ailenizle birlikte mi geldiniz/yaşıyorsunuz?” sorusuna 11 göçmen katılımcının 6’sı ailesiyle geldiğini 5’i tek geldiğini belirtmiştir. Tek gelen bireylerin birkaçı yaşam koşullarını iyileştirip ailesini getireceğini birkaçı ise evlilik yoluyla kendisinin aile kuracağını ifade etmiştir. Araştırmacı tarafından göçün aile tipleri üzerinde rolü olduğu düşünülmektedir. Göç öncesinde birlikte yaşayan ailelerin göç sonrasında bir parçalanmaya (ayrılma, vefat) neden olduğu düşünülmektedir. Göç sonrasında aileye yeni katılan bireylerin ise aile tipini geniş aile tipine dönüştürdüğü araştırmacı tarafından analiz edilmektedir. Ailesiyle gelen göçmenlerin uyumu tek başına gelen göçmenlere göre daha zor bir durumdur. Aile fertlerinin her birinin farklı anlamlarda yaşamış oldukları sıkıntı uyum süreçlerinde de sıkıntıya düşüreceği araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

“Kaç yıldır Türkiye’de ikamet ediyorsunuz?” sorusuna 11 katılımcının verdiği ortalama cevabın 9 sene olduğu tespit edilmiştir. Göçmen vatandaşların uzun süreli göç ettikleri yerde kalmalarının ülkeye uyum sağlayabildikleri ve kendi ülkelerinden daha iyi bir yaşam koşulu içinde bulunmalarından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Çoğu katılımcının savaş gibi bir sebebin etkilerinden uzaklaşmak için yaptığı göç olgusunun ülkemizdeki iyi yaşam koşulu, özgürlük gibi nedenlerle sürecin katılımcılar tarafından uzatıldığı tespit edilmiştir.

3.4.2.3. Göçmenlerin Yaşama Dair Yansımaları ve Dil Boyutu

“Türkçeyi biliyor musunuz? Ne düzeydedir? Ne kadar süre içerisinde öğrendiniz?” sorusuna katılımcıların hepsi orta düzeyde bildiklerini ifade etmiştir. 1-3 yıl içinde öğrenme süreleri olduğunu belirtmişlerdir. Türkçeye daha önceden yatkınlığı olan göçmenlerle olmayanlar arasında uyum süreci açısından farklılıklar olmaktadır. Türkçeye hâkim olan göçmenlerin daha çabuk uyum sağlamış oldukları araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

“Gündelik yaşamınızda hangi dili daha çok kullanıyorsunuz?” sorusuna 11 Katılımcının 4’ü Türkçeyi gündelik yaşamda kullanırken diğer 6 katılımcı ülkelerinde kullanmış olduğu Arapça, Farsça ve Hausa dilini gündelik yaşamda kullandıklarını belirtmiştir. Bu durum göçmen vatandaşların kendi dillerini ve kültürlerini kaybetmek istemediklerini düşündürmektedir.

“Türkiye’deki yaşamdan memnun musunuz? Geri dönmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna 11 katılımcının 2’si memnun olduğunu ve geri dönmek istemediğini belirtirken 6 katılımcı memnun olmalarına rağmen ülkelere geri dönmek istediklerini belirtmektedir. Ülkelerindeki iç savaş hali yaşamı kalitesizleştirdiği ve işlerini elinden aldığını ancak şartların olgunlaşması ve savaşın bitmesi halinde geri dönmek istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan 2’si ise Türkiye’deki yaşamdan memnun olmadığını ve ülkelere geri dönmek istediklerini belirtmiştir. Aşağıda Türkiye’deki yaşamdan memnun olmayan bir katılımcının cümlelerine yer verilmiştir:

K7: “Buradaki yaşamdan memnun değilim çünkü herkesin kendi ülkesi iyidir. Orda doğdum orda büyüdüm. Başka bir ülkede göçebe bir yaşam herkes için zordur. En kötüsü bile olsa dediğim gibi herkesin kendi ülkesi iyidir.”

3.4.3. Göçmenlere Yönelik Politikalar İle İlgili Boyutlar

3.4.3.1. Göçmenler Gözünden Sosyal ve Mali İmkânlar

“Türkiye devleti size ne tür imkânlar sağladı? (Dil öğrenme, sosyal güvenlik, eğitim, toplumsal hayata katılım, iş vb.) Bu imkânlar yeterli midir?” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda 11 katılımcının 6’sı imkânları yeterli bulduğunu ancak katılımcıların 2’si zaman geçtikçe sunulan imkânların kalmadığını, sağlanan imkânların çoğunu ise çocuklarına eğitim hakkı olduğunu belirtmiştir. Kalan 5 katılımcının imkânlar konusunda Türkiye devletinin taraflarına bir imkânda bulunmadığını ve kendi imkânları çerçevesinde her şeyi yapmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Verilen cevaplar neticesinde imkânların yeterli düzeyde görülmediği konusunda olumsuz görüşlerin hâkim olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan alıntılar yapacak olursak;

K9: *“Lise yıllarımda oturma iznim olduğu için eğitimimiz boyunca rahattık. Rahatça gezebildik. 2012 yılında bazı dernekler dil konusunda yardımcı oldu. Bu dernekler bizi Türkiye’nin tarihi yerleri ve turistik yerlerine geziler düzenleyerek götürdü. Bu geziler sayesinde Türk vatandaşlarla sosyal ve kültürel anlamda kaynaştık. Bu durum dil öğrenmemizde katkı sağladı. Sosyal güvenliğimi de sağladılar. Bazı kabalıklar sokakta var ancak hayatımı hiç bir zaman tehlikeye sokacak bir durumla karşılaşmadım. Bu söylediklerime ancak iş konusunu dâhil edemem. İş imkânını bizler için hep sıkıntılı bir konu olmuştur. ”*

K10: *“Benim açımdan eğitimim sürecimde burs olanağı sağladı. Ancak kendi kültürlerimizi sergileyebilirdik eskiden şimdi bu pek mümkün değil. Eskiden kültür tanıtım programları olurdu ve kültürler arası bir etkileşim sağlanırdı. Şimdi bu programlar yapılmıyor. Bu Türklerin bizi anlamaya bizim kendimizi ifade etmemizde iyi olurdu. Ve kaynaşmamızı da sağlardı. Şuanda bir kültürü tanıma merakının kalmadığını düşünüyorum. Çünkü ne devlet ne sosyal kuruluşlar bu tarz programlar düzenlemiyor. Millet olarak da bir istek ve talep görmüyorum. Dil olarak yardımcı oldular.”*

Türk devletinin sağladığı ekonomik, sosyal ve kültürel olanaklardan faydalanan göçmenlerin uyum düzeyi daha yüksektir. Göçmenlerin vermiş olduğu cevaplarla, göçmenlere imkân sağlanmadığı anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla yapılan görüşmeler sınırlı veriler sunmaktadır. Buradaki temel unsur,

belgelerin ve dokümanların incelenmesidir. Bu belge ve dokümanlar tezin birinci ve ikinci bölümü olan teorik kısımda ele alınmıştır.

“Türkiye’de size sağlanan eğitim ve sağlık gibi haklardan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile eşit bir şekilde yararlandığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna 11 katılımcıdan 5’i eşit olduklarını ifade ederken 6’sı eşit olmadıklarını ifade etmiştir. Eşit olduğunu düşünen bir katılımcı ise sunulan imkânların Avrupa fonundan karşılandığı ve bu şekilde eşitliğin sağlandığı belirtmiştir. Eşitliğin herkese aynı şekilde davranmaktan ziyade herkese aynı özeni göstermekten ibaret bir kavram olduğu araştırmacı tarafından tespiti yapılmıştır.

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan alıntılar yapacak olursak;

K5: *“Eşit değiliz şuan hastaneye gitsek bakmıyorlar. Özel hastanede para vermemiz gerekiyor. Bence biz diğer göçmenlerle bile eşit değiliz Suriye vatandaşlarına sağlanan haklar bize sağlanmıyor. ”*

K8: *“Evet eşit gibiyiz ücretler falanda aynı gibi otobüslerde fazla bir zam yok bize. Farklılık olan yerlerde de susmayı tercih ediyoruz çünkü yabancıyız ve haklı olduğumuz bir konuda bile haksız olabiliriz diye çekiniyoruz. Kimliklerimiz olduğu sürece sıkıntımız yok.”*

K9: *“Doğru söylemek gerekirse eşit olduğumuzu düşünmüyorum çünkü her ülke kendi vatandaşlarını ön planda tutmak zorunda. Ama bizim avantajlarımız şu şekilde var biz iki üç dil bildiğimiz için iş imkânlarımız Türk vatandaşlarına göre daha fazla. Sağlık konusunda değişiklikler olmadan önce okurken her hastaneye gittiğimizde ilaca bile para vermiyorduk ancak okul bitti ve SGK karşılamamaya başladı özel sigortalıyız ve muayene ücretlerini bile biz cebimizden karşılıyoruz.”*

K10: *“Evet düşünüyorum bu konuda biz evet muayene ücreti ödüyoruz ancak Türk vatandaşı da ödiyor. Devlet bursu ya da vakıfla geldiysen sisteme katılım sağlayıp aynı haklardan yararlanıyoruz. Ancak okul bittiğinde prim ödenmediği için kesilip özel sigortalı oluyoruz. Öğrenciyken sıkıntı yok aynı ancak bittiği an aynı haklardan yararlanamıyoruz.”*

“Ülkemiz istihdamınız için oluşturmuş olduğu barınma koşullarını yeterli buluyor musunuz?” sorusuna 11 katılımcının tamamı barınma koşullarını yeterli bulmadıklarını ve kendi imkânları doğrultusunda bir yere yerleştiklerini belirtmiştir.

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan alıntılar yapacak olursak;

K3: “Kıralar fazla ve ben gecekonduya yerleşmek zorunda kaldım yeterli değil.”

K9: “Barınma için bize bir imkân sağlanmadı sadece eğitime gelenler için kyklardan yararlanabiliyorsun. Eğer devlet aracılığıyla gelersen bu geçerli tek başına gelen göçmenler bu hakların hiç birinden yararlanamazlar. Ben liseden sonra kendim üniversiteye devam ettiğim için yararlanamadım.”

Göçmen sayısının artmasıyla beraber sorunlar daha görünür hale gelmektedir. Başlıca sorunlardan biri ise konut sıkıntısıdır. Konut sorunu göçmenlerin hem temel gereksinimi hem de entegrasyon sürecinin sağlıklı ilerlemesi için önemli bir husustur. Konut sektöründe kira yardımı vs. durumların yaşanmadığı gibi sosyal konutların üretimi de yapılmamaktadır. Araştırmacı görüşme yaptığı katılımcılarda barındıkları yerlerde ciddi bir kalite sorunu yaşandığını tespit etmiştir. Depo, hayvan barınakları gibi yerlerin kiraya verildiği ve kiraların yüksek olmasıyla birden fazla ailenin birlikte yaşamaya mecbur kaldığı görülmüştür. Dolayısıyla göçmenlerin belli bölgelerde bir araya geldiği ve kendi içlerinde gettolaştıkları görülmektedir. Bu durum uyum sürecini olumsuz etkilemekte ve mekânsal bir ayrılmaya yol açtığı araştırmacı tarafından tespit edilmektedir.

3.4.3.2. Yapılan Politikaların Göçmen Vatandaşlar Üzerindeki Etkileri

“Türkiye’nin göçmenlere yönelik politikalarını yeterli buluyor musunuz?” sorusuna 11 katılımcıdan 10’u yapılan politikaların yetersiz olduğunu ifade ederken 1 katılımcı yeterli bulduğunu belirtmiştir. Yetersiz bulan çoğu katılımcı iş konusunda politikaların eksik kaldığını ve maaşlarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Göçmenlere yönelik politikadaki bu yetersizlik katılımcıların yaşam koşullarını düşürmek zorunda kaldığı araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan alıntılar yapacak olursak;

K6: “Devlete karşı boynumuz kıldan ince ancak yeterli değil sadece kamp alanlarında yardım ediliyor. Bizlere edilmiyor.”

K7: “Televizyonda izliyorum bazı siyasetçiler bizim durumumuza acıyor bazıları da ülkemizden gitsin diye bakıyor bu fikir ayrılığı ile bir politika yapılamıyor.”

K9: “Doğru söylemek gerekirse yeterli değil ve iyi bir politikaya da sahip olmadığını düşünüyorum. Çünkü Türkiye her yerden her zaman göçmen alıyor ancak bu öğrencileri ya da göçmenleri alırken düşünmüyor %50’si Türkiye’de kalacak ve sonrasında ne olacağı belli değil. Türkiye’deki üniversiteler gibi kendi ülkemde üniversite olsaydı zaten gelmeyi düşünmezdim. Ancak okumaya gelen kişiler Türkiye’de okullarını bitirdiklerinde iş bulma konusunda zorlanıyor. İkamet izni alamıyoruz eğitim bitince ikamet izninde bitiyor ve kaçak olarak kalmak zorunda kalıyoruz. Ya öğrenci olacağız ya ülkemize döneceğiz. Bizler bu ülkeye yeni bir hayat geçirme umuduyla geldik ancak eğitim bitince oturma izni alamadığımızda tüm sıkıntılar başlamış oluyor. Ben eve boş gitmek istemiyorum biraz çalışıp birikim yapıp gitmek istiyorum ancak buna imkân sağlanmıyor. Oturma izni yoksa işte yok. Kaçak işçi kimse çalıştırmak istemiyor. Hükümetin cezası var bu konuda. Benim kiram var yemeğim var çalışmam gerek ama bu konuda bir politika yok açıkçası. ”

K10: “Bence kurallar var. Uluslararası arenada Türkiye önemli bir ülke konumunda Avrupa birliğinde vs. insan hakları konusunda da önemli bir yerde kurallar var ama uygulaması zor. Bu hakları gerçekten uygulayacak merci ne yapıyor. Türkiye’nin sorunu şu kurallar var haklar var ancak ne kadarı uygulanıyor. Ne kadarı eşit şekilde uyguluyor. İkinci olarak da çok duygusal ve kişisel bir bakış açısıyla yaklaşan bir Türkiye var. ”

“Göçmenlere yönelik Türkiye’nin hangi politikaları gerçekleştirmesini istersiniz?” sorusuna 11 katılımcının hepsi vatandaşlık almak istediklerini belirtmiştir. Araştırmacı oturma izni konusunda var olan politikaların geliştirilmesi gerekliliğinin göçmenlerin ortak talep ettikleri bir konu olduğunun tespitini yapmıştır.

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan alıntılar yapacak olursak;

K1: “Kimlik verdiler. Ama kaydım yok. Suriye’den de isteyemiyoruz nüfus memurlukları kapalı. İkametimiz yok. Olmadığı içinde başka yere gidemiyoruz. Çocuklar burada doğdu ancak Türkiye cumhuriyeti vatandaşlığını vermediler. Verselerdi çocuklarım okula başlamakta sıkıntı çekmez ve ayrımcılığa maruz kalmazlardı. Bu düzenlemenin yapılması iyi olurdu. ”

K3: *‘‘Eskiden Suriye’de yaptığım mesleğim terzilikti ancak burada kendi mesleğimi yapamıyorum. Ne iş bulursak ona razı kalıyoruz. Bu yönde bir politikanın olmasını isterdim.’’*

K5: *‘‘Sürekli burada kalma niyetinde değiliz kaçak çalıştığımız için rahat bir yaşamımız yok. En azından bir süre verilse bize çalışıp ülkemize geri dönmemiz için bu şekilde rahatça çalışırız. Ve kaçak çalışmak durumunda kalmayız.’’*

K7: *‘‘Kaçak olarak gelen göçmenlere Türk vatandaşları tarafından zulüm yapıldığını görüyorum bunun olmamasını isterdim. Sırf zulümden kaynaklı ölümle sonuçlanan birçok durum var. Bu durumun son bulmasını istiyorum.’’*

K8: *‘‘Kıralar biz yabancıyız diye olduğundan çok zam yapmasınlar ya da hayat çok pahalı zaten ve bu zamlarla biz hiç bir şekilde bir şey alamayacağız.’’*

K9: *‘‘Göçmenler farklı mülteciler ve eğitim için gelen kişiler farklı değerlendirilmesi gerek. Benim gibi gelen insanlar eğitim mesela Türklerle aynı bölümü okudum. İş başvurusu konusunda bir çatışma olmaması için Türk vatandaşlar bizden önce tercih ediliyor. Bizlere bu imkânı sağlamıyor çünkü kendi vatandaşı işsiz kalacak bu seferde. Ancak bizim ikametimiz kolaylaştırsalar iş imkânımızda kolaylaşır aynı maaşı almayalım ama en azından bir işimiz olsun. Türkiye’de bir şirket yabancı birine çalışma izni alabilmesi için en az beş Türk çalıştırması gerekiyor. Ve yabancılar için çalışma izni çıkartması için bir kişinin maliyeti 3000-4000’ken Türkler için çalışma iznine 500 TL ödüyor. Birde çoğu yabancı sigortası olmadan kaçak çalışıyor. Türkiye hükümeti kaybediyor. İkamet iznim olmasına rağmen sigortasız çalışıyorum çünkü bunun için Türk vatandaşı olmam gerekiyor. Her yabancı Türkiye vatandaşı olmak istemez ki. En azından ikamet izni olanlara yararlandırırsa bizlerde polisten korkmadan rahatlıkla işimizi yaparız.’’*

‘‘Türkiye’nin göçmenlere yönelik entegrasyon politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Yeterli düzeyde midir?’’ sorusuna 11 katılımcının 8’i yeterli bulduğunu 2’si entegrasyon politikası hakkında bir bilgisinin olmadığını 1’i ise Türkiye Cumhuriyeti’nin entegrasyon politikaları için bir zeminin olmadığını belirtmiştir. Yeterli bulan 8 katılımcı ülkeye geldiklerinde Türk vatandaşından yardımlar gördüklerini ancak bu durumun Türk insanıyla alakalı olduğu devletin bir politikasından haberlerinin olmadığını belirtmiştir. Aşağıda, entegrasyon politikaları için ülkenin yeterli zemine sahip olmadığını düşünen bir katılımcının sözlerine yer verilmiştir;

K6: “Türkiye hali hazırda uyum politikası konusunda da millet olarak zemini hazır değil. Çünkü sadece düzenlemeye gidiliyor ancak uygulamaya göre bir denetim yoksa bu zeminin hazır olmadığını gösteriyor. Hâlihazırda fabrikalarda şirketlerde hiç bir göçmen rahat bir şekilde kanunen çalıştığı yok. İstersen en donanımlı eğitime sahip bir göçmen olsun vasıfsız bir Türk vatandaşının yanında sen ikinci plandasın. Ve her türlü mobinge maruz kalıyorsun. Maaş konusunda uluslararası hukukta geçen ibare Türk vatandaşının üç katını almalıyız çünkü sigorta primimiz vs. den kaynaklı. Türkiye’de bu kanun var ancak uygulamada sıfır. Hatta tam tersi vasıflı bir göçmen askeri ücretinde altında aldığı oluyor.”

Yapılan görüşmeler neticesinde katılımcıların kendi mesleklerini Türkiye’de icra edememesi, kiraların göçmen vatandaşlara yüksek oluşu, kimliklerinin olmaması dolayısıyla beraberinde gelen ayrımcılık, kaçak yaşam ve işsizlik gibi birçok sorunun kaynağını göçmenler politikaların yetersiz olmasına bağlamışlardır. Bazı katılımcılar tarafından var olan politikaların uygulamada denetimi sağlanmadığı için politikalar anlamında eksik kalındığı tespit edilmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan tespitte göçün birden fazla farklı tanımını yapmak mümkündür. Bunun nedeni bireylerin farklı biçimlerde göçü yaşayıp topluma yansıtmasıdır. Farklı tanımların mevcut olması katılımcıların ülkeden isteklerini çoğaltmakta ve bu yönde politikaların gerçekleşmesi beklenmektedir. Dolayısıyla hem küresel hem de ülkenin değişen göç hareketliliği çerçevesinde gerekli politikaların ve kurumsal düzenlemelerin yapıldığı tezin teorik kısmında da bahsedilmiştir. Görüşmelerde katılımcılar tarafından bahsedilen politikadaki yetersizlik elbette ki dikkate alınmalıdır. Ancak görüşmeler neticesinde politikaların hiç olmadığı gibi bir tutuma sahip olmak yanlış olacaktır. Türk kamu yönetimi hususunda göç politikaları ilgili kamu kurum ve kuruluşlarla gerekli çalışmaları yürüttüğü görülmektedir. Türk kamu yönetimi bağlamında göç yönetimi merkezi ve yerel düzeyde faaliyetlerini sürdürme gayesi içerisinde olduğu yapılan araştırmalarla birlikte tezin teorik kısmında ifade edilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan çalışmalar neticesinde politikaların ve düzenlemelerin var olduğu ancak yapılan görüşmelerin bir sonucu olarak uygulamada yaşanan aksaklıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Uygulamada yaşanan sorunlara çözüm üretilmesi durumunda göçmenlere yönelik sorunların belli ölçüde ortadan kalkacağı düşünülmektedir.

3.4.3.3. Göçmenlerin Ülke Vatandaşları ile ilişkileri ve Uyum Konusu

“Türkiye’de göçmenlere yönelik olumsuz bir tutum olduğunu düşünüyor musunuz? Ayrımcılığa maruz kaldınız mı?” sorusuna 11 katılımcının 10’u olumsuz bir tutum ve ayrımcılığa maruz kalmadığını 1’i olumsuz davranışlarla karşılaştığını ancak buna alışmış olduğunu belirtmiştir. Aşağıda, olumsuz tutum ile karşılaşan katılımcının ifadelerine yer verilmiştir.

K9: *“Türkiye böyle bir ülke değil sadece bizim için düzenli bir politikası yok. Bu karıştırılmamalı. Yardım etme ve göçmenler üzerine yapılacak politikalar karıştırılmamalı. İnsanlar bana yardımcı oluyor. 4 yıl burada okudum. Okurken insanların tutum davranışları çok iyiydi. Ancak hükümet benim okulum bittikten sonra ne olacak bir politikası yok. Geri dönmezsem ne olacak. Getirdin beni okuttun ne olacak. Avrupa için bu önceden belirlenen bir şey. Avrupa göçmen alırken ülkemize ne faydası olacak sorusu öncelikli. Ancak burada bu yok. İş imkânı sağlansın maaşlar düşük olsun ama böyle bir politika var olsun yok olmasın”*

K10: *“Başkası bunu anlatır ama ben buna alıştım. Sokakta tenime dokunarak boyamı diye sormuşlardı. Otobüse girdiğimde sanki kokuyoruz gibi burnunu kapatanlar bizden kaçanlar ve arkamdan seslenişler bu gibi durumlar yaşadım. Ancak zaman geçtikçe bu durumu aştım.”*

“Türkiye’ye gelen göçmenlerin Türkiye’ye zamanla entegre olduğunu düşünüyor musunuz?” Sorusuna 11 katılımcının 8’i zamanla entegre olduklarını belirtirken 2’si bunun aksini düşündüğünü belirtmiştir. Zamanla entegre olduklarını düşünen katılımcılar kendi ülkeleriyle Türkiye’de var olan kültürü benzettiğini bu yüzden bir zorluk yaşamadıklarını belirtmiştir. Aşağıda zamanla entegre olmadığını belirten bir katılımcının sözlerine yer verilmiştir.

K10: *“Zamanla bir uyum sağlandığından değil mecbur olduklarından uyum sağlıyorlar. Göçmenler gerçeği söylemekten bile korkar haldeler acaba ülkeme geri gönderilir miyim korkusundan her şeyden memnunmuş gibi gözüken göçmenler var.”*

“Türkiye’ye gelen göçmen gruplarda en kolay entegrasyonu hangi grup gerçekleştirmektedir? (Yaşlılar, Gençler, Çocuklar)” sorusuna 11 katılımcıdan 5’i çocuklar 3’ü yaşlılar 3’ü ise gençler cevabını vermiştir. Bazı çocukların Türkiye’de doğmuş olması, içlerindeki safi duygularla yaklaşımları ve yetişkinlerin yaşamış olduğu travmalara maruz kalmamaları katılımcıların çoğu

cevabının çocuk olmasının nedeni olarak görülmüştür. Yaşlıların zamanının çoğunu evde geçirmesinden kaynaklı bir zorluk yaşamamaları diğer katılımcıların yaşlı kategorisini seçme nedenidir. Genç kategorisini seçen katılımcıların nedeni ise gençlerin iş ortamlarında daha çok bulunmaları onların zamanla uyumunu hızlandırdığı düşüncesindendir.

“Ülkemizde topluma uyum konusunda yaşamış olduğunuz sosyal ve kültürel problemler nelerdir?” sorusuna 11 katılımcının hepsi sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. 5 katılımcı sorun yaşamama sebebi olarak kültürel anlamda kendi ülkeleriyle Türkiye’yi benzeştirmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. 4 katılımcının sorun yaşamasının nedeni ise sosyal yaşamlarının olmaması, sadece iş ve ev arasındaki yaşam döngüsünden kaynaklı olduğu için bir problem yaşamadıkları katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Diğer 2 katılımcı ise sokakta yaşanan kabalıklar ve dil sıkıntısı çektiğini belirtse de bu durumun bir problem olarak nitelendirmek istemediklerini açıklamışlardır.

“Ülkemizde göçmen kadınlara ve çocuklara karşı tutum ve davranışları nasıl değerlendiriyorsunuz? Uygulanan tedbirlerden ve çalışmalardan haberiniz var mı? Katılım sağladığınız bir program var mıdır?” sorusuna 11 katılımcının 8’i kadın ve çocuklara karşı olumlu bir tutumun olduğundan bahsederken 3’ü tutum ve davranışların iyi olmadığını ifade etmiştir. İyi bir tutum sergilenmediğini düşünen bu 3 katılımcının aşağıda sözlerine yer verilmiştir;

K8: *“Çocuklarım dışlanıyor sen buradan değilsin diye aslında okullarda Türk çocuklarına da bu eğitim verilmeli kadınların taciz konusunda haberlerde de gördüm ve bir tedbirin olduğunu görmüyorum. ”*

K9: *“İkiye ayrılıyor bu konu aslında. Türkiye’ye farklı amaçla gelen kadınlar ve mülteci olarak gelen kadınları aynı değerlendirmemek lazım. Bir arkadaşım bu konu üzerinde makale yazdı. Başka amaçla gelen kadınlar yüzünden mülteci olup kaçak gelen kadınlara genelleme yapılıyor. Ve bu konuda kadınlar çekingen. Türkler için çalışmalar var belki yabancılar içinde vardır ama benim haberim yok. ”*

K11: *“Kötü bir tutum var burada. Fark edildiği anda göçmen olduğumuz yandan bakan laf atan sürekli bu şekilde bir muamele var. Çalışmalardan haberim yok. ”*

Yapılan görüşmeler neticesinde sokakta kabalıklara maruz bırakılanlar uyum sağlamaya mecbur hissedenler ve sosyal yaşamı iş ve ev arasında geçen göçmenlerin uyum konusunda sorun yaşadığı aşikârdır. Yapılan araştırmalarda hem teorik hem pratik bilgiler ışığında uyumun istenilen düzeyde olmadığı gözler önündedir. Göç hareketliliğinin karmaşık yapısının yanında eşitlik, insan hakları ve kabul görme gibi birçok durum söz konusudur. Araştırmacı tarafından yapılan tespitite uyum ve kabul görme anlamında öngörülen politikaların yapılması, hem vatandaşlara hem de göçmenlere birlikte yaşama kültürünün verilmesi ve ikamet izni için gerekli yasal alt yapının hazırlanması öngörülmüştür. Elbette ki yapılan görüşmeler de Türk insanının misafirperver tutumu da yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak uyum ve kabul görme konusunda eksikliklerin olduğu da atlanmaması gereken bir konudur.

3.4.3.4. Göçmenler ve Yasal Haklar Çerçevesi

“Göçmen olarak bulunduğunuz ülkede ne gibi yasal haklara sahipsiniz? Hangi haklardan mahrumsunuz?” sorusuna 11 katılımcının 6’sı kendisine sağlanan yasal hakları bilmediğini ifade ederken 5 katılımcı farklı yasal haklardan bahsetse de ortak olarak kendilerine sağlanan yasal hakları kullanamadıklarını ve hep sınırlama getirildiğini öne sürmüştür. Aşağıda yasal haklarını kullanamayan katılımcıların sözlerine yer verilmiştir;

K4: *“Yaşama hakkına sahibim. Ancak burada kiralar çok yüksek ve başka yerde ev almak istesem göç idaresi yazmıyor. Seyahat için izin belgesi vermiyor yasak. Abim Bursa da yaşıyor ve şehirlerarası izin yok. Ben tekstille uğraşıyorum. Ancak Bursa ’dan kumaş alamıyorum.”*

K6: *“Hakkımız var ama uygulamada kimse bunu sağlamıyor. Oturma izni vermiyor okula gidemiyoruz. Çalışamıyorum gezemiyorum bu haklardan mahrumum.”*

K8: *“Bilmiyorum haklarımı. Kimliğimin süresi işlediği sürece hastaneye gidebilirim. Ya da sokakta polisten kaçmak zorunda değilim kimliğim bana bu hakları sağlıyor.”*

K9: *“Çalışma hakkım var eğitim var mahrum değilim ancak bunlar oturma izni hakkı alamadığımızda sınırlamalar getiriliyor.”*

K10: “Yaşadığım bir sıkıntıda avukata bile gitsem haklarımı savunacak bir merci yok burada. Ne olursa olsun kendi vatandaşlarına öncelik tanıyor. Bir göçmen hakkını %1 derece de belki alabilir diye düşünüyorum. ”

Yapılan görüşmeler neticesinde göçmenlere sağlanan hakların uygulamada yetersiz kaldığının tespiti araştırmacı tarafından yapılmıştır. Görüşmelerde yasal haklarından haberdar olan göçmenlerin ise bu hakları kullanamadıklarını bir sınırlamaya maruz bırakıldıkları ifade edilmiştir. Ülke vatandaşlarına sağlanan öncelik göçmenlerin yasal haklarının önüne geçtiği yapılan görüşmelerle tespit edilmiştir.

3.4.3.5. Göçmenlerin Ülkemize Katkısının Boyutları

“*Bulunduğunuz ülkeye ne gibi katkılarınızın olduğunu düşünüyorsunuz?*” sorusuna 11 katılımcının 6’sı işgücü anlamındaki katkılarından bahsederken 3’ü yapmış oldukları alışverişler ile ülke ekonomisine bir katkıda bulunduğunu belirtmiştir. 2 katılımcı ise hiçbir katkısının olmadığını ifade etmiştir. Aşağıda, bir katılımcının sözlerine yer verilmiştir;

K2: “*kendim alışveriş yaparak bir katkı sağlıyorum. Ancak başka yok çünkü sigortalı çalışmıyorum ve devletin bir payı olmuyor. Katkı sağladığımı düşünmüyorum. ”*

Türkiye’ye gelen göç yoğunluğu ülkeye yük olduğu kadar pek çok akademisyen, doktor, mühendis gibi insanlara da ülkemizin kapısını açmıştır. Fakat ülkede ki politikaların uygulamada ki yetersizliği ülkemize sığınan bu kişileri Batı ülkelerine göç etmelerine olanak tanıdığı yapılan görüşmelerle tespit edilmiştir. Göçmenlerin ülkede ki varlığı birçok sorunu yanında getirir de beşeri sermaye ve ekonomik büyümeye katkı sağladığı yadsınamaz bir durumdur.

3.4.3.6. Göçmenlerin Kamu Kurumlarına Erişimi

“*Göçmen derneklerine üyeliğiniz var mıdır? Entegrasyon sürecinde rolleri nelerdir?*” sorusuna 11 katılımcının hiç biri göçmen derneklerine üyeliklerinin olmadığını belirtmişken 6 katılımcı derneklerin varlığından da haberdar olmadıklarını ifade etmiştir. Aşağıda, derneklerin varlığından haberdar olan birkaç katılımcının sözlerine yer verilmiştir.

K9: “Üyeliğim yok ancak katılım sağlamıştım. Aktif olmadım. Bildiğim ve haberimin olduğu dernekler olarak İHH, Muradiye Türk gençlik bu dernekler özellikle farklı kültürlerin bir arada daha kolay yaşayabilmeleri için destek oluyorlar ilim yayma derneği de var burada kaldım. Para alıyorlar bizden ancak Türkiye’ye gelen yabancılar daha kolay yaşayabilmesi için çalışıyorlar. “

K10: “Bu dernekler gerçekten çok önemli ilim yayma, Muradiye İHH UDEF gibi Hüdaî vakfı gibi bu saydıklarım gerçekten sahip çıkıyor ve yardımlaşma var bu dernekler olmasa çok daha kötü bir profil olurdu.”

“Türkiye’de İstek ve taleplerinizi iletebilecekleriniz bir merci var mıdır?”

Sorusuna 11 katılımcının ortak cevabı olarak kaymakamlığa, polise ve bir tanıdığa giderek sıkıntılarını çözdüklerini ifade etmişlerdir. Göçmenlerin bir kuruma başvurmak istememelerinin nedeni olarak göçmenlerin sınır dışı edilme korkularının bulunduğu araştırmacı olarak tespiti yapılmıştır. Aşağıda, bazı katılımcıların sözlerine yer verilmiştir;

K4: “Ailemle çözmeye çalışıyorum sadece kimlik sıkıntısında göç idaresine gidiyoruz onun dışında tüm sıkıntılar ailemiz birlik olup çözmeye çalışıyoruz. “

K9: “Göç idaresine giderim. Yabancılar için polis vs. olmasını da isterdim. Bu gibi dairelerde yabancıların olmasını isterdim. Bizi daha iyi anarlardı. Polise jandarmaya da bir sıkıntım olursa gözüm kapalı giderim.”

K10: “Yok. Göç idaresi yardımcı olduğunu da hiç düşünmüyorum. “

Dernekler göçmenlerin temel gereksinimlerini gidermek sosyal hakları konusunda bilinçlendirmek ülke vatandaşları arasında uyumu sağlama noktasında önemli bir yere sahiptir. Alanda çalışan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında da bir köprü konumundadır. Dolayısıyla göçmen vatandaşlar açısından önemli bir yerdeyken görüşme yapılan katılımcıların hiçbirinin derneklere üye olmaması göze çarpan bir husustur. Bu konuda ülkemize göç eden vatandaşların bilgilendirilme yapılmasının gerekli olduğu araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Görüşme uygulama aşamasındayken konuyla ilgili uzman görüşleri alınmak amacıyla Göç İdaresi Başkanlığına başvurulmuştur. Araştırmacının istek ve talepleri dilekçe yöntemiyle iletilmiş ancak dilekçe cevabı yasal süreci aşmıştır. Alo 157 Yabancılar İletişim Merkezi ile görüşülmüş ancak sonuç alınamamıştır. Araştırmacı tarafından Göç idaresi Başkanlığına yapılmış

olan her türlü girişimin yanıtsız bırakılması göçmen vatandaşların taleplerini nasıl iletecekleri konusunda olumsuz bir izlenim bırakılmasına neden olmuştur. Yapılan görüşmeler de katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesinde sorunlarına kurumlar vasıtasıyla değil tanıdık kişilerde çözüme kavuşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu konuda gerekli bilgilendirmelerin ve eğitimlerin sadece vatandaşlara değil ilgili kurum ve kuruluşlara da verilmesinin gerekli olduğu araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

SONUÇ

Dünya tarihinde sıkça göç olgusuyla karşılaşmaktadır. Siyasal, coğrafi, kültürel ve toplumsal birçok değişime sebep olan göç olgusunun kendine ait sebepleri ve pek çok türleri vardır. Göçmen vatandaşlar ise ya zorla ya da kendi istekleriyle bulundukları yerden başka yerlere giderek göç etme eylemini gerçekleştirmektedir. Yaşanan değişimin aktörü olan göçmenler aynı zamanda bu değişimden de en çok kendisi etkilenmektedir. Bu çalışmanın başlıca konusunda uyum kavramı vardır. Bu ifade kısaca yeni gelenin mevcut olan yerdeki kişilere benzerlik göstermesidir. Topluma aidiyet duygusunun oluşması ve farklılıkların kabul edilmesi gibi kavramlarla da açıklanabilir. Ancak göç edip gelen bu kişiler kendi kültürlerini korumak ve bulundukları topluma entegre olma konusunda ikileme girmektedir. Yaşadıkları bu ikilem ya toplumdan ayrışmalarına ya da entegre olmalarına sebep verecektir. Nitekim yakın dönemde bahsedilen bu ikilemi Suriye toplumu yaşamaktadır. Suriye toplumu bilindiği üzere iç savaşın etkisi altındadır. Yaşanan bu durumdan kurtulmak için yakın bölgelere göç etmişlerdir. Türkiye 2009 yılında vizeleri kaldırarak açık kapı politikasını duyurmuştur. Hatay ilinde 2011 yılında yaklaşık 300 kişi için kamp alanları oluşturulmuştur. Dolayısıyla ilk olarak Suriyeliler ülkemizde misafir olarak anılmaktayken 2014 yılında geçici statünün verilmesiyle süreç içinde durumun değiştiği gözler önündedir. Bu statünün verilmesiyle birlikte Suriyelilerin sağlık, eğitim barınma gibi temel gereksinimleri karşılanmaya çalışılmıştır. Bunun üzerine göçmenler için uyum çalışmaları yapılmış ve ilk adımlar atılmıştır. Bu adımları İçişleri Bakanlığına bağlı Göç idaresi, AFAD aynı zamanda MEB, Sağlık Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışma ve projeler uyum süreçlerini kolaylaştırmaya yöneliktir. Merkezi yönetimin ardından göçmenlerle daha yakın olan yerel yönetimler uyum çalışmaları ve projeler yapmıştır. Belediyeler göç ile karşı karşıya kaldıklarında ilk olarak maddi yardım ve barınma ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Alt yapı problemlerine çözümler aranmıştır. Bu sorunlarla birlikte dil konusu ve mesleki eğitimler gibi sorunlara belediyeler yapmış oldukları projelerle çözüme kavuşturmaya çalışmıştır. Savaşın etkisinden kurtulmaları için gereken psikolojik desteğin verildiği görülmektedir. Yapılan sanatsal, kültürel faaliyetlerle birlikte

spor etkinlikleri bölge halkıyla bütünleşmeyi sağlamaktadır. Son olarak belediyeler, toplumsal barışı sağlamayı hedef edinerek uyum çalışmaları yapmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda her iki toplumda birbirlerinin değer yargılarına saygı göstererek barış ve huzur ortamında yaşamaları amaç edinilmektedir.

Üçüncü bölümde yapılan mülakat görüşmeleri neticesinde Türkiye'nin hem iç savaş yaşayan ülkelerle hem de refah seviyesi yüksek batı ülkeleriyle olan komşuluğu ülkeye göç edilmesini sağlayan bir etken olduğu görülmektedir. Ülkelerini savaş sebebiyle terk eden bireylerin göçü hazırlıksız ve zorunlu yaşaması, kendi kültürlerini kaybetmemek adına aynı bölgelerde yaşamaları, gündelik yaşamda kendi dillerini kullanmayı tercih etmeleri ülkeye uyumlarını zorlaştırmaktadır. Göçmenlerin sağlanan imkânları ve politikaları yetersiz gördüğü ve uyumun istenilen düzeyde olmadığı araştırmacı tarafından tespiti yapılmaktadır. Görüşmelerde bireylerin göçü farklı yaşaması göç olgusunu da farklı tanımlamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla göçmenlerin istek ve taleplerini çoğaltmakta ve yapılan politikaların yetersiz görülmesine sebebiyet vermektedir. Bu durum göçmenlere hiçbir imkânın sağlanmadığı veya politikaların olmadığı anlamına gelmemektedir. Görüşmelerde ne kadar çok eksikliklerden bahsedilse de göçmenlerin 9-10 yıl gibi bir süreçte ülkemizde bulunması kendi ülkelerinden daha iyi bir yaşam koşullarına sahip oldukları ve uyumu belli ölçüde sağladıkları sonucunu çıkartmamıza neden olmaktadır. Yapılan görüşme neticesinde yaşanan aksaklıkların var olan politikaların uygulamaya yansımaları noktasında olduğu kanısına varılmıştır. Türk kamu yönetimi hususunda göç politikaları ilgili kuruluşlar yanında hem merkezi hem de yerel düzeyde sürdürülmeye çalışılmaktadır. Var olan politikaların uygulamaya aktarılması ve yaşanan sorunlara çözüm niteliğinde politikaların üretilmesi göçmenlerin sorunlarını belli ölçüde ortadan kaldıracığı araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

Araştırmanın teorik ve kuramsal çerçevesinin çizilmesinden sonra göçmenlerin sosyal uyuma entegrasyonuna yönelik pratikteki yansımaları araştırmamıza konu edilmiştir. Bu bağlamda birtakım bulgulara ulaşılmıştır.

- Asıl olan sorun göç olgusu değildir. Belli sayıda kişinin bir yere göç etmesinden ziyade önemli olan gidilen yerdeki toplumsal sonuçlarının analizinin yapılabilmesi ve gerekli alt yapının sağlanabilmesidir. Bu noktada göçmen vatandaşlara yardım dağıtmak ya da yardımlar neticesinde geçinmelerini sağlamak yerine Türkiye toplumu ile uyumunu sağlayarak yaşadıkları sorunların çözümüne gidilmelidir.

- Sahada göçmenlerin entegrasyonuna ilişkin mevcut bir düzenlemenin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Sahadaki eksikliklerin tespiti yapılmalı, ilgili kurum ve kuruluşlarla çalışmalar tek tek değil birbirlerini destekleyici nitelikte olmalıdır. Çalışmaları yapan kurum çalışanları göçmen ve entegrasyon konularında eğitimler verilerek empati duygusuyla yaklaşımın olması hedef edinilmelidir.

- Göçmenlerin entegrasyonu konusunda diğer devletlerdeki iyi örnekler toplanarak uluslararası öğrenme yoluyla ülkemize iyi örneklerin entegre edilmesi amaçlanmalıdır.

- Halka daha yakın bir birim olan belediyelere daha çok yetki verilerek toplumu bilinçlendirme programları düzenlenmelidir. Sadece göçmenlere Türkçe kursları değil aynı zamanda yerel halka Arapça kursları verilmelidir. Bu noktada entegrasyon süreci daha sağlıklı ilerleyecektir.

- Sahada yapılan görüşmelerde göçmenlerin sahip olduğu yasal haklardan haberdar olmadıkları görülmektedir. Hukuk mevzuatı konusunda ilgili kurumlar aracılığıyla bilinçlendirme sağlanmalıdır. Yaşadıkları sorunlarda hangi kurumlardan destek alacakları konusunda da bilinçlendirme yapılmalıdır.

- Göçmen vatandaşlar ile yerel halkın birbirini tanımaması ötekileştirmeye yol açmaktadır. Göçmenleri ve yerel halkı bir araya getiren sanatsal etkinlikler düzenlenmesiyle çok kültürlülük kazanımları elde edinilmelidir.

- Türkiye’de göçmenlerin durumu geçici bir zemin üzerine kurulu olduğu için sorunlara getirilen çözümlerde geçici olmaktadır. Ancak göçmenlerin çoğunun kalıcı olduğunu düşünürsek ilgili kurum ve kuruluşların daha kalıcı çözümler getirmesi gerekmektedir. Bu durum ile bir an önce yüzleşmeli ve entegrasyon politikalarına acilen yeni idari ve yasal düzenlemeler getirilmelidir.

Göç olgusu dün de bugünde gelecekte de her daim toplumların içerisinde var olacak bir kavramdır. Göç kavramına ilişkin yürütülen politikalar ne yazık ki

gerek dünyada gerek ise ülkemizde yeterli düzeyde değildir. Göç kavramı birer sorunmuş ve siyasal tehditmiş gibi algılanmaktadır. Hâlbuki göç kavramı her daim toplumları var eden ve şekillenmesini sağlayan bir kavram olmuştur. Bir çağın kapanıp yeni bir çağın açılmasına dahi neden olunması en güzel örneğidir. Şuan da dünya üzerinde çok büyük bir göç fulyası yaşanmaktadır. Bunun temelinde yatan şey ise daha iyi bir yaşam arayışının var olmasıdır. Fakat dünya bağlamında bakıldığında zaman birçok ülke kendi ülkesi içerisinde göçmen vatandaşları istememektedir. Bu durum birçok dramatik sahneyle karşı karşıya gelmemize sebebiyet vermiştir. Gerek insanların gerekse toplumun yöneticilerin bu göç hareketliliğine daha empati yaparak yaklaşmadığı sürece de bu şekilde ilerlemeye devam edecektir.

Bu süreçte yasal yollarla göç edemeyen insanlar yasadışı yollara kalkışarak hayatlarını tehlikeye atmaktadır. Oysaki tek istedikleri insanca yaşayabilmektir. Göç politikalarının yetersizliği bu süreci daha da zorlaştırmaktadır. Göçmenleri, içerisinde bulunduğu topluma adapte etmeyi sağlayan bir süreç ile hareket edilmelidir. Nitekim bu sürecin farklı şekilde ilerlemesi göçmen bireyler ile yerli halk arasında uyumsuzluk sorununu ortaya çıkarabilir. Konuya uluslararası bağlamda ele alacak olursak; göçmenlere ayrılan bütçenin artırılması ve uyum çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir. Göçmen bireylerin kamplarda olması onları bir nevi toplumdan uzaklaştırmakta ve ötekileştirmektedir. Daha sonrasında ise topluma karıştıkları takdirde ne yapacağını bilememe durumu ortaya çıkmaktadır. Durumun böyle olması aynı zamanda iç huzursuzluklara ve suça eğilimi artırmaktadır. Tüm bunların yaşanmaması için uluslararası boyutta herkes üstüne düşen görevi üstlenmeli ve göç konusuna bir sorunmuş gibi bakmamalıdır. Gerek ülkemizde gerek ise dünyanın diğer ülkelerinde uygulanan göç politikaların yeterli olmadığı yaşanan şu süreçte tecrübe edinmemize neden olmuştur. Unutulmaması gereken nokta şudur: Göçün sebebi ne olursa olsun her insan insanca yaşamayı hak etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akıncı, B. & Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerinde Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Akman, K. (2018). Göç Yönetiminde Yerel Yönetimler ve STK iş birliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Aktel, M. & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye’de Göç Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 582.
- Algan, N. & Küçük Ö. (1998). Transboundary Population Movements: Refugees Environment and Politic. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 28, 75-103.
- Antakya Gazetesi. Antakya. (2020 Kasım 4). Göçün Kenti Hatay’ da Yerelin Yanıtı. 20 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.antakyagazetesi.com/gocun-kentihataydayerelin-yaniti/> adresinden alındı.
- Apak, H. (2016). Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK’lar. *Sosyal Bilimler Genç Akademisyenler Sempozyumu 1 Bildiriler Kitabı*, 274-282.
- Asar, A. (2018). *Yabancılar Hukuku*, (4. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ateş, H., & Yavuz, Ö. (2017). (G)öçmen (Ö)tekileştirme ve (Ç)ok (K)ültürlülük. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (22), 1287-1301.
- Aydın, M. (2003). Birlikte Yaşama Bağlamında Çokkültürlülük. *Tezkire Dergisi*, 1(35), 55-70.
- Aydın, A. (2017). Avrupa Birliği’nin Uluslararası Göç Politikaları Bağlamında Almanya ve Almanya’daki Mülteciler. *Belgi Dergisi*, 2, 538-551.
- Aygül, H. H & Eke, E. (2022). 21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler Bir Türkiye Perspektifi. E. Demir. (Ed.), *Türk Kamu Yönetimi Açısından Göç Politikası ve Teşkilat Yapısı: Güncel Bir Perspektif*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Baran, A. (2019). *Türkiye’de Yaşayan Kadın Göçmenlerin Entegrasyon Süreci: Küçükçekmece İlçesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bartram, D. Poros, M.V. & Monferte, P. (2019). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar* (I. Atabeyoğlu Tuncay Çev.) Ankara: Hece Yayınları.
- Barut, I. (2022). *Türkiye’de Göç Politikaları Değişim, Kurumsallaşma ve Sorunlar*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Başel, H. (2003). *Sosyal Politika Açısından İç Göçler: Sivas’tan İstanbul’a Göç Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bağcılar Belediyesi Projeleri. 28 Mayıs 2022 tarihinde <http://bagcilar.bel.tr/icerik/1699/18642/multecilerin-sosyal-ve-kulturel-uyumuprojesi.aspx> <http://bagcilar.bel.tr/icerik/1699/17449/suriyesiz-cocuklar-turkce-dil-atolyesiprojesi.aspx> <http://www.bagcilar.bel.tr/icerik/1700/18641/bilge-cocuklar-sosyal-uyumuprojesi.aspx> adresinden alındı.
- Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi* (1), 331-360.
- Beyazgazete. (2018, Aralık 21). “Altınözü’nde Savaş Ayırır, Futbol Birleştirir Projesi 20 Mayıs 2020 tarihinde , <https://beyazgazete.com/haber/2018/12/21/altinozu-nde-savas-ayirir-futbol-birlestirirprojesi-4831600.html> adresinden alındı.
- Bostan, H. (2017). Türkiye’de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, (35), 1-16.
- CILGA (2015), "Suriyeli Mülteciler İçin Çalışan STK'ların İnteraktif Ağ Haritası: Devletin Boşluğunu STK'lar Doldurdu" 24 Ekim 2023 tarihinde <https://dagmedya.net/2015/10/30/suriyeli-multeciler-icin-calisan-stkların-interaktifag-haritasidevletin-boslugunu-stklardoldurdu/> adresinden alındı.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Castles, S. & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (Birinci Basım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çaşın, H. M. (2013). *Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları*, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Çelebi, E. (2015). Farklı Kültürel Ortamlara Göçte Yaşanılan Kaygı ve Belirsizlik Sorunu. *Sosyal Politikalar Dergisi*, (34), 27-39.

- Çetin, İ. (2016). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*, 34, 197- 222.
- Çınar, K. Y. (2018). *Küresel Göç Sorunları ve Birleşmiş Milletler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçekli, B. (2013). *Açıklamalı Göç ve İltica Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü.
- Çiçekli, B. (2016). *6458 Sayılı Kanunla Güncellenmiş Yabancılar ve Mülteci Hukuku*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Çiceksöğüt, A. (2017). Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler’in Türkiye’deki Statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 6(2), 1-20.
- Demirel, B.A (2004). Doğuda Göçün Temelleri, *Pivalko* 3, 1-2.
- Demirhan, Y.& Aslan, S. (2015). Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi, *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 23-62.
- Deniz, R. (2020). 1789’dan 2020’ye Fransa’nın Göç Politikaları Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Develi, E. S. (2017), 21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politikası. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (22), 1343-1353.
- Durugönül, E. (1997). *Sosyal Değişme Göç ve Sosyal Hareketler, Toplum ve Göç* (II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, 20-22 Kasım 1996). Ankara: İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Dünya Gıda Programı, 12 Eylül 2023 tarihinde [https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/D%C3%BCnya%20G%C4%B1da%20program%C4%B1%20\(WFP\)%20%20TR.pdf](https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/D%C3%BCnya%20G%C4%B1da%20program%C4%B1%20(WFP)%20%20TR.pdf) adresinden alındı.
- Elçin, D. (2016). Türkiye’de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi İle Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (124), 124-157.
- Erbaş, H. (2018), Göçmen Krizi mi? Krizlerin Göçmenleri mi? Göçler Çağında Göçmenlik Halleri, Çelişkiler ve Sorunlar, S. Durusoy & I. Ş. Selçuk (Ed). *Bugünkü Küreselleşmeyi Anlamak*, 123-165. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Erbaş, H. (2019). *Gidişlerden Kaçışlara Göç Ve Göçmenler: Kuram, Yöntem ve Alan Yazıları*, Ankara: Phonix Yayın evi.

- Erat, V. (2018). Çok Kültürlülük ve Ayrımcılık Arasında: Avrupa Ülkelerinin Entegrasyon Politikalarında Eğitim Alanı. *Mukaddime*, 9(3). 79-94.
- Erder, S. (1986). *Refah Toplumunda “getto” ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbaacılık A.Ş.
- Erdoğan, T. (2019). *Kavramsal ve Kuramsal Açıdan Göç Olgusu*. Konya: Konya Kitabı XVII..
- Ergüven, N. S. & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 1007-1061.
- Erkan, R. & Bağlı, M. (2005). Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1), 105-124.
- Eryılmaz, B. (2000). *Kamu Yönetimi*, Ankara: Erkan Matbaası
- Ekşi, N. (2014). *Sınır dışı edilmelere karar verilen yabancılara ilişkin AIHM kararlarının yabancılar ve uluslararası koruma Kanunu'na etkisi*, İstanbul: Beta Basım.
- Ekşi, N. (2015). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. (3. Baskı). İstanbul: Beta Basım.
- Emin, N. M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi. *Seta*, (153). 7-25
- Fazlıoğlu, İ. (2001). Selçuklu Döneminde Anadolu'da Felsefe ve Bilim. *Cogito* (29), 152-153.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). Resmi Gazete Tarihi: 22 Ekim 2014. Sayısı: 29153.
- Gedikkaya, F. G. Altunok, H. & Aydın, H. (2017). Türkiye'de geçici koruma statüsündeki göçmenlere yönelik faaliyetler üzerine örnek inceleme: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. A. Yatkın, (Ed.). *Uluslararası 11. Kamu yönetimi sempozyumu bildiri kitabı: uluslararası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü*. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Gezgin, M. F. (1994). *İşgücü Göçü ve Avusturalya'daki Türk İşçileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları
- Güler, H. (2020). Göç ve Entegrasyon: Türkiye'de “Uyum” Ama Nasıl? *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 11(11), 245-268.
- Göç ve Uyum Raporu (11 Temmuz 2018). 29 Mayıs 2022 tarihinde, http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_422_423_icerik adresinden alındı.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği. (2013). Resmi Gazete Tarihi: 14.11.2013 Sayısı: 28821.

- Göç İdaresi Başkanlığı (2020). 7 Temmuz 2024 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> adresinden alındı.
- Göç Terimleri Sözlüğü*. (2009). Cenevre:IOM.
- Hatayekspres. “Önce Türkçe, Sonra İş Öğrenecekler” (2018 Eylül 3). 20 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.hatayekspres.com/once-turkce-sonra-is-ogrenecekler37850.html> adresinden alındı.
- IGAM, (2017). Sivil Toplum Diyaloğu Mültecilerin Uyum Projesi, *Türkiye’de Mültecilerin Entegrasyonu: İhtimaller ve Mevcut Kapasite*, www.multeciuyumu.org.
- İçduygu, A. (2014). Bir Siyaset ve Siyasal Alanı Olarak Uluslararası Göç: Son Yüzyılda Dünya ve Türkiye. A. İçduygu, S. Erder, & Ö. F. Gençkaya (Ed.), *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere içinde* (26-76). İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- İnan, C. (2016). Türkiye’de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 10-33.
- İşcan, H. İ. & Çakır, M. (2019). Türkiye’deki Sığınmacı ve Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkisi: Bir Saha Araştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(43), 177-236
- Kandemir, M., (2018). *Türkiye ve Kanada Mülteci Politikalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kara, M. A. (2017). *Göç Yazıları Kuramdan Alana Türkiye’de Göç*, (1. Baskı), Ankara: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık.
- Kardeşlik Sınır Tanımaz: Uluslararası Göç ve Uyum İçin Sosyal Politikalar*.(2017). Ankara: Ak Parti Sosyal Politikalar Başkanlığı.
- Kalaycı, S. (2016). *Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları*, İstanbul: İnsanı ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- Kalaylıoğlu, Y. (2014). Ankara'daki İranlı Düzenli Göçmenlerin Farklı Sermayeleri ve “Düzenli” Kalma Stratejileri". *Nüfusbilim Dergisi* (36), 33-66.
- Kale, B. (2014). Uluslararası ilişkilere Giriş. İçinde Kardeş, Ş. & Balci, A. (Ed.), *Nüfus hareketleri ve göç*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Kaya, M. (2003). Beyin Göçü/Erozyonu. 1 Mayıs 2021 tarihinde http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=152 adresinden alındı.

- Kaya, A. & Erdoğan, M. N. (2015). Giriş. İçinde Erdoğan, M. M. & Kaya, A. (Ed.), *Türkiye'nin göç tarihi -14. yüzyıldan 24. yüzyıla*. Türkiye'ye göçler. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, A. (2014). Türkiye'de Uyum Tartışmaları: Geçmişe Dönük Bir Bakış. *İdeal Kent*, (11), 11-28.
- Kaya, A. (2020). *Türkiye'de Suriyeli Göçü ve Belediye Deneyimleri: Kitlesel Göçler, Yerel Yanıtlar*, Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- Kaya, İ. & Eren, Y.E. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu. *Seta*, (55), 9-75.
- Keskin, K. (2016), "Almanya'nın Mülteci Politikası Nasıl Şekilleniyor?", *SETA Perspektif*, 145, 1-5.
- Kirişçi, K. (2002). *Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi, Bilanço 1923-1938*, (1), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kocaman, T. ve Beyazıt, S. (1993). *Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-ekonomik nitelikleri*. Ankara: DPT Yayını.
- Koçak, Y. Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Nedenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 3(3),164-184.
- Konuk, T. (2022). *Uluslararası Göçün Temel Makro Ekonomik Göstergeler Üzerine Etkisi: Göç Alan Ülkelere Dayalı Panel Veri Analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*, (1. Baskı). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kurtuluş, B. (1996). Beyin Göçü: Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte. *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, (46) 38, 171-186.
- Kutlu, E. (1991). *Uluslararası İşgücü Hareketi Teorisi Çerçevesinde Türkiye'den AT'ye İşgücü Göçünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkilerinin Analizi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kutlu, G.A. (2020). Göç ve Güvenlik Bağlamında ABD'nin Göç Tarihi ve Politikaları içinden. A. Cihan & İ. Ermağan & H. Genç (Ed.), *Dünyada Göç Yönetimi ve Türkiye'nin Göçmenleri: Göçü Nasıl Yönetmeli? İçinde (184-194)*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Küçük, H. & Alan, Ç. (2017). Belediyelerin Mülteci Politikaları: Esenler Belediyesi Örneği. Yatkın, A. (Ed.). *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı: uluslararası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü*. Elâzığ: Fırat Üniversitesi.
- Lee, E. (1966). *A Theory of Migration*. *Demography*, 3(1), 47-57.

- Mutlu, A. (2016), “Türkiye’deki Uluslararası Göç Sorunu ve Sivil Toplum Örgütlerinin Durumu”, *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar (Der. Coşkun Taştan- Ayşe Çolpan Kavuncu)*, Antalya: Polis Akademisi Yayınları
- Mutlu, H. (2022). *Türkiye’de Göç Olgusu ve Göçün Ekonomik Etkileri: Vektör Otoregresyon Modeli*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mülteciler Derneği, (2022). *Türkiye’de kaç Göçmen var?* Mart 22, 2022 tarihinde <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden alındı.
- ORSAM, (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri, ORSAM Raporu*, ORSAM-TESEV İşbirliği, 195 Nolu, Ocak.
- Öcal, A. (2022). Avrupa Birliği’nin Türkiye’deki Göç Politikalarına Etkisi: Türkiye Raporları Üzerinden Bir Değerlendirme A. Öcal (Ed.), *Göç Politikalarına Disiplinler Arası Bir Bakış* içinde (38-74). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Önder, N. (2020). *Geçici Korunanlara Yönelik Sağlık Politikaları Analizi*. Ankara: Tam Pozitif Reklam Matbaa.
- Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları.
- Özkan, I. (2013). *Göç, İltica ve Sığınma Hukuku*, (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Öztürk, Ö. N. (2017). Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 66(1), 203.
- Parasız, İ. & Bildirici, M. (2002). *Modern Emek Ekonomisi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Polat, S. (2020). *Türkiye’nin Yeni Göç Yönetiminin Uyum Politikaları Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 161-182.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.
- Sander, O. (2013). *Siyasi Tarih 1918-1994*, Ankara: İmge Kitabevi
- Sağiroğlu, A. (2016). Türkiye’de Merkezi Göç Yönetimi. Alper, H., Duman, M., ESEN, A., (Ed.), *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* içinde (45-70). İstanbul: Aryan Basım.

- Sayın, H. (2010). *Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İş Birliği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sert, D. (2012). Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru. S. İhlamur Öner, & N. Ş. Öner (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar Tartışmaları içinde* (29-48). İstanbul: İletişim yayıncılık.
- Sipahi, E. B. ve Tekin, S. (2016). “Akdeniz İklim Değişikliği ve Çevresel Güvensizlik Kıskaçında İklim Mültecileri”, *Akdeniz’de Çevresel Güvenlik Konferansı*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, 44-79.
- Şen, M. (2014). *Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi. Çalışma ve Toplum*, 40(1), 231-256.
- Şensoy, M. (2014). "Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç Politika ve Stratejilerindeki Yeri Ulusal ve Uluslararası Çalışma Raporu" , E-Rapor, 23 Ekim 2023 tarihinde <https://www.linkedin.com/pulse/20140629144055-291742968-yerel-y%C3%B6netimler-ve-sivil-toplumkurulu%C5%9Flarinin-g%C3%B6%C3%A7-politika-ve-stratejilerindeki-yeri-ulusal-ve-uluslararası-%C3%A7ali%C5%9Fma-raporu/> adresinden alındı.
- Şentürk, Ü. (2019). Göçmenlik ve Sosyal Politika. (Ed.), H. Sakız & H. Apak. (Der.), *Türkiye’de Göçmen Kapsayıcılığı içinde* (17-45). Ankara: Pegem Akademi.
- Taş, P. (2021). *Türkiye’de Suriyeli Göçmenlerin Toplumsal Uyumuna Yönelik Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşçı, F. (2009). Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç. *Kamu-İş Dergisi*, 10 (4) 177-204
- Taştan, C. Çolpan, K. Akbulut, A. İrdem, İ. Osmanoglu, E. Özkaya, Ö. & Küçüker, Y. (2016), *Rapor-5: Uluslararası Kitleli Göçler ve Türkiye’deki Suriyeliler*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- TBMM, (2018). Türkiye Büyük Millet Meclisi, İnsan Haklarını İnceleme Alt Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, *Göç ve Uyum Raporu*, 26. Dönem 3. Yasama Yılı, Mart.
- T.C. Resmî Gazete (2013), 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 28615, 11 Nisan 2013.
- TDK, *Türk Dil Kurumu*, TDK, 14.12.2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.

- Tekeli, İ. (1998). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması (Ed.). *Bilanço:98 75 Yılda Değişen Kent Ve Mimarlık içinde* (.1- 24). İstanbul: İş Bankası ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Terzioğlu, S. S. & Özarslan B.B. (2016). *Uluslararası Örgütler Hukuku*, Ankara: Adalet Kitabevi.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- TÜİK, (2018). 29 Ekim 2023 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr> adresinden alındı.
- TÜİK, (2023). 21 Temmuz 2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49457> adresinden alındı.
- Topal A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2 (1), 14.
- Topçu, E. (2017) *Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitime Kazandırılma Süreci Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)*. Taştan, C. ve Kavuncu, A. Ç. (Der.) Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar içinde (11-25), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Topcuoğlu, A. R. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20.
- Türkçe Sözlük, C. 1, (1998). Ankara: TDK.
- Uzun, Ş. (2019). 21. Yüzyılda Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları. Kamu Yönetiminde Yapısal ve İşlevsel Dönüşüm (30-57). *Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu KAYFOR 17*, Karaman.
- Uzun, Ş. (2018). *Uluslararası Göçün Tetikleyicisi Olarak Şiddet ve Türkiye’ye Yönelen Şiddet Kaynaklı Göçlerin Analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, Ş. (2022), *Göç Yönetimi Değil Kamu Yönetimi: Göç Yönetimini Yeniden Düşünmek*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UNHCR, (1997). *Dünya Mültecilerinin Durumu 1997-1998*, Ankara: Oxford University Press.
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (21) 18, 61-79

- Yazıcı, M. (2019). Bir Toplumsal Yapı Değişim Dinamiği Olarak Göçler ve Göçmenler. (Ed.) H. Sakız & H. Apak. (Der.), *Türkiye’de Göçmen Kapsayıcılığı içinde* (71-98). Ankara: Pegem Akademi.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, [YUKK]. (2013), md. 3/I.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldız, F. (2022). *Mevsimlik İşgücü Göçünden Kalıcı Göçe Geçiş: Van Çaldıran Örneği*. . Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, S. İslamoğlu, E. & İyem, C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Süreçlerine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 107-126.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies*, (9) 2, 1692-1697.
- Zeytinburnu Belediyesi Projeleri, 29 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.zeytinburnu.istanbul/Projeler> adresinden alındı.
- Zırh, C. B. (Ed.). (2020). *Farklılıkları Yönetme Kültürü: Göç Yönetimi Alanı ve Türkiye’ye Göç Eden Suriyeliler*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Ziya, O. (2012), "Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri", *Türkiye Barolar Birliği*, 99, 229-240.
- 4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018). *Bakanlıklara Bağlı, İlgili İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*. Resmi Gazete Tarihi: 15.07.2018. Sayısı: 30479.

EKLER

EK 1: Mülakat Soruları

A) Mülakat Görüşmesi Yapılan Göçmenlere Dair Demografik Özellikler

- 1.Cinsiyet
- 2.Yaşınız ve eğitim düzeyiniz nedir?
- 3.Medeni haliniz nedir?
- 4.Hangi ülkeden geldiniz?
- 5.Varsa Eşiniz Nereli?
- 6.Çocuğunuz var mı? Varsa nerede doğdu?
- 7.Yaptığınız iş ve gelir düzeyiniz nedir? Başka işte çalıştınız mı? Kısaca söz eder misiniz?

B) Göç ve Göçmene Dair Boyutlar

1) Göçmenlerin Türkiye'ye Geliş Süreçleri

- 1.1. Sizi Türkiye'ye getiren süreçten söz eder misiniz?

2) Göçmenlerin İstihdam Alanları ve Koşulları

- 2.1.Ailenizle birlikte mi geldiniz/yaşıyorsunuz?
- 2.2.Türkiye'de kaldığınız süre boyunca hangi şehirlerde kaldınız?
- 2.3.Kaç yıldır Türkiye'de ikamet ediyorsunuz?
- 2.4. Oturduğunuz şehri ve bölgeyi kendiniz mi seçtiniz? Bu seçimde neye dikkat ettiniz?

3)Göçmenlerin Yaşama Dair Yansımaları ve Dil Boyutu

- 3.1.Türkçeyi biliyor musunuz? Ne düzeydedir? Ne kadar süre içerisinde öğrendiniz?
- 3.2. Gündelik yaşamınızda hangi dili daha çok kullanıyorsunuz?
- 3.3.Türkiye'deki yaşamdan memnun musunuz? Geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

C)Göçmenlere Yönelik Politikalar İle İlgili Boyutlar

1) Göçmenler Gözünden Sosyal ve Mali imkânlar

1.1.Türkiye devleti size ne tür imkânlar sağladı? (Dil öğrenme, sosyal güvenlik, eğitim, toplumsal hayata katılım, iş vb.) Bu imkânlar yeterli midir?

1.2.Türkiye’de size sağlanan eğitim ve sağlık gibi haklardan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile eşit bir şekilde yararlandığınızı düşünüyor musunuz?

1.3. Ülkemiz istihdamınız için oluşturmuş olduğu barınma koşullarını yeterli buluyor musunuz?

2) Yapılan Politikaların Göçmen Vatandaşlar Üzerindeki Etkileri

2.1.Türkiye’nin göçmenlere yönelik politikalarını yeterli buluyor musunuz?

2.2.Göçmenlere yönelik Türkiye’nin hangi politikaları gerçekleştirmesini istersiniz?

2.3.Türkiye’nin göçmenlere yönelik entegrasyon politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Yeterli düzeyde midir?

3) Göçmenlerin Ülke Vatandaşları ile ilişkileri ve Uyum Konusu

3.1.Türkiye’de göçmenlere yönelik olumsuz bir tutum olduğunu düşünüyor musunuz? Ayrımcılığa maruz kaldınız mı?

3.2 Türkiye’ye gelen göçmenlerin Türkiye’ye zamanla entegre olduğunu düşünüyor musunuz?

3.3. Türkiye’ye gelen göçmen gruplarda en kolay entegrasyonu hangi grup gerçekleştirmektedir? (Yaşlılar, Gençler, Çocuklar)

3.4. Ülkemizde topluma uyum konusunda yaşamış olduğunuz sosyal ve kültürel problemler nelerdir

3.5. Ülkemizde göçmen kadınlara ve çocuklara karşı tutum ve davranışları nasıl değerlendiriyorsunuz? Uygulanan tedbirlerden ve çalışmalardan haberiniz var mı? Katılım sağladığınız bir program var mıdır?

4) Göçmenler ve Yasal Haklar Çerçevesi

4.1. Göçmen olarak bulunduğunuz ülkede ne gibi yasal haklara sahipsiniz? Hangi haklardan mahrumsunuz?

5) Göçmenlerin Ülkemize Katkısının Boyutları

5.1.Bulunduğunuz ülkeye ne gibi katkılarınızın olduğunu düşünüyorsunuz?

6) Göçmenlerin Kamu Kurumlarına Erişimi

6.1.Göçmen derneklerine üyeliğiniz var mıdır? Entegrasyon sürecinde rolleri nelerdir?

6.2.Türkiye’de İstek ve taleplerinizi iletebilecekleriniz bir merci var mıdır?

EK 2: Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 18.04.2024-436646

Kurum Kayıt Tarihi ve Sayısı: 18.03.2024/429677	Protokol No:581
--	-----------------

04.04.2024

T.C.

ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yarı Yapılandırılmış Mülakat
BAŞLIK:	Türkiye’de Göçmenlerin Sosyal Uyumuna Yönelik Kamu Politikalarının İncelenmesi
SORUMLU ARAŞTIRMACI:	Prof. Dr. Özcan SEZER
YARDIMCI ARAŞTIRMACI:	Mihriban KARADAĞ
KARAR:	UYGUN

ETİK KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Şaban ÇELİKOĞLU
Başkan

Prof. Dr. Ahmet Ferda ÇAKMAK
Üye

Prof. Dr. Ahmet EFİLOĞLU
Üye

Prof. Dr. Mehmet CURAL
Üye

Doç. Dr. Yücel NAMAL
Üye

Prof. Dr. Tülay KUZLU AYYILDIZ
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Çağatay BÜYÜKUYSAL
Üye
Katılmadı

29.05.2014 Tarih ve 2014/08-13 Sayılı Senato Kararı ile Kabul Edilmiştir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5319&eD=BSN66MHJ67&eS=436646> adresinden yapılabilir.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Mihriban KARADAĞ

Uzmanlık Alanı: Göç ve Göçe ilişkin Mevzuatlar.

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2015-2019
Y. Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2021-2024
Ö. Lisans	Adalet	Anadolu Üniversitesi	2016-2019

Görevler :

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Büro Personeli	Ankara-Ticaret Bakanlığı	2022-

Eserler:

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

A1. Yoktur.

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

B1. Yoktur

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C1. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar:

C1.1. Yoktur.

C2. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

C2.1. Yoktur.

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

D1. Yoktur.

E. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

E1. Yoktur.

F. Sanat ve tasarım etkinlikleri:

F1. Yoktur.

G. Diğer yayınlar: (Yukarıdaki maddelerde yer alan başlıklardaki kategorilere girmeyen ve belirtilmek istenen tüm eserler bu maddenin altında belirtilecektir.)